

71761

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK OYUNLARI BÖLÜMÜ ANABİLİM DALI

TÜRK HALK OYUNLARININ ÖĞRETİMİNDE KULLANILACAK YÖNTEM ve TEKNİKLER

(Edirne İli Halk Oyunları Üzerine Bir Deneme)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ferruh ÖZDİNÇER

Yöneten
Dr. Cengiz AYDIN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

T. 71761

İZMİR/1998

ÖNSÖZ

Çalışmamızda ele alınan “Türk Halk Oyunlarında Öğretim Yöntem ve Teknikleri”nin uygulama aşamasında; konuya ilişkin problemlerin en aza indirgenmesi ve ideale yaklaşım amaçlanmıştır.

Alanımızda halk oyunlarına yönelik değişik konularda toplantı, panel vb. düzenlenirken, en dikkat çekici olan, “Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler” konulu sempozyum olmuştur. Bu sempozyumda bildiriler sunan uzman ve bilim adamları, bu problemlerin ortadan kaldırılmasını destekleyen çözüm yollarıyla birlikte, uygulamanın hayata geçirilmesi konusunda değerli öneriler sergilemişlerdir.

Halk oyunlarının öğretiminde bilimsel yöntem ve tekniklerden yararlanılması gerektiği, tezimizin ağırlık noktasını oluşturmaktadır. Dans biliminde yer alan yazım sistemlerinden de yararlanılarak halk oyunları öğretiminde bilimselliğe ilişkin sürecin ve bu süreç içindeki aşamaların uygulanması, alanımızdaki en büyük beklentidir. Bu uygulamada önemli rol oynayan öğretmenler gün geçtikçe artmakta olup, yaygınlaşması gereken bilimsel öğretim yaklaşımları ise aranır hale gelmiştir. “Yıllardan beri yenilemeyen hastalık, her öğreticinin en doğrusunu ve en iyisini oynadığını iddia etmesi, kendisinden başkasını beğenmemesidir.”(*) Dileğimiz; Üniversitelerimizde bulunan Türk halk oyunları bölümleri ile birlikte bu hastalığın tedavi edilmesi, zamanla da iyileştirilmesidir. Bu da; halk oyunlarının geçim kaynağı olmaktan çıkıp, bilimsel yollarla yaygınlaştırılması ile mümkündür.

Bu çalışmanın oluşumunda emeği geçen, beni bu konuda destekleyen ve fikirlerinden yararlandığım sevgili arkadaşlarım Levent USLU'ya, Aykut MİS'e,

(*) Şahin ÜNAL, “Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğretim Elemanı İle İlgili Problemler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991, s: 147.

Tarkan ERKAN'a, Barbaros ÜNLÜ'ye, Şükriye DURUKAN'a ve Merih OLDAÇ'a, ritim yazımlarında bana yardımcı olan Bortan OLDAÇ'a, notasyon yazımlarında ve oyun analizi konusunda fikirlerini aldığım Sema ERKAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Değerli hocalarım Sayın Onur AKDOĞU'ya ve Tufan GÜLDAŞ'a eser analizi konusundaki yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Bolca zamanını aldığım, fikir alış-verişinden kaçınmayan değerli hocam Suna EDEN ŞENEL'e, saygılarımı arz ederim.

Çalışmamda fikir ve önerileriyle bana ışık tutan, her zaman yanımda olduğundan emin olduğum hocam Şahin ÜNAL'a teşekkür ederim.

Aynı alanda çalışma zevkine vardığım, beni her konuda sonsuz desteklediğine inandığım ve bu çalışmamda da benimle aynı sıkıntı ve heyecanı yaşayan, bilgi ve yorumlarını aldığım sevgili eşim Füsun (AŞKAR) ÖZDİNÇER'e çok teşekkür ederim.

Konu ile ilgili geniş ufka sahip olup bilgilerinden yararlandığım, aydın fikirleriyle daima öncülük eden, beni bu konuda yönlendirip destekleyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Cengiz AYDIN'a saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Ferruh ÖZDİNÇER

Şubat, 1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR.....	VI
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

EĞİTİM ve ÖĞRETİM

I.1. Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar.....	6
I.2. Öğretim İle İlgili Temel Kavramlar.....	10
I.3. Öğretimde Duyular ve Davranışların Kalıcılık Oranları.....	15
I.4. Eğitim-Öğretimde İletişim ve Etkileşim.....	17
I.4.1 İletişim.....	17
I.4.2 Etkileşim.....	21
I.5. Öğretme-Öğrenme Yaklaşımları.....	24
I.5.1 Öğretme Yaklaşımları.....	24
I.5.2 Öğrenme Yaklaşımları.....	25
I.6. Öğretme Yöntemleri.....	30
I.6.1 Anlatma Yöntemi.....	31
I.6.2 Tartışma Yöntemi.....	32
I.6.3 Örnek Olay Yöntemi.....	33
I.6.4 Gösterip Yaptırma Yöntemi.....	35
I.6.5 Bireysel Çalışma Yöntemi.....	36

I.7.	Yaş Gruplarına Göre Fiziksel ve Zihinsel Gelişim.....	38
I.7.1	İskelet Gelişimi ve Büyüme.....	40
I.7.2	Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	43
I.7.3	Bilişsel Gelişim.....	45
I.7.4	Hareket (Motor) Gelişimi.....	47

II. BÖLÜM

II.1.	Halk Oyunları Öğretiminde Kullanılan Yöntemler.....	51
II.1.1	Geleneksel Yöntem.....	52
II.1.2	Klasik Yöntem.....	54
II.1.3	Bilimsel Yöntem.....	57
II.2.	Türk Halk Oyunlarında Kullanılabilir Dört Aşamalı Öğretim Süreci.....	62
II.2.1	Hazırlık Aşaması.....	62
II.2.2	Bilgilendirme Aşaması.....	63
II.2.3	Uygulama Aşaması.....	64
II.2.4	Dönüt ve Düzeltme Aşaması.....	71
II.3.	Öğreticide Olması Gereken Özellikler.....	73
II.3.1	Öğreticinin Öğrencilerle Olan Diyaloğu Açısından.....	73
II.3.2	Öğretim Açısından.....	74
II.3.3	Eğitim Açısından.....	75
II.4.	Türk Halk Oyunu Öğreticisinin Çalışma Öncesi Hazırlıkları.....	77
II.5.	İdeal Çalışma Salonunun Özellikleri.....	79
II.6.	Oyun Analizi.....	81
II.6.1	Oyunun Geleneksel Kuruluş Formu.....	82
II.7.	Eser Analizi.....	88
II.7.1	Eser Analizinde Yöntem.....	88

III. BÖLÜM

III.1. Edirne ili Halk Oyunları.....	92
III.1.1 Edirne'deki Derleme Çalışmaları ve Oyunların Genel Yapısı....	95
III.1.2 Pomak Gaydası.....	98
III.1.3 Kabadayı.....	104
III.1.4 Arzu ile Kamber.....	114
III.1.5 Beylerbeyi Karşılması.....	121
SONUÇ.....	127
KAYNAKÇA.....	131
ÖZGEÇMİŞ.....	135
ÖZET	

KISALTMALAR

A.g.e.	:	Adı geçen eser
G.b.i.b.	:	Geniş bilgi için bakınız
E.Ü.	:	Ege Üniversitesi
D.E.Ü.	:	Dokuz Eylöl Üniversitesi
D.T.M.K.	:	Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı
T.H.O.	:	Türk Halk Oyunları
s.	:	Sayfa
ss.	:	Sayfadan sayfaya.
[y.y.]	:	Yayın yeri yok.

GİRİŞ

Eğitim ve öğretim; bir ülkenin gelişip kalkınmasını, ileri ülkeler arasında yer almasını sağlayan en önemli faktördür. İyi eğitilmeyen bireyler ve bu bireylerin meydana getirdiği toplumlar, siyasal, ekonomik ve kültürel vb. açılardan ileriye gidemeyeceği gibi, uluslararası platformda da yer edinemezler. Kısacası; bir ülkenin varolması için, bilimsel eğitim sistemleri ile donatılması gerekmektedir.

“Eğitim yeni kuşakların, toplum yaşayışlarında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi, beceri ve anlayışlar elde etmelerine ve kişiliklerine yardım etme etkinliği olarak tanımlanmaktadır.”¹

Eğitimin bir boyutu olan öğretim ise, okulda veya sınıf ortamında yürütülen planlı, programlı bir süreçtir.

“Son zamanlarda, eğitim ve öğretim sistemi plancılarının en çok uğraştıkları odak noktası olmuş, halk eğitimi, yaygın eğitim, meslek öncesi ve meslek içi öğretim, artık üzerinde en yaygın çalışmalar yapılan alanlar durumuna gelmişlerdir.”²

Eğitim-öğretim süreci içinde planlar ve programlar yapmak, bilimsel yaklaşımlarla yöntem ve teknikler hazırlamak, bunları uygulamak eğitim boyutu içinde uzmanlık gerektiren olgulardır. Bu olguları sağlıklı kullanmanın ve geliştirmenin kaynağı ise, çağdaş eğitim bulgularından yararlanmak olmalıdır. “Çağdaş eğitim bilgiyi değil, öğrenciyi odak noktası yapar. Çağdaş eğitimde öğrenci

¹ Nilüfer TAPAN, “Yabancı Dil Eğitiminin Önemi”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, 1990, s: 202.

² Yahya Kemal KAYA, *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Set Ofset Matbaacılık, 1991, ss: 12-13.

bilgi yüklenen bir obje değildir; bilgi öğrenci içindir, öğrenci bilgi için değil. Amaç öğrenciye bilgi yığmak değil, öğrencinin bilgiyi anlayabilmesi, koruyabilmesi, gerektiğinde kendi başına da bağıntılar kurarak bilgi üretebilmesidir.”³

Eğitim ve öğretimin her alanda önemli ve gerekli olan bir sistem olduğunu daha önce de belirtmiştik. Kişisel yada toplumsal gelişimde, çağdaş dünyanın teknolojik ve ekonomik gelişimine ayak uydurmak, yenilik ve gelişimleri izlemek yaşamımızda zorunlu hale gelmiştir. Söz konusu gelişimlerin yanısıra sanat, kültür ve spor alanlarında da önem verilmesi gereken eğitim ve öğretimin, bu üç niteliği de içinde barındıran halk oyunlarındaki yeri tartışılmaz.

“Türkiye’de halk oyunları çalışmalarının başlangıcı olarak Rıza Tevfik (Bölükbaşı)’ın Nev Sal-i Afîyet Salname-i Tıbbî adlı bir tıp yıllığında 1900 yılında yayınlanan “RAKS” adlı yazısı esas alınmaktadır. Rıza Tevfik ile başlayan “Halk Oyunları” kavramı Cumhuriyet döneminde hız kazanmış, 1940 yılında Muzaffer Sarısözen yönetiminde ilk mahalli halk oyunları topluluğu olarak yurt dışına çıkmıştır. Bu dönemleri incelediğimizde öğretim şekli olarak geleneksel tavır ve formlar içerisinde, usta-çırak ilişkisine dayalı, yörenin isim yapmış, iyi oynayan, bu konuda saygınlığı olan kişilerin yaptığı çalışmalar olarak görmekteyiz.”⁴

Son yıllara doğru daha da önem kazanan ve yarışmaları, festivalleri yapılan halk oyunları, uluslararası düzeyde ülke tanıtımını da üstlenmiştir. Diğer ülkelerden çok daha zengin oyun ve ezgilere sahip olan Türk halk oyunları kültürel ve sanatsal boyutta etkin hale gelmiştir. Doğal mekândan kente taşınan ve burada işlev değiştirerek serbest zamanları değerlendirme etkinliği haline geldiğini gördüğümüz halk oyunları, zamanla örgütlenerek yaygınlaşmış, son yıllarda ise üniversitelerde halk oyunları bölümleri açılarak akademik boyutta yerini almıştır.

³ Şâra SAYIN, “Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, 1990, s: 32.

⁴ Şahin ÜNAL, “Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğretim Elemanı ile İlgili Problemler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991, s: 147.

Bu çalışmada amacımız; Türk halk oyunları öğretiminde yaşanan problemleri en aza indirgeyerek, öğretimde uygulanması gereken bilimsel yöntem ve teknikleri oluşturmaktır. Öğretim süreci içinde hem öğrenenlerin gelişimini, hem de öğreticilerin yaklaşımlarını tespit etmek, hangi aşamada neyin yapılabileceğini belirtmek, bilinçsiz ve eğitimsiz kişilerin elinde yozlaşan halk oyunlarımızı korumaktır.

Türk halk oyunlarının en iyi biçimde sahnelenmesi, geleneksel yapısının korunması, gelecek kuşaklara doğru biçimde aktarılması, oyunların öğretim aşamasında kullanılan yöntem ve tekniklerle yakından ilişkilidir. “Halk oyunlarının otantik yapısını, işlevlerini, kültürel ve sanatsal yanını doğru aktarmak yetmez. Kuşkusuz bu durum konumuz açısından önem teşkil etmektedir. Ancak, bunun yanında eğitimi yaptırdığımız kişilerin fiziksel ve zihinsel yönden sağlıklı bir biçimde gelişmelerini de gerçekleştirmek zorundayız.”⁵

Bu açıdan bakıldığında; halk oyunları öğreticisinin eğitim ve öğretimde en önemli unsur olduğu anlaşılmaktadır. Öğreticinin halk oyunları konusunda yeterli bilgi ve beceriye ulaşması, öğretim yöntem ve tekniklerini bilmesi, öğrencilerinin fiziksel ve zihinsel gelişimi ile bu süreçte oluşan değişimleri, ayrıca motorsal yapı ve motorsal özelliklerini de bilmesi gerekmektedir. Bu aşamadaki yaklaşımlar, öğretim yaptığımız kişilerde bütünsel gelişimi sağlayacak ve uygulamalarda başarılı sonuçlar getirecektir.

“Kısaca özetlersek, örgütsel yapıya kavuşan, sürekli eğitimi yapılan, yasal düzenlemelerle değişik amaç ve işlevleri üstlenen halk oyunları; çalışanıyla, yöneticisiyle, eğiticiyle, seyircisiyle ve yarışması ile günümüzün kültürel ve

⁵ Cengiz AYDIN, “Öğreticide Olması Gereken Özellikler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991, s: 45.

sanatsal değerleri yanında, spor değeri açısından da önem kazanan bir etkinliği olmuştur.”⁶

Biz tezimizi; halk oyunlarının ğretiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerle sınırladık. Halk oyunlarının sahnelenmesi, derlenmesi ve yarıştırılması gibi konuları çalışmamız dışında tuttuk. Her biri ayrı araştırma ve çalışma konusu olma değerini taşıyan ve çalışmamızın dışında kalan bu başlıklar ile ilgili yapılacak olan her tz, toplantı, sempozyum gibi bilimsel çalışmalar kuşkusuz alanımıza yarar getirecektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde; Eğitim ve ğretim konularına açıklık getirerek bu alandaki kavramları ve yaklaşımları inceledik. Genel ğretim yöntemlerini araştırarak, halk oyunlarının ğretiminde kullanılabileceğimiz yöntemlerin özelliklerini açıkladık. Eğitim ve öğretimde iletişim kurmanın gereğine, ğrenci ve ğretmen arasındaki etkileşim sonuçlarına bu bölümde yer verdik.

Eğitimin her boyutunda bilinmesi gereken insan gelişiminin, halk oyunları ğretiminde de önemli olduğunu düşünerek gelişim çağlarının özelliklerini belirtmek ihtiyacı duyduk. Konu ğretim olunca; algılamak ezberlemek ve öğrenmek gibi süreçlerin yaşanması, bizi duyu organları hakkında bilgi sahibi olmaya yöneltti. Bu aşamada birçok yöntem kullanarak birden fazla duyu organımıza hitap etme gereğini vurgulamış olduk. “İşlevselci yöntem”i kullanarak hazırladığımız bu bölümde, ikinci bölümü destekleyen noktaları ve yaklaşımları açıkladık.

Bu bölümü oluştururken Türk halk oyunlarındaki ğretim problemlerini en aza indirmeyi ve ağdaş eğitim bulgularından yararlanmayı hedefledik.

⁶ Cengiz AYDIN, *Halk Oyunlarında Toplumsal Yapılanma*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1992, s:37.

Tezimizin ikinci bölümünde ise; “Karşılaştırmalı yöntem”i kullanarak, alandaki öğretim yöntemleri ve bunların özelliklerini belirttik. Bu yöntemler içinden halk oyunları öğretiminin bilimsel ve çağdaş düşünceyle, en uygun yöntem ve teknikler kullanılarak yapılması gerektiğini öne sürdük. Türk halk oyunları öğretim sürecinin bir bütün olduğunu ve bu bütün içinde bilgi, beceri, davranış, ortam, öğrenci, öğretmen kavramlarının var olduğunu belirttik. Bir halk oyunu öğreticisinin alanında başarılı olabilmesi için hangi niteliklere sahip olması gerektiğini, edindiği bilgileri nasıl kullanabileceğini, uygulayacağı yöntem ve teknikleri nasıl belirleyeceğini açıkladık. Türk halk oyunlarının öğretiminin dört aşamada yapılmasının gerektiğini ortaya koyduk. Halk oyunları öğretimi için büyük önem taşıyan *analizlerin*, oyun ve müzikte ne şekilde yapılacağını açıkladık.

Öğretim süreci içinde ortamın etkisini düşünerek; ideal çalışma salonunun özelliklerini belirttik. Birinci bölümle destekleyerek ikinci bölümde öne sürdüğümüz halk oyunları öğretim yöntem ve tekniklerin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamak amacıyla örnek bir çalışma yapmayı hedefledik.

Tezimizin üçüncü bölümünü oluşturan çalışmamızda, örnekleri Edirne ili halk oyunlarından seçtik. Daha önce lisans bitirme ödevi olarak hazırladığım Edirne halk oyunları araştırması, bizi bu yönde bir çalışma yapmaya yöneltti. Edirne ili halk oyunlarının kısa tarihinden ve derleme çalışmalarından söz ederken “Tarihsel yöntem”e başvurdum. Bu yöntem sayesinde oyunların kökenini ve kültürel etkileşimlerini ortaya koyduk, ayrıca “Gözlem” ve “Görüşme Tekniği”ni de kullandık. Derleme çalışmalarına kısaca değindikten sonra, oyunların adım analizleri, özellikleri, notasyon yazımları ve ezgilerinin incelemesini yaptık.

Sonuçta ise; Türk halk oyunlarının öğretimini sağlıklı ve bilimsel yönden gerçekleştirebilmenin gerekli olduğunu, kullanılan bu yöntem ve teknikler doğrultusunda başarıya ulaşılabileceğini öne sürdük.

I. BÖLÜM

I.1. EĞİTİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

“Eğitim, genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Diğer bir deyişle, eğitim sürecinden geçen kişinin davranışlarında bir değişme olması beklenmektedir. Eğitim yoluyla kişinin amaçları, bilgileri, davranışları, tavırları ve ahlâk ölçüleri değişmektedir. Eğitim sürecine giren kişilerde bu değişimin istenilen yönde olması beklenir. Bu anlamda eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Bu tanımlardan yola çıkarak eğitimi, bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme süreci olarak tanımlayabiliriz.”⁷

“Eğitim geniş anlamda tüm sosyalleşme sürecini ifade eder. Öğrenme yoluyla tutum ve davranışların şekillenmesinde etkin olan deneyimler eğitim olarak anlaşılmaktadır.”⁸

Eğitim, zaman ve mekan yönünden kapsamlı, süreli ve çok boyutludur. Kişilerin ve toplumların gelişmesinde, ülkelerin çağdaşlaşma yönünde attıkları her adımda etkin ve belirleyici bir olgudur. “Geçmişte eğitimin amacı, bireye bilgi ve beceri kazandırmak, çocuğu yetişkin topluma hazırlamaktı. Bu gün ise eğitimin amacı, ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi nerede ve nasıl kazanabileceğini bireye öğretmek, sürekli değişen toplum koşullarına uyum sağlayabilmek, her türlü soruna yeni çözümler getirebilecek bireyler yetiştirmektir.”⁹

⁷ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, s: 1.

⁸ Ercan TATLIDİL, *Toplum Eğitim ve Öğretmen*, İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları-11, 1993, s: 11.

⁹ Norma RAZON, “Yaratıcılığı Geliştirici Oyunla Eğitim”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları-1, 1990, s: 215.

Yukarıdaki tanımlara dikkat edildiğinde, eğitimde birey, yaşantı, kültürleme, davranış ve süreç kavramlarının temel alındığı ve bunların eğitim olgusunu oluşturduğu anlaşılmaktadır.

“*Birey*, diğer bir deyişle insan, bio-kültürel ve sosyal bir varlıktır. Bu tanımda insanın üç boyutlu özelliği ortaya konmuş ve birinci özellik olarak biyolojik boyutu, ikinci özellik olarak kültürel boyutu ve üçüncü özellik olarak da sosyal boyutu vurgulanmıştır.”¹⁰

“İnsan veya birey kavramı insanlığın doğuşundan bu yana insanın yapmış olduğu çalışmalarda, ulaşmış olduğu anlayış ve düşünce düzeylerinde ele alınan temel bir kavram olmuştur. İlk çağlardan beri insan, birey olarak neye benzediği, geleceğinin ne olduğu sorularına cevap aramıştır.”¹¹

İnsanın canlı bir varlık olduğu ve diğer canlılardan ayrılmasının en önemli nedeninin, düşünme yeteneği olduğu bilinen bir gerçektir. Bu da onun insan olabilmesi için en temel nedeni oluşturmaktadır.

“Bireyin yaşadığı çevrede etkileşim yoluyla elde ettiği tüm bilgi ve beceriler eğitimin kapsamı içinde yer almaktadır. Eğitim, bu nedenle insanlığın doğuşundan beri daima olagelmıştır.”¹²

İnsanın içinde yaşadığı doğa ile etkileşimi, değişimi ve gelişimi eğitim içindeki kültürel boyutu oluşturmaktadır.

İnsanın insanla etkileşimi ise insanın sosyal boyutunu oluşturur. Toplumsallaşma süreciyle başlayan bu boyutta kişi, çevresiyle etkileşim içerisine

¹⁰ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 1.

¹¹ Süleyman Çetin ÖZOĞLU, *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları-3, 1982, s: 6.

¹² Ercan TATLIDİL, *A.g.e.*, s: 11.

girerek yeni davranışlar kazanır veya davranışlarını değiştirir. Diğer bir deyişle bu, öğrenme yada öğretme sürecidir.

“Eğitim tanımında yer alan *yaşantı* kavramı, bireyin diğer bireylerle ve çevresiyle etkileşiminin bireyde bıraktığı izlenimlerdir. Yaşantı, eğitim açısından kazanılmış ve yaşanılmış yaşantı olarak iki kategoride ele alınmaktadır. Kazanılmış yaşantı, bireylerin birbirleriyle etkileşimi sonucunda yer alan etkinliklerin tümünü içermektedir. Yaşanılmış yaşantı ise söz konusu etkileşim içinde yer alan etkinliklerden sadece bireyde kalıcı iz bırakan ve bireyin davranışında değişim oluşturan etkinliklerdir.

...*Kültürleme* ise, kültürel değerlerin bireye kazandırılması sürecidir. Kültürleme, eğitim kavramından da daha geniş kapsamlı görülmekte ve doğumdan ölüme kadar, bireyin toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi olarak kabul edilmektedir.”¹³

“Kültür, yaşam biçimini ve yaşamı anlamlaştıran bir sistemdir. İnsanın öğrenme ve öğrendiklerini simgesel biçimde örgütleme, bu öğrendiklerini toplumun diğer üyelerine bilgi olarak iletme ve öğrendiği yada kazandığı bilgileri, tutum ve davranışlarını sergilerken kullanabilme gücü kültür olgusunun kaynağını oluşturur.”¹⁴

İnsanların bazı insanları belli amaçlar doğrultusunda etkilemesinin yanında, kendiliğinden meydana gelen öğrenmelerin oluşturduğu kendiliğinden kültürleme gerçekleşmektedir. İnsanların kişilik özellikleri, becerileri ve değerleri bu yolla oluşmaktadır. Eğitim açısından bu gelişme informal eğitim olmaktadır. Amaçlı olarak yapılabilecek ise, formal eğitim denmektedir.

¹³ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 2.

¹⁴ Ercan TATLIDİL, *A.g.e.*, s: 28.

“Eğitim tanımında yer alan diğer önemli bir kavram da *davranıştır*. Genel anlamda davranış, organizmanın her hareketidir.

Davranış, davranış psikologlarına göre, organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki ya da tepkiye karşı gösterdiği etkidir. Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması koşulları aranmaktadır.”¹⁵

Bireyin eğitimi süresince davranış değişikliği veya yeni davranışlar kazanması beklenmektedir. Bu değişiklikte olumlu davranışlar olabildiği gibi olumsuz davranış kazanma da olabilir. Genellikle birbirine karıştırılan eğitim ve öğretim kavramlarındaki en önemli farklardan biri de budur.

Eğitimdeki davranışlar olumlu veya olumsuz olabildiği gibi, öğretim aşamasındaki çabalar her zaman olumlu davranış değiştirme veya kazandırma yolundadır. Eğitimdeki davranış değişikliği yer, zaman açısından kapsamlı ve çok boyutlu olup uzun sürelidir. Öğretim ise bilgiye dayalı, planlı, programlı ve sınırlıdır.

“*Eğitim süreci*, çok boyutludur, süreklidir, yaşam boyu devam eder, yaşantılarla kazanılır. Zaman ve yer açısından sınırsızdır ve her şeyden önemli olarak da kültürü oluşturur. Öğretme süreci ise öğrenme etkinliklerini yönlendirme ya da kılavuzlanma işidir.”¹⁶

“Öğrenmenin olduğu her durumda, insan davranışlarını değiştiren bir eğitim sürecinden söz edilebilir. Eğitim günlük yaşamın sürdürülmesinde gerekli olan becerilerin öğrenim yoluyla kazanılmasından, bireyin tüm yaşamına anlam veren düşünce sisteminin oluşmasını sağlayan bilgi birikimine kadar kapsamlıdır.”¹⁷

¹⁵ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Uscm Yayınları-11, 1995, s: 3.

¹⁶ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 3.

¹⁷ Ercan TATLIDİL, *Toplum Eğitim ve Öğretmen*, İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları-11, 1993, s:11.

1.2. ÖĞRETİMLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

“Öğretim, bireyin yaşamı boyunca süren eğitiminin, okulda ya da sınıf ortamında planlı ve programlı bir biçimde yürütülen kısmıdır.

...Öğrenmenin gerçekleşmesi için ve bireyde istenen davranışların gelişmesi için uygulanan süreçlerin tümüdür. Öğretmenin uyarıcı ve öğrenme durumları (çevre, ortam) yaratarak, öğrencilerin amaçlar yönünde davranışlar geliştirmesine yardım etmesidir. Başka bir deyişle, öğretim öğrencilerin öğrenmelerini en iyi biçimde gerçekleştirmek için öğretmenin öğrencilere yaptığı düzenli etkilerdir.

...Öğretim, güdümlü, planlı, programlı bir süreçtir ve öğrencinin, öğretmen ve onun sağladığı ortamla etkileşimi önem taşır. Toplumun sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik olgularından etkilenen öğretimin öğrenci, öğretmen, program, veli, çevre ve materyal gibi öğeleri vardır.”¹⁸

“Çağdaş bilimsel bulgular, bireyi *öğretilen* bir varlık olmaktan çok *öğrenen* ve öğrenme sürecinde etkin olan bir varlık olarak ortaya koymaktadır.”¹⁹

Bir konunun öğretimi o konuda yeterli alan bilgisine ve bu bilginin kişilere nasıl kazandırılacağına ilişkin bilgi ve becerilere bağlıdır. Derinliğine bilinen bir konunun, bireylerde olumlu davranışlara dönüşecek şekilde öğretiminin yapılması, öğretmenlik mesleğinin en önemli yönlerinden birini oluşturur.

Öğretimin hedefe ulaşması;

1- Niçin öğretilecek? (öğretimin amaçları)

2- Ne öğretilecek? (öğretimin içeriği)

¹⁸ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları). İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, ss: 6-7.

¹⁹ Süleyman Çetin ÖZOĞLU, *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları-3, 1982, s: 19.

3- Nasıl öğretilecek? (yöntem ve teknikler)

4- Nerede öğretilecek? (ortam)

sorularının cevaplanmasıyla gerçekleşecektir.

“**Öğrenme**; bireyin yaşantıları sonunda kendi davranışlarında meydana gelen değişiklik olarak tanımlanabilir. Bir davranış değişikliğinin veya yeni bir davranışın oluşma sürecidir.”²⁰

“Kavramsal olarak, öğrenme için öğretme zorunlu görülmektedir. Çağdaş eğitimde öğretmeden çok öğrenme üzerinde durulmakta ve iyi bir öğrenme sürecinin imkanları araştırılmaktadır.”²¹

Öğrenme yoluyla kişi bilgi, beceri, tutum ve değer kazanır. Konuşmayı, yürümeyi, birlikte yaşamayı, yazı yazmayı, bisiklete binmeyi, keman çalmayı, dans etmeyi, karşılaştıkları problemleri çözmeyi ve bunlara benzer günlük yaşamın gerektirdiği binlerce davranışı hep öğrenme yoluyla elde ederler.

“Öğrenmenin gerçekleşebilmesi için şu üç ölçüt olmalıdır:

1- Davranışlarda bir değişme olmalıdır.

2- Davranışlardaki değişme kalıcı olmalıdır.

3- Davranışlardaki değişme, kişinin çevresiyle etkileşimi sonucu olmalıdır.”²²

Öğrenme sürekli. Yaşamımız boyunca ve etkileşimde bulunduğumuz sürece, öğrenme gerçekleşecektir. Ancak öğrenme, her zaman doğru olanı öğrenme anlamına gelmez. İnsanlar, yanlışları ve kötü davranışları da öğrenirler.

²⁰ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 7.

²¹ İhsan TURGUT, *Eğitim Üzerine*, İzmir: Bilgehan Matbaası, 1991, s: 23.

²² Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 8.

“Öğrencinin konuya egemenliğini sağlamak ve eğitimdeki normlar, kalıplar üzerinde şüphe ettirmek, soru sordurmak ve arkadaşlarıyla ilgili konuda tartışmaya sokmak, kaynaklarla yüzyüze getirmek çağdaş öğretim yönteminde en başta gelen amaçtır.”²³

Okulda öğrenme, amaca yönelik, planlı, programlı ve olumlu faaliyetler sonucunda oluşur. Bu faaliyetler içerisinde bilgi ve beceri dışında oluşan öğrenme de mevcuttur. Sevinç gösterme, kurallara uyma, işbirliği, hayranlık, tutum ve hoşgörölü olmak gibi duyuşsal tepkileri de öğrenirler.

Sonuç olarak, kişinin çevresiyle etkileşimi sonucunda, bireyin davranışlarında, bilgilerinde ve duyuşlarında değışmeler olur. Bu değışmeler amaçlı, zorunlu ve kalıcı olabildiğı gibi gelip geçici ve amaçsız da olabilir.

İnsanoğlunun yaşam boyu ihtiyaçlarını karşılamak ve çevreden gelen uyarıcılara cevap vermek maksadıyla öğrenme olgusu devam eder.

“*Davranış*, bireyin başkaları tarafından doğrudan yada dolaylı olarak gözlenebilir etkinlikleridir. Davranış değışikliği üç temel alanda oluşur;

- 1- Doğuştan gelen davranışlar,
- 2- Gelip geçici davranışlar,
- 3- Öğrenilmiş davranışlardır.

...*Yaşantı*, bireyin doğrudan doğruya algılayarak ve çalışmalara katılarak elde ettiğı bilgilerin, görüşlerin tümüdür. İnsanın fiziksel ve kültürel ilişkiler kurması sonucu meydana gelen etkileşimidir.”²⁴

²³ İhsan TURGUT, *A.g.e.*, s: 29.

²⁴ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Faköltesi, s: 9.

Yaşam boyu anlam arayan tek varlık olan insan, anlamlı bilgileri çok çabuk öğrenir ve uygular. Anlamsız bilgilere bile anlam katan insan, daima öğrenim süreci içerisinde.

Unutma, öğrenilen bir bilginin zamanla kaybolmasıdır. Unutma faktörlerinden biri de zamandır. İnsan aklında kalan ana hatlardır. Detaylar daha çabuk unutulur. Sürekli tekrar yapıldığında akılda kalması kolaylaşır. Anlamlı bilgiler daha az unutulur. Kısa zamanda öğrenilen materyal daha uzun süre akılda kalır. “Öğrenilenlerin kullanılmaması, öğrenileni kısa sürede unutturmaktadır. Zor öğrenilen bilgiler çabuk unutulmaktadır...Öğrencinin öğrenmeye güdülenmesi ve gönüllü olması da aynı biçimde etkilidir.”²⁵

“*Öğretme*, önceden saptanmış hedeflere en etkili biçimde ulaşmak üzere uygun yöntem, personel, araç ve gereç kullanma sürecidir. Herhangi bir öğrenmeyi kılavuzlama veya sağlama faaliyetidir.”²⁶

“Çağdaş eğitimde öğrenme ön plana çıkarılmış, öğretme de öğrenme sürecine uygun olarak gelişmiştir.”²⁷

Öğretme; belli amaca yönelik davranışların ve bilgilerin kişiye kazandırılması durumudur. Öğrenmenin olmasını sağlayacak maksatlı etkinliklerdir.

“*Program*, öğrencilerin istenilen hedeflere ulaşmasını sağlayacak, organize edilmiş etkinliklerdir.”²⁸

Neyin, nasıl, ve ne zaman öğretileceği, sınama ve değerlendirmeye hedefe ulaşıp ulaşılmadığı anlaşılmaktadır.

²⁵ İbrahim Ethem BAŞARAN, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Gül Yayınevi, 1988, s: 262.

²⁶ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 9.

²⁷ İhsan TURGUT, *A.g.e.*, s: 29.

²⁸ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 10.

“*Öğretim programı*, öğrencilere bir plana göre kazandırılması istenen öğrenim yaşantılarının tümünü içine alan programdır. Genellikle belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerinin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır.”²⁹

Gelişim, fiziksel ve ruhsal anlamdadır. Çevre faktörleri ve katılımla ilgilidir. Öğrenmeyi, olgunlaşmayı bir işi yapabilir hale gelmeyi içerir.

Gelişim sürekli dir. (Büyüme sürekli değildir) Her bireyin gelişimi kendine özgüdür. Bireylerin tek tek özellikleri de farklı gelişir. Kişinin gelişimi bilinmeden eğitiminin yapılması yanlıştır. Kişi her dönemde aynı gelişim ivmesini göstermez.

“Gelişme, tüm organizmadaki değişikliklerin perspektifi, büyüme ise belirli bir aşamada veya belli görüntüdeki (taraf taki) gelişme olarak benimsenmektedir.”³⁰

Herkesin *bedensel büyümesi* farklıdır. Zamanında olgunlaşmış kişilerin sosyal yönleri, ruhsal yanları daha çabuk gelişir. Zamanından önce olgunlaşmış kişiler popüler kişiler olurlar. Zamanında olgunlaşmamış kişiler de sorunlu kişiler olurlar. Olgunlaşma kişinin eğitimi üzerinde de etkilidir.

²⁹ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 12.

³⁰ Süleyman Çetin ÖZOĞLU, *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları-3, 1982, s: 8.

1.3. ÖĞRETİMDE DUYULAR ve DAVRANIŞLARIN KALICILIK ORANLARI

Bir öğretme-öğrenme sürecinde, öğrencilerin ne kadar fazla duyu organına hitap edilirse, öğrenme o kadar kolay ve sağlıklı olur. Öğrenilen bir bilginin yada becerinin kalıcı ve kullanılır olması duyu organlarına gelen uyarıcıların güçlü ve çok olmasına bağlıdır.

“Duyu organları, uyarıların etkisini vücuda getiren araçlardır. Bu etkilerin %85’i göz, %10’u kulak, %5’i ise deri, dil, burun ve kaslar yoluyla olmaktadır.

Eski Yunandan bu yana insanlara beş duyuya sahip oldukları öğretilir. Ancak gerçekte insanların on duyusu vardır. İnsanlar beş duyu hakkında konuştuklarında görme, işitme, tat, koku ve dokunma duyusu olarak adlandırılan bir deri duyusunu kastederler. Oysa deri duyusu bir değil dört tanedir. Bilim adamları dokunma, sıcak, soğuk ve ağrı için dört ayrı duyu kanal saptamışlardır. Bunlara ek olarak, geleneksel duyu sınıflamasında bulunmayan iki duyu daha vardır. Bu ikisi, *kinestetik* ve *vestibüler* duyular olup ikisine birden *proprioseptif* duyular denir. Kinestetik duyu organları kaslarda, eklemlerde, eklemlerde bulunur. Bu duyu organları kol ve bacakların pozisyonu ile kasların gerilimine ilişkin bilgiler verir. Vestibüler duyu dengenin sürdürülmesindeki ana duyu olup başın hareketi ve pozisyonu hakkında bilgi verir. Kısaca, kinestetik duyuya kas duyusu, vestibüler duyuya da denge duyusu denir.”³¹

Genellikle beceriye dayalı bir davranış öğrenimi ve öğretimi anında gerekli olan proprioseptif duyuları gelişmiş olmayan kişilerde öğrenme ve uygulama zorluğu yaşanmaktadır.

³¹ Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, ss: 16-17.

Duyu organlarının yeterli derecede kullanılması, öğrenim aşamasında kişiye kolaylık, kalıcılık ve zamandan avantaj sağlamaktadır. Bu söylediğimizi doğrulayan bir örnek şöyledir;

“Zaman sabit tutulmak üzere insanlar; okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, hem görüp hem işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini, yapıp söyledikleri bir şeyin ise %90'ını hatırlamaktadırlar.”³²

³² Eğitime Giriş Dersi (Basılmamış Ders Notları), İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi, s: 17.

1.4. EĞİTİM-ÖĞRETİMDE İLETİŞİM ve ETKİLEŞİM

1.4.1. İLETİŞİM

“Genel olarak iletişim, bireyler, kümeler ve toplumlar arasında söz, yazı, görüntü, el, kol hareketleri vb. simgeler aracılığıyla düşünce, dilek ve duyguların karşılıklı iletilmesini sağlayan bir etkileşim sürecidir. Daha yalın bir ifadeyle iletişim iki birim arasında ileti alış verişidir. Bu alış verişte bilgilerin, düşüncelerin, duyguların ya da tutumların benzemesi, ortak olması amaçlanır. Bu yüzden iletişim için “simgelerin paylaşılması sürecidir denebilir.”³³

“İletişim bir kimseden diğer bir kimseye iletilen düşüncelerin ve duyguların bozulmadan, o kimsece olduğu gibi anlaşılması demektir.”³⁴

“İletişim olmadan ortak bir amacın oluşturulması, bu ortak amaç doğrultusunda bireysel çabaların eşgüdümlemesi olanaksızdır. İletişim bir araçtır.”³⁵

Eğitim ve öğretim iletişim süreci sonunda gerçekleşir. İletişim kurulmadan bireyin eğitimi ve öğretimi gerçekleşemez. İki öge arasında bir etkileme olgusunu ifade eden iletişim, öğretmen ve öğrenci arasında kurulmaktadır. Eğitim sırasında, öğrenci öğretmenle iletişim halindedir. Öğretmen bu iletişim sayesinde kendinde bulunan bilgi, haber, davranış, duygu ve becerileri öğrenciye aktarmaya çalışır.

“İletişimin amacına ulaşabilmesi için mutlaka iletişim sürecinin işlemesi gerekir.

³³ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Uçm Yayınları-11, 1995, s: 21.

³⁴ İbrahim Ethem BAŞARAN, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Gül Yayınevi, 1988, s: 19.

³⁵ Mustafa AYDIN, *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Çağ Matbaası, 1988, s: 108.

İletişim sürecinin incelenmesinde dikkate alınan temel öğeler, kaynak, mesaj, kanal, alıcı ve dönüttür.

1. Kaynak, başkası ile paylaşılacak bir fikre sahip olan kimsedir. Bu birey, bir insan grubu ya da bir kurum olabilir. Her türlü iletişim sürecinin bir kaynağı vardır.

2. Mesaj, bir iletişim sürecinde iletişime esas olan haber ya da bilgi olarak nitelendirilir.

3. Kanal, mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç ve yöntemlerdir. Kaynaktan gelen mesaj bir araç yada yöntem yardımıyla kanaldan geçerek alıcının duyu organlarından en az birine iletilmek durumundadır. Genelde ne kadar çok duyu organı devreye girerse iletişim o derece etkin olur. Bu nedenle kanalda etkili araçlar görsel, işitsel araçlardır.

4. Alıcı, kaynaktan gelen mesajın iletici araç ve yöntemleri takip ederek ulaştığı kişidir. Bu kaynakta olduğu gibi bir birey, bir insan grubu ya da bir kurum olabilir.

5. Dönüt, kaynaktan gelen mesaja alıcının gösterdiği tepkinin tekrar kaynağa ulaşması sürecidir. Eğer iletişim sürecinde dönüt sağlanamıyorsa iletişimin tek yönlü olduğu söylenebilir. Bu açıklamadan hareketle çift yönlü mesaj alış verişine “iletişim” tek yönlü olanına da “iletim” diyebiliriz.”³⁶

Bir kaynakla başlayan iletişim, tepkinin tekrar kaynağa dönmesiyle son bulur. Kaynak kendisinde bulunan fikir, bilgi yada davranışı, hareket, jest, mimik, ses, söz, resim veya işaret gibi sembolleri mesaj haline getirerek araç yada yöntem yardımıyla kanal oluşturur. Mesajlarla kanalları oluşturan bu sembol, işaret, araç ve

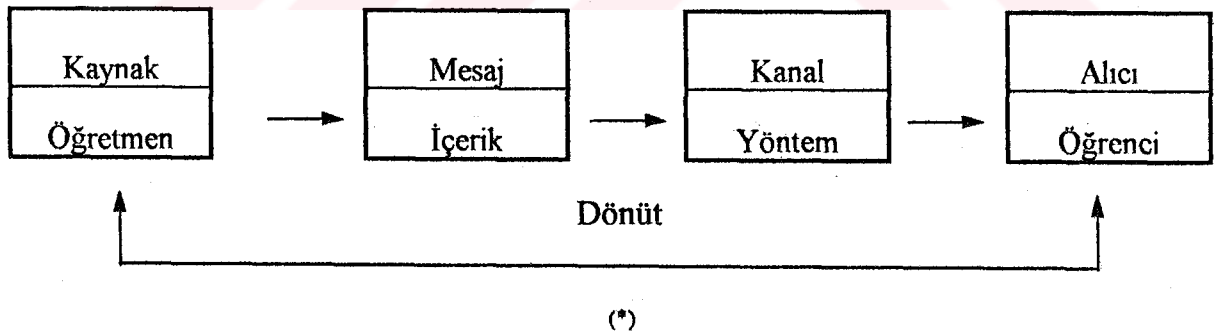
³⁶ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, ss.: 21-22.

yöntemlere; *iletişim araç ve yöntemleri* denir. Bunlar; fotoğraf, slayt, kaset, teyp, video, yazılı yada basılı kaynaklar ve televizyon gibi araçlardır.

Mesajın alıcıya ulaşması ve alıcının yeni davranışlar kazanması yada değiştirmesiyle oluşacak olan tepkinin, kaynağa geri dönmesi iletişim sürecinin sona ermesidir.

“Sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi öncelikle alıcının kanal tarafından çok iyi tanımlanması, iletilmek istenen özelliklerin alıcıyla uygunluğun ve mesajın alıcı üzerindeki anlamlılığının iyi bir şekilde belirlenmesine bağlı olarak meydana gelir.”³⁷

Eğitim ve öğretimdeki iletişim sürecinde; kaynak öğretmen, mesaj konu ve içerik, kanal öğretim ve öğrenme süreçleri, alıcı da öğrencidir. Etkili bir iletişim için; dilin anlaşılır olması, birden fazla kanal kullanılması, içerik olarak tanımlanması ve dönüt sisteminin oluşturulması gerekmektedir.

İletişim sürecinin her zaman için amaca yönelik son bulması ve gerekli olan tepkilerin oluşması söz konusu değildir. Buna göre sağlıklı bir iletişimin kurulmasını etkileyen ve engelleyen bazı durumlar mevcuttur. Bunlar;

³⁷ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 23.

(*) Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 24.

“I. Psikolojik Engeller: Kaynak ile alıcının görüş çerçeveleri, duygu ve heyecanları, yargı ve saplantıları,

II. Semantik Engeller: Konuşma dilindeki karışıklık ya da inceliklerin neden olduğu fark ve anlaşmazlıklar,

III. Statü: Kaynak ve alıcının sosyal ve formal statüleri, akademik ve mesleki gelişme farklılıkları,

V. ...Alan: İletişim merkezi ile birimler arasındaki uzaklık,

VI. Hiyerarşi: Katı bir hiyerarşik sınıflama nedeninden dolayı kanalların tıkanıklığı.”³⁸

İyi bir eğitimci olabilmek için iletişim sürecini çok iyi bilmek ve uygulamak gerekmektedir. Eğitim ve öğretim aşamasındaki bir konuyu etkili bir şekilde öğretmek sağlıklı bir iletişim ile gerçekleşecektir.

Öğrenme ve öğretme sürecinin amaca yönelik sonuçlanması, kaynak ve alıcı arasında kurulan iletişim ile doğru orantılıdır.

“Çift yönlü iletişim, eğitim sürecinde daha önemlidir. Sınıf içindeki öğrenci öğretmen etkileşimi ve yüzyüze ilişkiler çift yönlü iletişimin kurulmasını sağlar. Bu nedenle iyi bir eğitici öğrencilerinden gelen tepkilere (dönütlere) göre nasıl öğrettiğini yada nasıl öğretmesi gerektiğini belirleyebilir. Sınıf ortamında öğrencinin soru sorması, gülmesi, derste uyuması yada esnemesi bir dönüt işareti olarak görülebilir.”³⁹

³⁸ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Ucm Yayınları-11, 1995, s: 23.

³⁹ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 24.

Eğitim-öğretim sürecinde çift yönlü iletişimin kurulması, öğrencinin konuyu anlayıp anlamadığı, yada bir davranışın kavranıp kavranmadığına karşın gösterdiği tepkilerin görülüp anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu etkileşim ilişkilerin kurulduğu ortam, sınıf ortamıdır. Sınıf ortamında öğretmen yalnızca bilgi aktarıp sesiyle öğrencileri etkileyen biri değildir. Öğretmenin tutum ve davranışları, değerleri, ilgileri ve kişilik özellikleri öğrenci üzerinde önemli etkiler bırakmakta ve öğrenciyi yönlendirmektedir.

“Öğretimin etkili olabilmesi için sınıfta çoklu ortamın (multi-medya) oluşturulması hem öğretmen-öğrenci etkileşimi hem de iletişim açısından önemli görülmektedir. Bu nedenle öğretim hizmetlerinde hem göze hem de kulağa hitap eden teknolojik araçların kullanılması önemli olacaktır.

Sınıf içi iletişimi geliştirmek için aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir.

1. Öğretmen konuşma yeteneğini geliştirmeli,
2. Ders iyi bir şekilde planlanmalı,
3. Öğrenci ihtiyaçları, yetenek ve ilgileri değerlendirilmeli,
4. Öğrencilerin ilgisini dağıtan durumlar ortadan kaldırılmalı,
5. Öğrencilerin dikkatle dinlemesi için birden fazla duyu organına hitap eden araç ve gereçler kullanılmalı, düz anlatımdan yada laf salatasından (verbalizm) den kaçınılmalıdır.”⁴⁰

1.4.2. ETKİLEŞİM

“İnsan çevresiyle etkileşerek gelişimini sürdürür ve kendine özgü bir kişilik kazanır. Kazanılan kişilik özellikleri insandan insana ayrılıklar gösterir.”⁴¹

⁴⁰ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 25.

⁴¹ İbrahim Ethem BAŞARAN, *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Gül Yayınevi, 1988, s: 26.

“Etkileşim (interaction) birbirini karşılıklı etkileme sürecidir. Bu süreç, eğitimde bireyin, çevresiyle ve diğer bireyle sürekli etkileşim içinde olduğunu ortaya koyar. Ancak, sınıf içinde ele alındığında öğretmen ile öğrenci, öğrenci ile öğrenci, öğrenci ile öğretmenin sürekli bir etkileşim süreci söz konusu olmaktadır.

Sınıf içi etkileşim süreci, öğrenme yaşantılarının kazanılmasında ve öğretim hizmetinin niteliğini arttırmada en önemli faktörlerden birisidir. Çünkü, öğretim sürecinde, öğretmen ve öğrencileri içeren etkileşim ortamının okul başarısı üzerindeki etkilerini çeşitli araştırma ve uygulamalar ortaya çıkarmaktadır. Okul başarısının ve öğretim hizmetinin niteliğini arttırıcı en önemli ögeler, ipucu, pekiştireç, dönüt, düzeltme ve öğrenci katılımı olduğu vurgulanmaktadır.

Sınıf içi etkileşim, her yönüyle öğretmen ve öğrenci ilişkilerini, sınıf içi iletişimi, sınıfın yönetimi, öğretim strateji, yöntem ve teknikleri ile araçların kullanılmasını, öğretmen ve öğrencilerin çok boyutlu özelliklerini ve davranışlarını içermektedir.”⁴²

“Statü, bireyler arası etkileşimde önemli rol oynar. Bireyler arası ilişkileri, önemli ölçüde belirler.”⁴³

Olumlu bir sınıf atmosferi sağlamanın yolu, öğretmenin izlediği yöntem ve tekniklerin yanında, kullandığı araç-gereçler ve sınıfa yaklaşımı ile sağladığı iletişimdir. Öğrenci-öğretmen etkileşiminin kurulmasının temeli; iletişim sanatının başarılı uygulamasıyla gerçekleşecektir.

Etkileşimin kurulması ve daha sonra devam edebilmesi mesajların engellenmeden ve kesintisiz olarak iletilebilmesine bağlıdır. Bu engeller; öğrenci,

⁴² Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, s: 25.

⁴³ Mustafa AYDIN, *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Çağ Matbaası, 1988, s: 25.

program, yöntem ve tekniklerdeki yanlışlarla, ortamlara bağlı problemlerdir. Bunları sıralayacak olursak;

- 1- Öğrencilerin derse devamsızlığı
- 2- Öğrencilerin derse pasif katılımı
- 3- Öğrencilerin ilgisizliği ve dersten hoşlanmamaları
- 4- Öğretmen-öğrenci arasındaki olumsuz ilişkiler
- 5- Öğrenci-öğrenci arasındaki olumsuz ilişkiler
- 6- Öğretmene duyulan sevgi ve saygı eksikliği
- 7- Okul dışı olumsuz etmenler
- 8- Anlayış eksikliği
- 9- Fiziksel rahatsızlıklar
- 10- İletişim bozukluğu
- 11- Öğrencilere yaklaşımdaki eşitsizlik
- 12- Dersteeki aşırı sözlü anlatım

sınıf içi etkileşimi olumsuz yönde etkilemektedir.

1.5. ÖĞRETME-ÖĞRENME YAKLAŞIMLARI

1.5.1. ÖĞRETME YAKLAŞIMLARI

“Eğitim programlarının başarıya ulaşması temel alınan öğrenme ve öğretme modellerinin seçimine bağlı olmaktadır. Öğretim yöntemleri ve tekniklerine geçmeden önce genel öğretim yaklaşımlarını incelemekte yarar görülmektedir.

...Öğretme yaklaşımları yada stratejileri Jacobsen’in de belirttiği gibi temelde üç ana grupta toplanmaktadır. Bunlar:

1. Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı (Expository),
2. Buluş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı (Discovery),
3. Araştırma Yoluyla Öğretme Yaklaşımı (Inquiry) dır.

1. Sunuş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı: Bu yaklaşım, okullarda çok yaygın bir şekilde bilginin aktarılması, kavram, ilke ve genellemelerin açıklanmasında kullanılmaktadır.”⁴⁴

Düzenlenmiş ve sıralanmış olan bilgilerin aktarılması, konunun içeriğinin verilmesi, genel ilke ve kavramların açıklanması ile süren bu yaklaşım, ayrıntılı bilgilerin verilmesi ile devam eder. Dilin anlaşılır ve muntazam olması, basılı kaynakların doğruluğu ve kullanımı bu yaklaşımın amaca ulaşmasını doğrudan etkilemektedir.

“2. Buluş Yoluyla Öğretme Yaklaşımı: Bu yaklaşım, öğrenci etkinliğine dayalı güdüleyici bir öğretme yaklaşımıdır.

⁴⁴ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, s: 33.

Öğretmen, öğrencinin öğrenme sürecine etkin katılmasını buluş yoluyla öğrenme stratejisini kullanarak sağlayabilir. Burada öğretmenin temel görevi, öğrenciyi yönlendirmek ve cevabı ona buldurmaktır.”⁴⁵

Yaklaşımda önemli olan amacın belirlenmesi ve öğrencinin geçmiş bilgilerinden yararlanarak hedefe ulaşmasını sağlamaktır. Öğrenci konuya motive edilirken kapasitesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Sonuçta genelleme ve yorum öğrenciye bırakılmalıdır.

“3. Araştırma Yoluyla Öğretme Yaklaşımı: Tümüyle öğrencilerin araştırma ve inceleme yapmalarına ağırlık veren bir öğretim yaklaşımıdır. Öğretmen bu yaklaşımda yol gösterici, yönlendirici, rehber konumundadır.”⁴⁶

Bu yaklaşımda veri toplama ve toplanan verilerin incelenip, analiz edilmesi uygulanmaktadır. Bilimsel yöntemleri öğrenip uygulama fırsatı bulan öğrencinin ilgisi ve alacağı zevk de artmaktadır. Aynı zamanda öğreneceklerinin kalıcı ve etkili olması sağlanmaktadır. Sonuçlara göre yorum yapma ve öneride bulunma imkanı olacaktır.

1.5.2. ÖĞRENME YAKLAŞIMLARI

Günümüz öğrenme modelleri arasında en yaygın olan iki yaklaşım *tam öğrenme (mastery learning)* ve *işbirliğine dayalı öğrenme (cooperative learning)* yaklaşımlarıdır.

⁴⁵ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 33.

⁴⁶ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 34.

“1. Tam Öğrenme Yaklaşımı:

Tam öğrenme, başarıyı normal dağılım eğrisinden üçgen dağılıma götüren yada okuldaki %20 oranındaki beklendik başarıyı %75 ile %90’a hatta %95’e çıkaran bir öğrenme sürecidir.

Tam öğrenme modelini ortaya koyan ünlü Amerikalı eğitimci Bloom, “işin başından beri olumlu öğrenme koşulları sağlanmış ise dünyada herhangi belli bir kişinin öğrenebileceği her şeyi hemen hemen herkes öğrenebilir.” sayılına dayalı olarak modelini geliştirmiştir. Diğer bir deyişle, tam öğrenme modeli tüm öğrenciler okulda öğretilenleri öğrenebilir varsayımına dayanmaktadır. Bu modele Bloom, belirleyici etkenler olan öğrencinin özgeçmişi ve öğretim hizmetinin niteliğinin uygun hale getirilmesi durumunda, öğrenciler arasındaki farklılıkların giderilmesinin ve okuldaki öğrencilerin en azından % 95’inin öğretilenlerin çoğunu öğrenerek en başarılı öğrenciler düzeyine gelmelerinin mümkün olacağını, diğer bir deyişle tam öğrenmenin gerçekleşebileceğini öne sürmektedir.”⁴⁷

Bu modelin öğretim açısından başarılı olması, öğretim aşamasındaki dört ögeye bağlıdır. Bu aşamada öğrenciye verilecek ipuçları ve onları güdüleyecek pekiştiricilerin kullanılmasının yanında, katılımın sağlanması ve dönüt sisteminin işlemesi gerekmektedir. Son aşamada yapılan düzeltmelerle öğrenim süreci tamamlanmış olacaktır.

İpuçları, öğrenciye ne öğretileceği konusunda açıklık getiren mesajların tümüdür. Öğrenciyi harekete geçiren ve ona yardımcı olacak davranış ve hatırlatmaların yapılmasıdır.

⁴⁷ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Uscm Yayınları-11, 1995. ss: 34-35.

“*Pekiştireç*, bir davranışın olma sıklığını arttıran uyarıcılardır.”⁴⁸ Öğrenci düzeyine ve bireysel farklılıklara göre farklı olan pekiştireçlerin kullanım sıklığı ve kullanım yeri de öğrencini ihtiyacına göre olmalıdır.

Ödüllendirme ve teşvik etme biçiminde kullanıldığı gibi, olumsuz pekiştireç de kullanılabilir.

“*Katılım* ise, öğrencinin öğrenme süreci sırasında kendisine sunulan ipuçları ve yönergeler doğrultusunda bir şeyler yapmasıdır.”⁴⁹

Öğrencinin etkin katılımı sağlanarak yapılan öğretim süreci sonunda daha sağlıklı ve kalıcı bir öğrenimin oluşması sağlanacaktır. Öğrenci katılımını sağlayacak olan öğretmendir.

“*Dönüt ve düzeltme*, öğretim hizmetinin niteliğini sağlamayı güvence altına almak için kullanılır. Dönüt ile öğrencilere neyi öğrenip neyi öğrenmedikleri bildirilir, düzeltme ise yanlışların düzeltilmesi ve eksiklerin giderilmesi biçiminde kullanılır.”⁵⁰

Öğrenme süreci içinde her öğrencinin düzeyi ve öğrenme hızı aynı değildir. Öğrenciler arasındaki bu farkları giderecek ve öğrenme güçlüklerini ortadan kaldıracak tamamlayıcı çalışmalar da yapılmalıdır.

Tamamlayıcı çalışmalar;

- “ 1. Birebir öğretim
2. Küçük gruplarla öğretim
3. Programlı öğretim
4. Kaynak ve yardımcı kitaplarla öğretim

⁴⁸ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 37.

⁴⁹ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 35.

⁵⁰ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 35.

5. Tekrar öğretim”⁵¹ dir.

Sonuç olarak tam öğrenme yaklaşımının temel ilkelerini şöyle sıralayacak olursak;

- “1. Öğrencilere planlı öğretim ve olumlu öğrenme koşulları sağlanmalı,
2. Yeterli zaman ayrılmalı,
3. İpucu, pekiştirme, dönüt ve düzeltme verilmeli,
4. Öğrenci katılımı sağlanmalı,
5. Tam öğrenme ölçütü belirlenmeli,
6. Bir ünite tam öğrenilmeden diğerine geçilmemelidir.”⁵²

“2. İşbirliğine Dayalı Öğrenme Yaklaşımı:

İşbirliğine dayalı öğrenme, öğrencilerin küçük gruplar oluşturarak bir problemi çözmek yada bir görevi yerine getirmek üzere ortak bir amaç uğruna birlikte çalışma yoluyla bir konuyu öğrenme yaklaşımıdır.

İşbirliğine dayalı öğrenme modelinin dayandığı temel sayıltılar aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

1. İşbirliğine dayalı beceriler öğrenilebilir. Öğrenciler gruplara ayrılır ayrılmaz işbirlikçi tutumu otomatik olarak kazanamazlar, ancak bununla ilgili beceriler kolayca öğretilir. Grup çalışmalarının başlamasıyla beraber bu beceriler de öğrenilir.

⁵¹ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, ss: 35-36.

⁵² Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 35.

2. Sınıfın fiziksel düzeni işbirlikçi çalışmayı etkiler. Öğrenciler grup oluşturup birbiriyle işbirliği yapmaktan, yüz yüze iletişim kurmaktan ve karşılıklı konuşmaktan zevk alırlar.

3. Grup üyelerinin birbirine katkısı ve grup dinamiği grup çalışmalarında önemlidir. Grup üyelerinin kimi sorumlulukları paylaşması önemlidir. Birbirlerine yardımcı olmalarını öğrenmeleri de ancak birlikte çalışmalarıyla mümkün olabilir.”⁵³

Grup çalışmalarından önce öğretmen bu konuda bilgi vermeli ve açıklayıcı örnekler sunmalıdır. Grup çalışmasının önemini ve nasıl yapılacağını açıklayarak öğrencilerin geçmiş bilgilerini ve becerilerini kullanmalarına olanak yaratmalıdır.

Öğrencilerin yardımlaşma ve bilgi alışverişinde olmalarını sağlayan grup çalışmaları, öğrenciye görev, sorumluluk ve olgunluk kazandıracaktır.

⁵³ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 40.

1.6. ÖĞRETME YÖNTEMLERİ

“Yöntem kavramı, bugüne kadar farklı şekillerde tanımlanmıştır. Sözelimi, yöntem, hedefe ulaşmak için önceden belirlenmiş yada izlenecek en kısa yoldur. Diğer bir tanımda, yöntem, bir sorunu çözmek bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek yada öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yoldur.”⁵⁴

“Öğretme ile öğrenme arasındaki mantıksal bağımlılık öğretim yöntemlerinde kendisini göstermektedir.”⁵⁵ Eğitim ve öğretim açısından yöntem ele alındığında, yeni bilgi ve davranış kazandırma amacına dayalı ve bunun ne şekilde yapılacağına ilişkin yol yada yolları içermektedir.

Her ders ve alan için farklı yöntemlerin kullanılması ve sadece bir yönteme bağlı kalınmaması gerekmektedir. Eğitici veya öğreticinin bu seçimi yapabilmesi, onun çok farklı yöntemleri tanıması ve kullanabilmesine bağlıdır. Ancak yöntem zenginliği olan bir öğretici alanında ve dersinde başarılı olacaktır.

Günümüzde her ders için geliştirilen özel öğretim yöntemleri çoğalmaktadır. Bunların yanında kullanılabilirliği ve güvenilirliği anlaşılmış yaygın olarak kullanılan genel öğretim yöntemleri vardır. Bunların bazıları; anlatma yöntemi, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi, gösterip yaptırma yöntemi ve bireysel çalışma yöntemidir.

⁵⁴ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, s: 45.

⁵⁵ İhsan TURGUT, *Eğitim Üzerine*, İzmir: Bilgehan Matbaası, 1991, s: 29.

1.6.1. ANLATMA YÖNTEMİ

“Anlatma yöntemi, öğretmen merkezli bir öğretme yöntemi olup daha çok öğretmenin bilgiyi öğrenenlere aktarması sürecini içermektedir.”⁵⁶

Bu yöntemde daha öncede belirtilen alıcı ve kaynak kavramları ortaya atılırsa; kaynağın oldukça aktif, alıcının da pasifliği gözlenmektedir. Oysa bilginin alıcıya sözlü olarak yüklenmesi, alıcıyı bu ortamda daha önemli kılmaktadır.

Bu sürecin boşa gitmemesi açısından sözlü anlatımı gerektiren bütün konularda kullanılan bu yöntemin; kendiliğinden gelişen, geleneksel bir özellik taşımasının, kullanımının, özelliklerinin de bilinmesi halinde daha da değer kazanacağı unutulmamalıdır.

“Anlatma yöntemi, daha çok “yorumlayıcı”, “açımlayıcı”, belirtici” ve aydınlatıcı özellikleriyle öğretimdeki yerini koruduğunu ve işlevini sürdürdüğü belirtilmektedir.”⁵⁷

A. Kullanımı

“Bu yöntem, derse giriş yaparken konuyu özetlerken yada bir konuyla ilgili bilgi aktarırken kullanılır. Daha çok sunuş yoluyla öğretme yaklaşımında ve bilgi düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır.

B. Özellikleri

1. Öğretmen merkezlidir,
2. Aynı anda çok kişiye bilgi aktarılır,
3. Dinleyenler konuyla ilgili organize bir görüş kazanır,

⁵⁶ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 45.

⁵⁷ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, s: 46.

4. Öğrencilere kısa zamanda çok bilgi verilir.
5. Öğrencilere dinleme alışkanlığı kazandırır, not alma becerilerini geliştirir.

C. Dikkat Edilecek Hususlar

1. Basit, kısa ve tam cümleler kullanılmalı
2. Doğru anlatma ve mesleki terimlerin kullanılmasına özen gösterilmeli
3. Konuların ana başlıkları belirlenmeli, sunu mantıksal bir sıraya göre yapılmalı
4. Ses tonu iyi ayarlanmalı ve arka sıradakilerin rahat duyabileceği bir şekilde olmalı.
7. ...Anlatırken espri ve şakalara yer verilmeli, ilgi çekici jest ve mimikler yapılmalı.
8. Öğrenci yaşantılarına uygun örnekler verilmeli.”⁵⁸

1.6.2. TARTIŞMA YÖNTEMİ

Sözlü olarak uygulanan bu yöntem ise; öğretmenin öğrenciyi hareketlendirip, düşünmeye zorlamasıyla doğan, öğrenciye temelde bilgi ve doğru davranışlar aşılayan, harcanan sürecin dolu ve zevkli geçirilmesini sağlayan bir uygulamadır. Tartışma yöntemi, öğrencinin özgüvenini artırır. Öğrenciye kendi katılımıyla bilgi yüklenir.

A. Kullanımı

“Tartışma, bir konu üzerinde öğrencileri düşünmeye yöneltmek, iyi anlaşılmayan noktaları açıklamak ve verilen bilgileri pekiştirmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem daha çok bir konunun kavranması aşamasında karşılıklı olarak görüşler ortaya konurken, bir problemin çözüm yollarını ararken ve değerlendirme çalışmaları yaparken kullanılır. Bu açıdan bakıldığında buluş yoluyla

⁵⁸ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, ss: 46-47.

öğretim yaklaşımında ve kavrama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır.

B. Özellikleri

1. Öğretmen-öğrenci etkileşimi söz konusudur.
2. Öğrencilere geçmiş yaşantılarından örnekler vermesi için imkân sağlar.
3. Öğrencilerin bir konu üzerinde kendi düşüncelerini söylemesini ve yorum yapmasını sağlar.
4. Analiz, sentez ve değerlendirme gücü kazandırır.

C. Dikkat Edilecek Hususlar

1. Öğretmen sınıfta tartışma ortamını hazırlarken tartışılacak konu yada sorunu önceden belirlemeli,
2. Sınıfta topluca tartışma yapılacaksa, öğretmen soruyu sorup bunu tüm sınıfın tartışmasını istemeli,
3. Grup tartışması yapılacaksa aynı konu sınıfta oluşturulacak küçük gruplar içerisinde tartışılmalı, daha sonra topluca tartışmaya geçilmeli,
7. ...Tartışmaya dersin tümü ayrılmamalı,
8. Öğrencilerin düşünce ve görüşlerini rahatça söylemelerine imkân sağlanmalı,
9. Bütün öğrencilerin tartışmaya katılmaları sağlanmalı.”⁵⁹

1.6.3. ÖRNEK OLAY YÖNTEMİ

Adından da anlaşılacağı gibi, ortada örnek bir olayın varolmasıyla kullanılan bir yöntemdir. Örneği oluşturan olaya karşı, verilecek tepki bir diğer etkiye karşı

⁵⁹ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, ss: 47-48.

kullanılır. Tamamen öğrencinin aktif olduğu bu yöntem, düşünmeyi geliştirdiği gibi üretimi de güçlendirir.

A. Kullanımı

“Örnek olay yöntemi, gerçek hayatta karşılaşılan problemlerin sınıf ortamında çözülmesi yoluyla öğrenmenin sağlanmasıdır. Bu yöntem öğrencilere bir konuyu yada bir beceriyi kazandırmak ve o konuda uygulama yaptırmak amacıyla kullanılır.

B. Özellikleri

1. Öğrenci merkezlidir.
2. Öğrenciler, bildiklerini ve kavradıklarını gerçek bir duruma uygulama şansına sahip olurlar.
3. Bir problemi çözmeyi, analiz edip sonuca ulaşmayı öğrenirler.

C. Dikkat Edilecek Hususlar

5. ...Örnek olayda beklenen çözüm için öğrencilere ön bilgiler verilmeli; bu amaçla ya yazılı bir rapor verilmeli yada örnek olayla ilgili bir video filmi gösterilmeli,
6. Örnek olay için yönlendirici tartışma soruları önceden belirlenmeli; olayın nedeni, oluş şekli ve sonuçları üzerinde tartışmalar yoğunlaşmalı,
8. ...Örnek olayda elde edilen sonuçlardan ve deneyimlerden kurumlardaki çalışmalarda ne şekilde yararlanılacağı konusu üzerinde durulmalıdır.”⁶⁰

⁶⁰ Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, ss: 48-49.

1.6.4. GÖSTERİP YAPTIRMA YÖNTEMİ

Bir öğrenim-öğretim sürecinde uygulamaya dayalı yöntem kullanmanın diğer yöntemlere göre daha kalıcı olduğu düşüncesiyle özellikle beceriye dayalı davranışların kazandırılmasında bu yöntem kullanılmaktadır.

A. Kullanımı

“Gösterip yaptırma yöntemi, bir işlemin uygulanmasını, bir araç gerecin çalıştırılmasını önceden gösterip açıklama sonra da öğrenciye alıştırmaya ve uygulama yaptırarak öğretme yoludur.

Bu yöntem, bir konuya ilişkin bilgilerin açıklanması ve bu bilgilerin beceriye dönüştürülmesi için gerekli uygulamaların yapılması aşamasında kullanılır. Bu yöntem daha çok uygulama düzeyindeki davranışların kazandırılmasında kullanılır.

B. Özellikleri

1. Gösteri öğretmen merkezli, yapma işlemi de öğrenci merkezlidir.
2. Bu yöntem daha çok öğrencilerin psikomotor becerileri kazandırmalarında etkilidir.
3. Öğrenciler, becerileri yaparak, yaşayarak öğrenirler.

C. Dikkat Edilecek Hususlar

1. Kazandırılacak beceriler önce öğretmen tarafından yapılarak öğrencilere gösterilmeli,
2. Her öğrenciye istenilen beceriyi kazanması için yeterli zaman ve tekrar yapma şansı verilmeli,
3. Gösteri anında kullanılacak şema, grafik, slayt ve film gibi araç gereçler önceden hazırlanmalı,
4. Beceriler sırayla ve aşamalı olarak öğretilmeli, bir beceri tam öğrenilmeden diğerine geçilmemeli,

5. Öğrencilere önce basit, kolay ve yapabilecekleri işler yaptırılmalı,
6. Derslik içi her türlü sağlık tedbirleri alınmalı ve yeterli araç gereç bulundurulmalıdır.”⁶¹

1.6.5. BİREYSEL ÇALIŞMA YÖNTEMİ

Bireyin kendi başına araştırma, uygulama ve bilgilenme amacıyla öğrenme süreci içerisinde bulunması, bu süreci ve planı kendisi yapması anlamındadır.

A. Kullanımı

“Bireysel çalışma, bir öğrencinin bir konuyu yaparak, yaşayarak öğrenme yoludur. Bu yöntem, bir öğrencinin bir konuyu kendi başına öğrenmek istediği veya kendi başına çalışma yapmak istediği zaman kullanılır. Araştırma yoluyla ve tam öğrenme yoluyla öğretme yaklaşımlarında, ayrıca uygulama, analiz ve sentez düzeylerindeki davranışları kazandırmada kullanılır.

B. Özellikleri

1. Öğrenci merkezlidir,
2. Öğrenci, yaparak ve yaşayarak öğrenir.
3. Her öğrenci öğrenme durumunu kendine göre ayarlar,
4. Öğrenme, öğrencinin ilgi, yetenek ve ihtiyaçlarına uygun olarak yapılır.

C. Dikkat Edilecek Hususlar

1. Amaç iyi belirlenmeli,
2. Zaman en iyi şekilde kullanılmalı,
3. İyi bir planlama yapılmalı,
4. Basılı araçlardan bilgi elde edilirken;
 - a. Önemli hususların altı çizilip not alınmalı,

⁶¹ Özcan DEMİREL, *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995, s: 50.

b. Özet çıkarılmalı,

c. Okuduğu kitaplardan not almasına katkı getirmesi için kartoteks düzenlemelidir.”⁶²

⁶² Özcan DEMİREL, *A.g.e.*, ss: 52-53.

1.7. YAŞ GRUPLARINA GÖRE FİZİKSEL ve ZİHİNSEL GELİŞİM

(Eğitim-Öğretim Açısından)

Öğretimini gerçekleştirdiğimiz kişilerin bu süreç içindeki gelişimi, geçerli yöntem ve tekniklerin kullanılması ve öğretim aşamalarının planlanıp doğru uygulanmasına bağlıdır. Bunların yanında bireyin, fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal yönden gelişimi de öğretimin amaçlarındandır. Bireylerin bu amaç doğrultusunda bütünsel bir gelişim göstermeleri; onların fizyolojik ve psikolojik gelişimlerinin ve bu gelişim süresince geçirdiği dönemlerin özelliklerinin bilinmesiyle gerçekleşecektir.

“Çocuğun gelişimi konusunda uzmanlar, bedensel deneyimlerin zenginliği ve sıklığı konusuna büyük önem vermekte ve buna *öğrenmenin* başta gelen belirleyicisi gözüyle bakmaktadırlar.”⁶³

Birey hakkında edindiğimiz doğru bilgiler, onun eğitimi ve öğretimi konusunda uygulama ve kararların doğruluğuna destek verecektir. Bunun yanında bireye kendisi hakkında verilen doğru bilgiler, onun kendisi hakkında karar vermesini ve bilinçlenmesini sağlayacaktır. Bireyin bu konudaki gelişimini gösteren dönemler ve yaş grupları şu şekildedir;

“- Süt Çocukluğu Çağı	:	0-1 yaşları arası
- Küçük Çocukluk Çağı	:	1-3 yaşları arası
- Okul Öncesi Çağı	:	3-6/7 yaşları arası
- 1.Okul Çocuğu Çağı	:	6/7-10 yaşları arası

⁶³ Sabri ÖZBAYDAR, *İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi*, [y.y.], Serbest Matbaası, 1983,s:39.

- 2.Okul Çocuğu Çağı : 10 yaşından Puberte dönemi başlangıcına kadar.

- Ergenlik (Puberte) dönemi (Pubesans).

Kızlarda : 11/12 (Geç gelişenlerde 13/14) yaşları

Erkeklerde : 12-13 (Geç gelişenlerde 14/15) yaşları

- Gençlik (Adolesan) dönemi

Kızlarda : 13/14 (17/18) yaşları

Erkeklerde : 14/15 (18/19) yaşları arası

- Yetişkinlik dönemi

Bayanlar : 17/18

Erkeklerde : 18/19 yaşlarından itibaren.”⁶⁴

Yaşam boyu gelişim halinde olan her birey kendine has bir kişilik, olgunlaşma ve büyüme kaydeder. Bireyin yaşantısı, çevresiyle etkileşimi ve kalıtımı (soyaçekim) gelişimini etkileyen en önemli öğeleri oluşturmaktadır. “Kalıtım, bireyin doğumunda getirdiği doğal özellikleri içerir ve organizmanın temel doğal yapısını kontrol altında tutar. Kalıtımın taşıyıcıları genlerdir ve onlar belirli bir biçimde işlev gösterirler.”⁶⁵ Gelişimde önemli bir etken olan çevreyi, “aile atmosferi, çocuk yetiştirme yöntemleri, kardeşler arası ilişkiler ile tüm sosyal çevre ve sosyo-ekonomik etmenler”⁶⁶ oluşturur. Buna göre gelişimi dört ana grup altında incelemek gerekmektedir. Bunlar; *iskelet gelişimi ve büyüme, sosyal ve duygusal gelişim, bilişsel gelişim ve hareketsel (motor) gelişimdir.*

⁶⁴ Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, s: 6.

⁶⁵ Süleyman Çetin ÖZOĞLU, *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları-3, 1982, s: 8.

⁶⁶ Süleyman Çetin ÖZOĞLU, *A.g.e.*, s: 9.

1.7.1. İSKELET GELİŞİMİ ve BÜYÜME

“Büyüme, öncelikle Lokomotor Sistemde (İskelet ve sinir-kas sisteminde) belirginleşir. Yetişkin kişinin iskeletine ait kemiklerin %27’si organik maddeden, yani kıkırdak dokusundan, %52’si anorganik maddeden yani kemik dokusundan (kalsiyum fosfat ve kalsiyum karbonattan) ve %21’i ise sudan oluşur.

Organik madde, sisteme esneklik, anorganik madde ise sertlik ve direnç sağlar. Bu iki madde sonuçta kemiğin sağlamlığını belirler. Çocuğun ve gencin iskeletinde kıkırdak doku oranı, daha fazla olduğu için daha bükülebilir ve yumuşak özelliktedir. Kemik kırılmalarına bu yaşlarda daha az rastlanmasının nedeni de budur. İskelet, en sert haline orta yaş dönemlerinde erişir.”⁶⁷

Boy gelişimi:

Bireyin belli dönemlerde boy uzunluğunun ölçülmesi, onun büyüme hızını ve nasıl bir büyüme gösterdiğini ortaya koyar.

“Büyüme hızı, yıllık boy uzaması anlamında kullanılmış bir terimdir. 7-9 yaşları arasında iki cins arasında büyüme hızı yönünden pek farklılık görülmemektedir. Okul öncesi döneminde başlayan yıllık boy gelişimindeki yavaşlama 9 yaşına kadar devam eder. Sonraki yıllarda büyüme hızlanır. Ancak bu büyüme kız çocuklarda daha hızlı olmaktadır. Okul döneminin en hızlı gelişimi 11-12 yaşları arasında olmaktadır. (Kızlarda 6,5 cm.) Genelde menarche (adet dönemi)’dan 1,5 yıl önce başlayan hızlı büyüme, buluş dönemindeki ani büyüme artışına benzer. Ancak aynı kronolojik yaşa ait çocukların da bireysel farklılıklar göstereceğini unutmamak gerekir. Örneğin 9-10 yaşlarında büyümenin hızlanması (sıçrama şeklinde) vaktinden önce bir gelişimi açıklar.

⁶⁷ Sedat MURATLI, *A.g.e.*, s: 7.

Kızlarda; 13 yaşın 4. ayından itibaren boy uzama hızı azalır... 17-18 yaşlarından itibaren normal olarak boy uzamaz... Erkeklerde; 9 ile 12 yaşları arası yıllık uzama oranı kızların yarısı kadardır. 13 yaşında kızların boyunda uzama yavaşlarken erkeklerde hızlanma başlar. 15 yaşından itibaren kızlar ile paralel bir gelişim göstermeye başlar.”⁶⁸

Ağırlık gelişimi:

Büyümenin ağırlık olarak gözlemi, kişilerin belli dönemlerde ağırlıklarının ölçülmesi ile yapılmaktadır. Dönemlere göre kayıplar ve kazançlar incelenerek gelişim ivmesi saptanır.

“...7. yaştan 10. yaşa kadar kız ve erkek çocuklarında vücut ağırlığı yaklaşık aynı oranda artar. Genel olarak kızların ölçüleri erkeklerden biraz daha düşüktür. 11. yaştan itibaren kızların vücut ağırlıkları erkeklerden daha çok artar. 12-13 yaşlarında kızların lehine yaklaşık iki kiloluk bir fark vardır. Ancak 14. yaşın sonunda erkekler kızlara yetişir. Bu gelişmeler sonucu, okul çağının ortasında kızlar erkekleri yalnız boyda değil, vücut ağırlığı ortalamasıyla da geçer.

14 yaşından sonra iki cins arasında vücut ağırlığı ortalaması bakımından daha büyük bir ayrım ortaya çıkar. 9 yaşından itibaren kızlarda da erkeklerde de vücut ağırlığı artışı yükselir. İki cins arasındaki vücut ağırlığı gelişimindeki farklılık 11. yaştan sonra belirginleşir. 14 yaşından sonra yıllık vücut ağırlığı artışı hızla düşer. Erkeklerde boy artışı ile vücut ağırlığı artışı arasında daha iyi bir uyum gözlenir.”⁶⁹

“Büyüme süresince çocuklar doğuştan getirdikleri nitelikler yanında, oyun oynamak yoluyla güç kazanmayı, başarıyı ve yenilgiyi öğrenirler, böylece bedensel

⁶⁸ Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, ss: 10-12.

⁶⁹ Sedat MURATLI, *A.g.e.*, ss: 13-14.

ve zihinsel bakımdan olduğu kadar heyecanlarını kontrol bakımından da gelişirler.”⁷⁰

Büyümenin gençlik ve yetişkinlik dönemini kapsayan aşamasında boy ve ağırlığın yanı sıra iskelet sisteminde ve fizyolojik yapıda da değişimler yaşanmaktadır.

“...Büyüme hızlanmadan önce kızlar ile erkeklerin iskelet sistemleri eşittir. Daha sonra kızların pelvis ve kalçaları gelişirken, erkeklerin omuzları genişler, kolları uzar. Kalçaların genişlemesi nedeni ile bazı kızlar, koşarken topuklarını ileri atarlar. Kemik büyümesi üzerine etki yapan sürekli fiziksel stresler, 12 yaşındakilerde topuk, 16 yaşındakilerde sırt ağrılarına neden olur.

...Çocuklukta oğlanlar kızlardan daha zayıftır. Örneğin; 7 yaşında kızlarda vücut yağ oranı %14, oğlanlarda %12 dolaylarındadır. Büyümeyle kızlar yağ kazanmaya, erkekler ise yağ kaybetmeye başlarlar.”⁷¹

“Büyüme Konusunda Antrenman Uygulamaları İçin Öneri ve Uyarılar:

Gelişmekte olan organizmaya tek yönlü, maksimal yada hazırlıksız iken yapılacak yüklenmeler ya hemen yada daha sonra ortaya çıkan doku harabiyetlerine sebep olur.

Ancak, submaksimal çok yönlü ve değişken yüklenmelerle yapılan antrenman uyaranları hareket aygıtının gelişimini desteklediği gibi yapıyı daha da iyileştirdiğini söyleyebiliriz.

⁷⁰ Sabri ÖZBAYDAR, *İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi*, [y.y.], Serbest Matbaası, 1983 . s: 204.

⁷¹ Sedat MURATLI, *A.g.e.*, ss: 18-19.

...Gelişmekte olan çocuk ve gençlerde, omurlara fazla yüklenmekten kaçınılmalıdır. Çünkü aşırı yüklenmeler, omurgada şekil bozukluklarına ve kemik deformasyonlarına, büyümede duraksamalara, göğüs kafesinde şekil bozukluklarına, bütün bunların sonucunda da hareket yeteneğinde kısıtlamalara neden olur.”⁷²

Sonuç olarak, gelişim çağındaki çocuklara ve gençlere yapılan aşırı ve tek yönlü yüklenmeler iskelet yapısına ve özellikle omurlara zarar verip, travmalara neden olacaktır. İskelet gelişiminin korunması ve bu yönde yapılması gereken çok yönlü alıştırmalarla iyi bir antrenman programı hazırlamak öğreticinin sorumluluğuna ve pedagojik yaklaşımına bağlıdır.

1.7.2. SOSYAL ve DUYGUSAL GELİŞİM

“Spor performansları ve yarışmalarla ilgili olarak insanların psiko-sosyal yada grup davranışları da bir başka ilgi alanıdır. Spor-beceri öğrenmesinin erken devrelerinin temel psikolojik görünüşleri ve sonraları yüksek düzeyde beceri edinme ve performans, konunun bir bakıma farklı bir görünümünü oluştururlar.”⁷³

Öğretimini yapacağımız kişilerde sosyal ve duygusal farklar olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu yüzden çağlara göre değişen sosyal ve duygusal gelişimin özellikleri, farkları ve bunların tanınmasıyla, eğitim-öğretim açısından yapılması ve dikkat edilmesi gereken unsurlar bilinmelidir.

“Anne-babaya karşı güven duygusu geliştiremeyen çocuklar ilkökul çağında arkadaşlık kurmakta, onlarla oynamakta zorluk çekerler ve derslere daha az ilgi duyarlar. Başka bir deyişle, çocuğun ilk yıllarındaki sosyal ve duygusal gelişimi daha sonraki yıllarda sosyal ve duygusal gelişiminin temelini oluşturur.

⁷² Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, s: 26

⁷³ Sabri ÖZBAYDAR, *A.g.e.*, s: 32.

...*Okul öncesi* yada *oyun dönemi*, çocukluğun en renkli çağlarından biridir. Özerklik döneminin inatçılığı ve olumsuzluğu yerini söz dinlerliğe bırakmıştır. Çocuk *ben* yerine *biz*, *bizim* diyen sosyal bir yaratık olmuştur.

Canlı hayal gücü nedeniyle kolay korkar, çabuk etkilenir. Hayal ile gerçeği karıştırır. Oyun sırasında oluşan küçük sıyrık ve yaralanmalardan çok etkilenir, onları çok büyütür. Cinsel kimlikler ortaya çıkar, oyunlarda cinsiyete göre gruplaşmalar başlar.

Oyun bu dönem çocuğunun en önemli uğraşısıdır. Gün boyunca durup dinlenmeden oynar. *Oyun*, çocuğun ruhsal gelişiminde ve kişilik kazanmasında, sevgiden sonraki en önemli ikinci ruhsal besinidir.

...*İlkokul* yada *erken ve geç okul çocuğu çağında* sağlıklı gelişim gösteren bir çocukta cinsel kimlik iyice belirmiştir. Okula başlayan çocukta bağımlılık azalmış, annesi dünyanın merkezi olmaktan çıkmıştır. Bütün gün kızlar ve erkekler kendi aralarında kümeleşerek oynarlar. Oyun alanı evden sokağa taşmıştır.

Yaşlıları ile hem arkadaşlık kurmak isterler, hem de bir beceri ve yetenek üstünlüğü ile sivrilme çabasındadırlar. Övünmeye bayılırlar. Bu duygular, düzenli spor yapmaya yönelişin en önemli nedenlerinden birisidir. Birbirlerinin kusurları ile (şişmanlık, zayıflık, gözlük takma gibi) alay ederler. Başkalarının güçsüzlüğünü sergiledikçe kendilerini daha güçlü görürler.

...*1. ve 2. Ergenlik (Puberte) Dönemi*: Ruhsal alanda önemli değişikliklerin ortaya çıktığı, hızlı büyüme ve olgunlaşma çağıdır. Genç, bir taraftan bedensel büyümenin ve hormonların hızlı aktivitesi gibi iç faktörlerin, diğer taraftan okul performansının yüksek olması, iyi evlat olma doğrultusundaki beklentiler gibi dış baskılara hazırlıksız yakalanmıştır. Aslında bu dönemde bedensel büyüme artarken, ruhsal olgunlaşma duraklama göstermektedir. Dengesi bozulan genç, bu yeni

duruma alışmaya çabalamaktadır. Tepkilerindeki iniş çıkışlar, davranışlarındaki tutarsızlıklar, duygularındaki değişkenlikler hep bu uyum çabalamalarıyla açıklanabilir. Genç, evdeki kuralların çokluğundan, uyarıların sıklığından yakını. Ana-babanın uyarılarına birden tepki gösterir ve ters yanıtlar verir. Dağınık ve savraktır. İlgi alanları genişlemiş, gelgeç hevesleri çoğalmıştır. Gürültülü müziği çok sever, süslenmeye, güzel giyinmeye düşkünlük gösterir. Gruplaşma, grup içindeki dayanışma önem kazanır. Toplumsal olaylara, politikaya gösterdiği ilgi artmıştır. Slogan ve ödünc alınmış fikirleri severek kullanır, savunur.”⁷⁴

1.7.3. BİLİŞSEL GELİŞİM

Bilişsel gelişim bireyin düşünme, akıl yürütme, çözüm arama gibi olgularının değişip, geliştiği ve çevre ile etkileşiminde soyut düşünceden somut algılamaya geçtiği bir gelişim sürecidir.

“Okul Dönemi: Zihinden işlem yapma yeteneği bu dönemin en anlamlı ilerlemesidir...Çocuklar, bu dönemde ben merkezli düşünceden uzaklaşarak bir olayı diğer insanların gözüyle görmeye, kendini başkalarının yerine koymaya başlar.

...Ergenlik Çağı: Piaget’in *formel operasyon dönemi* olarak isimlendirdiği bu döneme gelen birey artık yetişkin dünyasıyla tam bir iletişim içerisine girmeye hazırdır. Çünkü bilişsel gelişimin en son aşamasına gelmiştir. Formel operasyonlar gelişirken bireyin ahlâk anlayışında olduğu kadar kendini algılayışında da temel değişiklikler yer alır. Piaget’ye göre formel operasyonların gelişimi 12-14 yaş arasında bir devrede başlar. Bu gelişim varsayımlar ileri sürmeyi ve akıl yürütmeyi sağlayan bir düşünceyi kapsar.

⁷⁴ Sedat MURATLI, *A.g.e.*, ss: 27-29.

Küçük çocuklarda gözlenen akıl yürütme, daha çok tümevarım şeklindedir...Yetişkinler ise hem tümevarım hem de tüm dengelim akıl yürütme biçimlerini kullanır. Bilişsel gelişimin son aşamasına gelen çocuk 14 yaşından sonra bir yetişkin gibi her iki akıl yürütme şeklini de kullanır.”⁷⁵

***Psikososyal ve Bilişsel Gelişim Konusunda
Uygulama İçin Uyarı ve Öneriler:***

Bireyin gelişim dönemlerine göre izlenen tepkileri ve bu dönemlerdeki yaşantısı, öğretim aşamasındaki öğreticiyi yönlendirip, doğru karar vermesini ve doğru hareket etmesini sağlayacaktır.

“- Çocuğun gelişimindeki olumlu katkıları nedeniyle başlangıçta oyun, daha sonraları yarışmalara yönelik uygulamalar önemlidir.

- Çocukların dikkatlerini bir konuya yoğunlaştırmaları başlangıçta kısa sürelidir. Bu nedenle öğretmen yada antrenör uzun açıklamalardan kaçınmalıdır. 10 yaşından sonra bu süre uzamaya başlar. Puberte döneminde beceri öğretimi zihinsel egzersizlerle (yada zihinsel antrenman ile) desteklenmelidir.

- ...Spor etkinliklerine katılmak istemeyen çocuklar zorlanmamalıdır. Ancak uygun eğitsel koşullar, ilgi çekici ortamlar yaratılarak, çocuk spor etkinliklerine özendirilmelidir.

- Okul öncesi ve birinci (erken) okul döneminde yaratıcılığa, daha sonraları giderek artan şekilde performansa prim veren bir değerlendirme yolu seçilmelidir.

- Kişilik gelişiminde önemli bir yeri olan güven duygusunu kazandırmak için sporsal etkinliklerde çocuğun sergileyeceği her tür başarının ödüllendirilmesi

⁷⁵ Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, ss: 30-31.

kullanılabilir. Bu amaçla okul dönemi sonuna kadar yapılan spor organizasyonlarında katılanlara katılım belgesi, bir çoğuna da bir gerekçe gösterilerek ödüller verilmelidir.”⁷⁶

1.7.4. HAREKET (MOTOR) GELİŞİMİ

“Eğer kişi öğrenmek istiyorsa ve eğer neyi öğrenmeye kalktığı hakkında ve bütün performans için genel bir fikri varsa, hareketi öğrenme süreci diğer öğrenmelerden daha hızlıdır.”⁷⁷

Bireyin hareket gelişimi çağlara göre farklılık göstermektedir. Özellikle beceri gerektiren öğretim süreçlerinde, öğreticinin hareket gelişimini ve özelliklerini bilmeden uygulama yapması düzeltilmesi zor sonuçlar doğurabilir.

Bu gelişim evresinde kızlarla erkekler arasında görülen performans farkları vardır. Meydana gelen bu farklılıkların dayandığı nedenler ise; vücut ölçüsü, anatomik yapı, fizyolojik yapı, sosyal ve kültürel faktörlerdir.

“Spora Yönelik Hareketler Dönemi: Bu dönem yedi yaş ve yukarısını kapsar. İlkokul çocukları yeni beceriler kazanmaktan çok, daha önce kazandıkları temel becerileri daha akıcı ve doğru olarak ortaya koyarlar. Motor gelişimin bu aşaması, temel hareketlerin gelişim aşamasıdır. Burada spor terimi geniş anlamıyla kullanılmıştır; yani yalnız yarışma değil, aynı zamanda rekreasyon, oyun, dans gibi aktiviteleri de kapsayan bir araç olarak benimsenmiştir.

...Özel Hareket Becerileri Evresi: On yaşındaki kız ve erkek çocuklar hala motor öğrenme yönünden çocukluk döneminin altın dönemini yaşamaktadır. Bu

⁷⁶ Sedat MURATLI, *A.g.e.*, ss: 31-32.

⁷⁷ Sabri ÖZBAYDAR, *İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi*, [y.y.], Serbest Matbaası, 1983, s: 179.

hızlı motor gelişim, boy uzamasının ani artışı (sıçrama şeklindeki) ve vücut proporsiyonlarının değişmesine kadar devam eder. Birey, bu dönem boyunca fiziksel kapasitesinin ve sınırlılıklarının farkındadır.

Bu evre ortalama olarak onbir-onüç yaşlarındaki çocukları kapsar. Bu evrede beceri gelişiminde bireysel farklılıklar ve bir branşa yönelme (isteğe bağlı olarak) ortaya çıkmaya başlar. Yeterlilik düzeyini ve performansını en üst düzeye çıkarma çabasının sonucu stres duygusu, yoğun şekilde yaşanmaya başlanır. Bu dönemde herhangi bir yönetime bağlı olmadan yada planlı eğitim olmadan açık beceri formunda çok sayıda (kapsamlı) alıştırma ile yeni birçok hareket öğrenilmiş ve pekiştirilmiş olur. Çocuklar, hareket becerilerini öğrenmeye ve yarışmaya karşı isteklidirler.”⁷⁸

Motorsal gelişimde ortaya çıkan denge, sürat, dayanıklılık ve koordinasyon gibi özelliklerin geliştirilmesi; öğreticinin bu konudaki kesin bilgilerine ve yaklaşımlarına bağlıdır. Bilinçsiz çalışmalar sonucu kişilerde oluşabilecek eklem bozuklukları, adale yırtılmaları ve lif atmaları gibi olumsuz sonuçlar unutulmamalıdır.

“Spor tekniği ve hareket becerileri; 7 yaşından 9-10 yaşına kadar spor tekniklerinin kaba formda verilmesi motorik öğrenme yeteneğini hızla artırır...Genel kuvvet ve kuvvet dayanıklılığının antrene edilememesi halen devam etmektedir...7-9 yaş arasında sürat özelliklerinin artmasına yönelik bir dürtü görülür.”⁷⁹

İkinci okul çağı dönemine gelindiğinde motorsal yönden daha farklı bir gelişim görülmektedir. “Maksimal kuvvetin artışı oldukça azdır. Bu nedenle uygulanan Yük/Kuvvet oranının dikkatli seçilmesi gerekir...Sürat özellikleri; bu

⁷⁸ Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, ss: 41-42.

⁷⁹ Uğur DÜNDAR, *Antrenman Teorisi*, İzmir: Onlar Ajans, 1994, s: 122.

dönemde reaksiyon süresi o kadar iyi bir düzeye gelmektedir ki, bu bölümün sonunda eriştiği düzey yetişkinlerin seviyesine eşittir...Bu dönemde dayanıklılık veriminde de bir sıçrama (artış) görülmektedir...Koordinatif olarak, hareketi hemen bir seferde öğrenme yetisi gelişmiştir.”⁸⁰

Motorsal gelişimin ergenlik (puberte) dönemine gelindiğinde kız ve erkekler arasında önemli farklar göze çarpmaktadır. Bu dönemde “bayanların kuvvet oranı 2/3’dir. 14-15 yaşlarında iki cins arasında kuvvet farkı büyüktür...Sürat özelliklerinde cinsiyet farklılıkları heme hemen kuvvet özelliklerinin aynıdır...11-12 yaşından itibaren erkeklerin bayanlara oranla daha iyi dayanıklılık yetisine ulaşabilecekleri ortaya çıkmıştır...Koordinatif olarak; motorik idare edebilme yeteneği geçici olarak kısıtlanmıştır, cinsiyetin bütün farklılıkları ortaya çıkmaktadır.”⁸¹

13-19 yaşları arasına denk gelen gençlik (adolesan) döneminde motorsal hareketler açısından son aşamalara gelinmiştir. “Bu dönemde genç erkeklerde en yüksek ve çok hızlı bir şekilde kuvvet artışları ortaya çıkar...Genç bayanlarda kuvvet gelişimi bu dönemin özelliklerinden dolayı çok azdır...Koordinatif özellikler; bu dönem erkekler için yeni bir noktadır ve koordinatif olarak büyük ilerlemeler kaydedilir. Genç bayanlarda bu dönemden sonra koordinatif özelliklerde bir gelişim olmaz.”⁸²

“Motorik Gelişim Yönünden Uygulama İçin Öneriler:

Sporla İlgili Hareketler Dönemi İçin Öneriler: Genel gelişim dönemleri içerisinde okul dönemine (erken-geç okul dönemi) denk gelen dönemdir.

⁸⁰ Uğur DÜNDAR, *A.g.e.*, s: 123.

⁸¹ Uğur DÜNDAR, *A.g.e.*, ss: 123-124.

⁸² Uğur DÜNDAR, *A.g.e.*, ss: 124-125.

Birçok becerilerin ve beceri gerektiren hareketlerin başlatılması ve geliştirilmesi bu dönemde gerçekleştirilmelidir. Zorluk derecesi yüksek olan yeni teknikler yada öğrendikleri tekniklerin varyasyonlarını dikkati çekecek şekilde çabuk öğrenirler ve iyileştirirler. Bazen anında öğrenmeler gerçekleşir. Ancak unutulmaması gerekir ki, bu tür anında (bir defada) öğrenmeler, basit ve öncekinden az değişik hareketlerde görülür.

- Koordinasyon gerektiren hareketlerin uygulanmasında çabukluk faktörü aranmaya başlanmalıdır.

- Motorik özelliklerde kuvvet gelişimi henüz sözkonusu değildir. Bu sebeple kendi vücut ağırlığı ve hafif fırlatma araçları kullanılarak bu sağlanmaya çalışılmalıdır.

- Buna karşılık, aerobik dayanıklılık ve hareket genişliği (esneklik) bu dönemde iyi gelişmiştir. Bu özelliklerin geliştirilmesi çalışmaları yapılmalıdır.

- Kısa konuşmalara konsantre olabilirler ve öğrendiklerini uzun süre akıllarında tutamazlar.

- Cinsiyet ayrımı sergilenmeye başlar, çalışmalarda bu konunun gözönünde bulundurulması gerekir, ayrıca grup bilinçleri sınırlı olduğundan bireysel yada küçük gruplarla çalışmalar önerilir.”⁸³

⁸³ Sedat MURATLI, *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997, s: 48.

II. BÖLÜM

II.1. HALK OYUNLARI ÖĞRETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

“Yöntem; bir sonuca ulaşmayı sağlayan ve mantığa uygun biçimde düzenlenmiş ilkelerin, kuralların, evrelerin bütünü. Bir eylemi, bir işi, bir etkinliği sonuca götürmek için akla uygun olarak izlenen yol.”⁸⁴

“En geniş anlamda yöntem, bizi gerçeğe götüren yoldur. Zihinsel bir süreçtir.”⁸⁵

“Saptanan amaca en uygun biçimde varabilmek için gereken tekniklerin seçilmesi ve organizasyonu.”⁸⁶

Ülkemizde halk oyunlarının öğretim aşamaları ve şekilleri değişik ortamlarda ve değişik kademelerde yapılmaktadır. Bunları incelediğimiz zaman, halk oyunlarımızın doğal ortamında ayrı, kurum, kuruluş, dernek ve okullarda ayrı yöntemlerle öğretildiğini görmekteyiz.

Günümüzde kişilere ve ortamına (kırsal ve kent kesimi) göre farklılık gösteren bu yöntemler üç başlık altında toplanmaktadır. Bunlar;

- 1- Geleneksel yöntem,
- 2- Klasik yöntem,
- 3- Bilimsel yöntemdir. *

⁸⁴ *Büyük Larousse*, c: 24, s: 12601.

⁸⁵ Orhan TÜRKDOĞAN, *Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1995, s: 169.

⁸⁶ İbrahim ARMAĞAN, *Bilimsel Yöntem*, İzmir: DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları-16-a, 1983, s: 22.

* G.b.i.b., Cengiz AYDIN *Halk Oyunları Teorisi Basılmamış Ders Notları*.

II.1.1. GELENEKSEL YÖNTEM

“Türk halk oyunlarına geçmişten günümüze doğru bakıldığında özellikle kırsal kesimde halen canlı olarak bu öğretimin sürdüğüne şahit olmaktayız. Çeşitli vesilelerle tek veya grup halinde icra edilen halk oyunlarımız hangi bölgede, ilde veya köyde olursa olsun, hiçbir zaman adım ve sayı sayılarak öğretilmediğini, kişilerin, oyunun icralarını çok küçük yaşlardan itibaren öğrenmeye başladığını ve hatta sinama yanılma yolunu deneyerek yavaş yavaş gruba dahil olduğunu görmekteyiz.”⁸⁷

“Halk oyunlarımız yörelerinde gençlerin çok ilgisini çeker ve onları öğrenmek için her fırsattan yararlanmakta çaba sarfederlerdi. Gençler halk oyunlarını öğrenmek amacıyla özellikle düğünleri, törenleri ve belirli günleri hiç kaçırmazlar, o yöre oyunlarını bol bol seyrederek, izlerler; oyun nağmelerini çalan çalgıcıların çaldığı havaları bol bol dinlerler ve bir süre sonra çalgıcıların çaldığı oyun nağmelerini birlikte mırıldanmaya, söylemeye başlardı. Böylece farkında olmadan ve hiç zorlanmadan yöre oyun nağmelerini öğrenirlerdi. Yani öğrenime önce oyun nağmelerini öğrenmek, ezberlemek yoluyla giderlerdi.

...Oyun nağmelerini iyice öğrendikten sonra oturdukları ve durdukları yerde büyüklerinin oyundaki hareket, yürüyüş ve figürlerini yapmaya çalışırlardı. Daha sonra oyun oynayanları geriden oynayarak taklit etmeye başlardı. Bu çalışma hareketlerini defalarca tekrar ettikten, yani hareket ve figürleri kendi vücutlarına malettikten sonra akranlarıyla biraraya gelerek beğendikleri kişinin gerisinde toplanarak onlarda ekip meydana getirirler ve birlikte oyunlarını oynamaya başlardı.”⁸⁸

⁸⁷ Yener ALTUNTAŞ, “Halk Oyunları Öğretiminde Geleneksel Metottan Sistematik Metoda”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, s: 13.

⁸⁸ Halil OĞULTÜRK, “Halk Oyunlarımız Ne Durumda”, *IV. Milletler Arası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, III. Cilt, Ankara: Ofset Repramat Matbaası, 1992, s: 161.

Bu yöntemin uygulanışında görüyoruz ki; bir *öğretmeden* öte, *öğrenme* kavramı vardır. Doğal ortamda kişinin içten gelen ve tamamen kendisi için yaptığı hareketler, yaşam tarzını, duygularını ve isteklerini kendine has tavrıyla oyuna yansıtmaktadır. Onu zorlayıcı yada yapması gerekenleri öğreten bir kişi, bir öğretici yoktur.

“1953 Beynelminel Brüksel Müzik Eğitimi Konferansı ve söz konusu bu konferanstaki, İngiliz Halk Dansları ve Şarkıları Derneği Müdürü Douglas Kennedy’nin (Toplumsal Dansa Katılmasının Önemi) adlı bildirisi. Douglas Kennedy, sözünü ettiğimiz bildirisinde halk danslarının öğretimi ile ilgili bakın neler söylüyor:

Uzun yıllar zarfında biz halk danslarını klasik metoda göre, yani adımları öğrenci önünde tahlil etmek ve oyunları onlara teker teker öğretmek suretiyle tedris ettik (öğrettik-bellettik). Uzun süren şahsi bir tecrübe bana gösterdi ki, bir folklorik dansın kendine has karakter ve üslubunu öğrenciye kavratmak için geleneksel (an’anevi) metot çok daha iyidir. Kırk sene süren folklorik dans öğretiminden sonra, halen İngiltere’de uygulanmakta olan bu metot şundan ibarettir:

Öğrenciyi, gerekli üslubu iyice kavramış bir oyuncu grubu arasına katmak suretiyle onun, dansın ritmik ve hareketine bizzat nüfuz etmesine çalışmak ve ona iyi oyuncularla birlikte dans etmek fırsatını vermektir.

Bu öğretim tarzından daha büyük bir zevk duyan öğrenci, adımları tahlil etmek suretiyle yapılan öğretimden daha çabuk bir ilerleme kaydeder. Bu eski metod biraz uzun da sürse folklorik danslarla daha kesin ve daha sadık bir icra sağlanmaktadır.”⁸⁹

⁸⁹ Şerif BAYKURT, “Türk Halk Oyunlarının Öğretilip Yaygınlaştırılması Üzerine Notlar”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, ss: 62-63.

Sayın Kennedy'nin önerdiği ve kullandığını söylediği yöntemin sağlıklı sonuçlar vereceğine inanıyoruz. Ancak, yapay bir ortam yaratılarak sürdürülen ve öğrencinin kendi tahlil ve algılamasına bırakılan bu yöntemde uzun süreye ve deneyimli bir öğrenci grubuna ihtiyaç vardır. Ayrıca bu yöntem uygulandığında, öğrenci belli tipteki oyunlara ve yörelere bağlı kalacaktır.

II.1.2. KLASİK YÖNTEM

Doğal ortamından ayrı, usta-çırak ilişkisine dayanan ve parçadan bütüne (tümevarım) metodu kullanılarak uygulanan bir öğretim yaklaşımıdır.

Genelde yöre hocasının (öğreticinin) grubun önüne geçerek oyun adımlarını vermesiyle gerçekleşen yöntemde sayıya dayalı ve zaman zaman da ezginin kullanılmasıyla çalışma devam eder. Çoğu zaman oyunun teorik ve yapısal analizinin yapılmadığı bu ortamlarda sözel sayımlarda da yanlışlar yapılmaktadır.

Ritim ve müzik bilgisi olmadan, oyun adımlarını rastgele sayan, dolayısıyla ritim değerlerinde yanlışlık yapan öğretici, gereken aksiyon ve vurguları verememekte, “sağ at, sol bas, bir bir ki çöktüm attım” gibi terimlerle de karmaşık ve dengesiz bir tartım yaratmaktadır. Daha sonra da oyun bütünlüğünü sağlamak için ezgiyi ve sayıları birleştirirken kendisi de, öğrenciler de zorluk çekmektedir.

Fiziksel ve zihinsel gelişime yönelik hiçbir şeyin yapılmamasıyla beraber, gereken ısınma egzersizleri de yapılmamakta, oyun geleneksel biçimden uzak, düzenleme biçimiyle aktarılmaktadır. Bilinçsiz yüklenmenin yanında da sakatlanmalar ve sürantrene durumları ortaya çıkmaktadır.

Bu tip çalışmalar ve çalıştırıcılar bu alanın genelini oluştursa da hepsi bu şekilde değildir. Değişik fikirler ve çalışma metodlarının karşımıza çıktığı alanda birkaç örnek şöyledir;

“Öğreteceği oyunların yapısına göre öğretim metodunu ve tekniğini önceden saptamalıdır. Bu saptamadan sonra oyunları ezgi, ritim ve adım yardımı ile aşağıdaki gibi öğretebilmelidir.

Ezgi Öğretimi: Oyun ezgisini tüm gruba kavratmalıdır.

Ritim Öğretimi: Ezgi ile birlikte tüm gruba oyun ritmini iyice kavratmalıdır.

Adım Öğretimi: Grubu ikiye bölerek birinci grup ezgiyi, ikinci grup ritmi söylerken oyun eğitmeni adımları bütün olarak grup kavrayıncaya kadar göstermelidir. Sonra grubu üçe bölerek birinci grup ezgiyi, ikinci grup ritmi söylerken üçüncü gruba da adım öğretilmelidir. Daha sonra gruplar dönüşümlü olarak çalıştırılıp, oyun bütün olarak öğretilmelidir. Oyun öğretilirken ritim yerine sayı kullanmaktan kaçınılmalıdır.”⁹⁰

“Halk oyunlarımızın öğretiminde eğitmenin kişisel özelliklerinin dışında, kullanılacak yöntem de çok önemlidir. Kanımca; EKİPLE ÖĞRETİM YÖNTEMİ daha olumlu sonuçlar verecektir. Yani öğretimde birden fazla eğitmen görev almalıdır. Konusunda uzman olan eğitmenlerden biri oyun, biri müzik, diğeri giysi bir diğeri sahne düzenlemesi konusunda eğitim vermelidir.

c...- Öğretimde tümevarım yöntemi, öğrenilen parçaların birleştirilmesinde tam bir bütünlük sağlanamaması sebebiyle kullanılmamalıdır. Tümdengelim yöntemi daha faydalı olacaktır.”⁹¹

⁹⁰ Abdurrahim KARADEMİR, “Halk Oyunlarımızın Öğretiminde Karşılaşılan Problemler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, s: 127.

⁹¹ Orhan ÇETİNKALP, “Halk Oyunları Öğretiminde Yaş Gruplarının Psikolojik ve Motorsal Özellikleri. Öğretim Yöntemleri”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, ss: 79-81.

“Sayı sayarak halk oyunlarını öğretmek yada oynamak oyunu ve figürlerini kalıplaştırmak demektir. Yani her sayıda yapılacak hareket kesin şekilde belirgindir. Ondan fazlası yada eksigi olamaz. Bu da oyunu oynamaktan ziyade cimnastik hareketlerini yaptırma durumuna düşürür. Bunda duygu da yoktur olamaz da.....Binaenaleyh halk oyunları öğretimi ve öğrenimi muhakkak çalgı eşliğinde ve önce halk oyununun nağmesinin öğretilmesi ile başlamalıdır.”⁹²

“...çalışmanın temeli tüm dans gruplarında olduğu gibi müzik, ritim, figür, estetik, koordinasyon ve benzeri kavramlara dayanmaktadır. İyi bir yöntem için bu kavramların belirli bir ilişki ve sıralama içinde ele alınması gerekir. İlke olarak parçadan bütüne, kolaydan zora, basitten karmaşığa gidilmelidir diyebiliriz. Ayrıca her çalışmadan önce ısınma devresinin ardından müzikle hareket etme yeteneğini geliştirecek türden bir ön çalışma yapılmasında yarar vardır. Bir oyunu başarıyla öğretebilmek için o oyundaki figürlerin analizini yapmak gerekir.”⁹³

Yapılan incelemelerde ve verilen örneklerin genelinde gördüğümüz klasik yöntem uygulamasında ön plana çıkan fikirler genelde adım öğretimini ele almaktadır.

Uygulanan metotların kişilere göre farklılık göstermesi, herkesin kendi yaptığını doğru ve sağlıklı bulması, bu alanda yaşanan büyük tezatları göstermektedir.

Bilimsel metotlarla ve sistemli çalışmalarla hem bu tezatlar ortadan kalkacak, hem de kişilerin fiziksel ve zihinsel yönden sağlıklı bir biçimde gelişmeleri

⁹² Halil OĞULTÜRK, “Halk Oyunlarımız Ne Durumda”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, III. Cilt, Ankara: Ofset Repromat Matbaası, 1992, s: 162.

⁹³ Mehmet Emin AVŞAR, “Kültürel Değişme Süresince Halk Oyunları, Öğretici ve Öğrencilerde Aranan Özellikler, Öğretim Yöntemleri”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, s: 37.

sağlanacaktır. Oyunlarımız da gelecek kuşaklara daha güvenli ve sağlıklı bir biçimde aktarılacaktır.

II.1.3. BİLİMSEL YÖNTEM

“Bilimsel düşünüş anlayışına göre gerçeklere ulaşmanın en güvenilir, en verimli ve başarılı yolu olumlu ve bilimsel yöntemle mümkün olabilir...Bilimsel ve olumlu yöntem düzenli düşünmeyi, bilgi edinmede belirli kural ve yollardan yine düzenli bir şekilde yararlanmayı ve bunu daha güvenilir ve verimli kılmak için gerekli alet ve teknikleri bulup kullanmayı ve geliştirmeyi ifade eder.”⁹⁴

Halk oyunları öğretiminde bilimsel yöntem, geçerli metotları ve teknikleri kullanarak, adım analizlerinin yapılmasıyla uygulanan ve oyun yada dansların öğretilmesi, arşivlenmesi, koreolojik yapılarının incelenmesine olanak sağlayan bir yöntemdir.

Oyun ve dansların yanında tiyatro, bale ve tıptaki birçok alanda uygulanmaktadır.

Bu işle uğraşanların, dansı yaratanların ve onları yaşatanların yüzyıllardır süregelen uğraşları ve çabaları bir sistem, bir yöntem arayışı olarak devam etmiştir.

“Asurluların, Babillilerin, Tibetlilerin, eski Mısırlıların, Yunanlıların işaretli yazılarında, duvar kabartmalarında hep bu kalıcı olabilmenin kaygısını okuruz. Avrupa’da zaman zaman nesnel bir yazı yöntemi için çabalar buluyoruz. İlk başlarda dans adımları *R, p, de, re* gibisinden bir takım harflerle belirtiliyordu. Daha sonra 1588’de yayınlanan Thoinot Arbeau’nun *Orchesographie* adlı önemli

⁹⁴Orhan TÜRKDOĞAN, *Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1995, s: 169.

kitabında çağın danslarının resim ve yazıyla tanımlanmasını buluyoruz. Bu çağlarda başkalarının da çalışmaları var: Venedik’de 1581’de yayınlanan Marco Fobritio Caroso’nun *II Ballerino* adlı eseri gibi. Önemli bir buluş 1708 de yayınlanan Raoul Feuillet’in *Choregraphie ou l’Art de Decrire la Danse* adlı kitabındadır. Bu yöntem dansçının yerdeki adımlarının izlerini veren bir yöntem olup, bugün bile Louis XIV. çağının dansları üzerine kesin bilgi verebilmektedir. Öyle ki, kendi çağında bile çok yayılmış, saray kadınları bu yöntemi büyük bir kolaylıkla çözebilecek kadar iyi öğrenmişlerdi.

Eski çağların birçok bakımlardan kusurlu olan bu denemelerini daha uzatmadan, buradan yeni çağlara gelelim. Bunların başında Arthur Saint Leon’un 1852’de yayınladığı *Stenochoregraphie* adlı yöntemi gelir. Bu yöntemde bütün adımların yerdeki izleri beş çizgi üzerine yerleştiriliyor, yerden yukarı kalkan asımlar ise, çizgiler arasında boşlukta görünüyordu....Bundan sonra gelen önemli bir yöntem St. Peterburg’ta dansçı ve öğretmen olan Vladimir Stepanov’un *L’Alphabet des Mouvements de Corps Humain* adlı kitabındaki yöntemdir. Yazılış ve işaretleri müziğinkine benziyordu. Gövdenin yukarı kesimi yukarıya, aşağı kesimi aşağıya yöneltilmişti. Bugün bu yöntemin savunucuları yaşamaktadır. Müzik yazısını andırır bir başka yöntem de Alman Bernard Klemm’in *Handbuch der Tanzkunst* adlı kitabındaki yöntemdir. Bir önemli yöntem de St. Leon’un yönteminin geliştirilmesi olan Albert Zorn’un *Grammatik der Tanzkunst* adlı yöntemidir. Bu yöntem Amerika ve Avrupa’da çok yayılmış, çeşitli okullarca ve dans topluluklarınca benimsenmiştir. İşi daha uzatmamak için önemsiz başka buluşları bir yana bırakarak en önemli yöneme geçelim; bu 1928’de Macar asıllı, Alman Uyruklu Rudolf Laban’ın uzun çalışmalarla ortaya çıkardığı yöntemdir. Bu yöntemin işe yararlığı saymakla bitmez. Temeli alttan yukarıya doğru yazılıp okunan düşey çizgiler üzerine yerleştirilen özel işaretlerden meydana gelir. İşaretlerin uzunluğu hareketlerin süresini, zaman ölçüsünü verir. Rudolf Laban, kendi bulduğu yöneme *Schriftanz* adını vermiştir. Bugün ise, Amerika’da Ann Hutchinson’un çok geliştirdiği bu yöntem bulucusuna saygı borcunu ödemek için *Labanotation* adını

taşıyor. ...Ann Hutchinson işe başladığı zaman yalnız Laban'ı değil, eski ve yeni bütün yazıya geçirme yöntemlerini bir bir incelemiş kendi yöntemini yaymak için büyük bir çalışma, didinme göstermiştir. 1940'da kurduğu *Dance Notation Bureau*'yu işler bir duruma getirmiştir. Aslında bugün bile Ann Hutchinson'un geliştirdiği *Labanotation*'un karşısında pek geniş sayıda yöntemler buluyor.

Bunlar arasında Margaret Morris'in yöntemi, Fransız Pierre Conde'nin yöntemi, İsrail'de Eshjol, İtalya Jia Ruskaya ve Remigro Zandra'nın yöntemi ve A.Chiesa'nın bulduğu Motographie adlı yöntem, Amerika'da Sol Babitz'in yöntemi gibi. Yugoslavya'da bile yürürlükte olan üç türlü yöntem bulunmaktadır.”⁹⁵

“İngiltere'de Sadler's Wells Topluluğu dansçılarından Joan Benesh ve eşi Rudolf Benesh (matematikçi, ressam, piyanist) uzun, etkin çalışmalarının sonucunda, 1955 yılında notasyon sistemini yarattılar. 1957'de kendi adlarını verdikleri Benesh Movement Notasyonu'nun telif hakkını alarak, 1962'de İngiltere Kraliyet Balesi (Royal Ballet) bünyesinde Koreoloji Enstitüsünü kurdular.”⁹⁶

İlk olarak 1964 yılında Suna Eden Şenel tarafından Türkiye'ye getirilen bu sistem, 1966 yılından itibaren yine aynı kişi tarafından Türk halk oyunları üzerine uyarlanmış ve bu alanda dört ciltten oluşan kitap serisi basılmış olup 1989 yılından itibaren de Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümü müfredatında ders kitabı olarak yer almaktadır.

Benesh Hareket Notasyonu'ndan önce, ilk olarak 1944 yılında rastladığımız ve halk oyunları yazımı için ilk adımın atıldığı çalışmaları görmekteyiz. Kasım Ülgen tarafından yapılan *Doğu Anadolu Oyunları ve Havaları* adını taşıyan ve üç ciltten oluşan bu kitap alanda ilk örneği oluşturmaktadır.

⁹⁵ Boğaziçi Üniversitesi Folklor Kulübü, *Folklorla Doğru Dans-Müzik-Kültür Araştırmaları*, Sayı: 59, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, 1990, ss: 134-135.

⁹⁶ Suna EDEN ŞENEL, *Hareket Notasyonu Halk Oyunları Yazımı I*, İzmir: Levent Müzikevi Yayınları, 1990, s:12.

Türk halk oyunlarının öğretiminde kullanılması gereken bilimsel yöntem ve tekniklerin; uygulama ve beceriye dayanan, kısa zamanda kalıcı ve sağlıklı aktarımı gerektiren, teorik ve pratik bilgilerle çağdaş eğitimin bulgularını içeren çalışma ve yaklaşımlardan oluşması gerektiği unutulmamalıdır. Halk oyunları öğretiminin, uygun yöntem ve tekniklerle belirli bir sırada öğretilmesinin yanında, gerekli araç-gereç ve materyallerin toplanması, sağlıklı bir çalışma ortamının sağlanması, çağdaş düzeyde eğitim-öğretim uygulayan öğretmenlerin olması bilimsel yaklaşımın gereğidir.

Halk oyunlarının öğretiminde öne sürülen değişik yöntem ve tekniklerin yanında, uygulama ve öğretici bakımından da değişik fikir ve öneriler ortaya çıkmıştır. Bu alanda hizmet veren birçok kişi öğretim yöntemini ve tekniğini kendi görüş ve tecrübelerine göre öne sürmüştür. Bu alanda yapılan seminer çalışmaları ve sempozyumlar, öğretimdeki problem ve sıkıntıları açıklayıcı, giderici nitelikte olmuştur. Benim de kişisel deneyimlerim, konservatuvar ve lisans üstü eğitimim sonunda edindiğim bilgiler, bu yöndeki çalışmalarına destek vermiştir. Tezimizin en önemli kısmını oluşturan bu bölümde bana ışık tutan ilk örnek çalışma şöyledir;

“Halk Oyununun Öğretiminde İzlenecek Yol ve Yararlanılacak Vasıtalar:

1- a) Teorik olarak oyunun anlatılması: Yöresi, adı, varsa öyküsü, oyunun yöresel özellikleri ve oyun formu hakkında kısa bilgi.

b) Hareketlerin açıklanması.

2- a) Fotoğraf ve projeksiyonla gösterim.

b) Oyunun filmle gösterilmesi.

3- Oyunun ritmi: Ritme uygun sözel sayımı, el çırpma, ayak vurma ve çeşitli ritim araçları ile ritim çalışması.

4- Ezgi eşliğinde ritim çalışması.

5- Hareketlerin basamaklaması.

6- Hareketlerin öğretici tarafından gösterilmesi.

- 7- Hareketlerin notasyonla anlatımı ve yeterince tekrarı.
- 8- Hareketin öğrenenlere toplu ve bireysel olarak tekrar ettirilmesi.
- 9- Hareketin en önemli hatalarından (aksamasından) başlayarak sırayla düzeltilmesi.
- 10- Hareketin film ve video ile çekimi: Oynayanlarının hareketlerinin toplu ve bireysel olarak kaydedilmesi, oynatılarak yanlışlarının gösterilmesi ve düzeltilmesi.
- 11- Hareketin şartlandırılması ve otantik oyun düzeyinde kabaca yerleştirilmesi.
- 12- Pekiştirme ve hataları düzeltme çalışmaları.
- 13- Oyunda ifade bütünlüğünün sağlanması.
- 14- Sergileme ve düzenlemenin yapılması.”⁹⁷

Bu maddelerden yola çıkarak oluşturduğumuz ve öğretim süreci içerisinde yer alan aşamalar, uygulamalar, yöntem ve tekniklerle, konu ile ilgili öğretim yaklaşımları tezimizin bu bölümünde yer almaktadır.

⁹⁷ Cengiz AYDIN, “Öğreticide Olması Gereken Özellikler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları-157, 1991, ss: 47-48.

II.2. TÜRK HALK OYUNLARINDA KULLANILABİLİR DÖRT AŞAMALI ÖĞRETİM SÜRECİ

Türk halk oyunlarının sağlıklı öğretimi ve öğrenimi, uygulama aşamalarında kullanılan bilimsel yöntemlerin ve öğretme-öğrenme yaklaşımlarının kullanılması yoluyla olacaktır. Türk halk oyunlarının gelecek kuşaklara aktarılması, korunup, kalıcılığının sağlanması, öğrenen kişilerde bütünsel gelişimin olması bu alanda öğretici hizmeti veren kişilere bağlıdır.

Halk oyunlarının öğretim amacına uygun olarak öğrencilere bilgi, beceri ve davranış kazandırmak üzere dört aşamadan oluşan bir öğretim süreci kullanılmalıdır. Bu süreç içinde öğrencinin teknik ve artistik yönden gelişimi sağlanarak, öğretimde ulaşılmak istenen başarıya ulaşılacaktır.

Bu aşamalar şunlardır;

- 1- Hazırlık aşaması
- 2- Bilgilendirme aşaması
- 3- Uygulama aşaması
- 4- Dönüt ve düzeltme aşamasıdır.

II.2.1. HAZIRLIK AŞAMASI

Bu aşamada daha çok öğrencinin zihinsel gelişimini etkileyecek yaklaşımlarda bulunulmalıdır.

Halk oyunlarını sevdirecek, ilgi ve merak uyandıracak, kendine ve çevresine güvenini sağlayacak, birlik ve bütünlüğü oluşturacak, konunun kültürel, sanatsal ve

sportif değerlerini ifade edecek, motivasyonu gerçekleştirecek anlatımlar ve çalışmalar yapılmalıdır.

Kültürel bazda ele alındığında; geçmişten günümüze gelen oyunlarımıza sahip çıkılması, gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarılması gereği ifade edilmelidir.

Sanatsal boyutta ise; bu ereve içindeki konumu, kullanılabilirliği, toplumun bu açıdan halk oyunlarına bakışı, ulusal ve evrensel boyutları, sahne ve sahnelemenin önemi belirtilmelidir.

Sportif açıdan bakıldığında ise; halk oyunlarının fizyolojik ve motorsal yapıyı nasıl etkilediğini, yapılan hareketlerin vücudun hemen hemen her bölgesindeki kas gruplarını çalıştırdığını, kalp ve kan dolaşımını etkilediğini anlatarak ısınmanın, kondisyon oluşturmanın ve antrenmanın önemi vurgulanmalıdır.

II.2.2. BİLGİLENDİRME AŞAMASI

Bu aşamada “Anlatma ve Örnek Olay Yöntemi”ni uygulayan öğretici oyun hakkında açıklayıcı, belirtici ve aydınlatıcı bilgiler vermelidir. Mantıksal bir sıralamaya sokulmuş bilgiler ve örnekler öğrenciye aktarılırken meslekî terimlerin doğru kullanılmasına, ses tonuna, anlaşılır ve doğru bir dil kullanmaya dikkat etmelidir.

Psikolojik olarak hazırlanmış, istekli ve meraklı hale gelmiş öğrenciye oyunun adı ve yöresi, yörenin coğrafik yapısı, tarihi, iklimi, ekonomisi, geçim kaynakları ve yaşam şartları, çevresiyle olan ilişkileri, kültürel etkileşimleri, yöredeki mezhepler ve etnik gruplar hakkında açıklamalar yapılmalıdır.

Yörede oynanan oyunların genel adım yapıları, kuruluş ve biçimsel formları, buna dayanarak hangi türe girdikleri, kız-erkek oyunları, geleneksel müzik formu ve kullanılan sazlar, yöresel giysi, takılar ve süslenme hakkında bilgi verilmelidir.

Fotoğraflar, video kasetler ve projeksiyon araçları ile yöre ve oyunlar hakkında görsel bir tanıtım yapılmalıdır.

Oyunun geleneksel müziği dinletildikten sonra düzenleme yapılmış örnekler de dinletilmelidir. Müzik formu açıklanan oyunun ritim ve ezgisi öğretici tarafından örneklenmelidir.

Oyunun kökeninde yatan bir efsane yada öykü varsa, bunu anlattıktan sonra oyunun dayandığı bir olay ve içindeki tema vurgulanmalı, adının anlamı, ne zaman ve nerelerde kimler tarafından oynandığı açıklanmalıdır.

Yöredeki diğer oyunlardan ayrı bir biçim ve adım yapısına sahip ise bu özellikler ve oyunda kullanılan araç-gereçler belirtilmelidir.

Oyunu oluşturan bölümler, adım cümleleri ve bunların sıralanışı verildikten sonra, müzik ve ritim notalarıyla beraber oyun notasyonu öğrencilere dağıtılmalıdır.

II.2.3. UYGULAMA AŞAMASI

Öğretilecek oyun hakkında bilgilerin açıklanması ve bu bilgilerin beceriye dönüştürülmesi aşamasında öğretici “Gösterip Yaptırma Yöntemi”ni kullanmalıdır. Bu yöntemi uygulamaya koyan öğretici oyunu sırayla ve aşamalı olarak öğretmeli. bir beceri tam öğrenilmeden diğerine geçmemelidir. Öğrenciye istenilen beceriyi kazanması için yeterli zaman ve tekrar şansı tanınmalıdır. Uygulama esnasında algılama ve efor kaybını düşünerek yeterli dinlenme ve ilgi toplama zamanı verilmelidir.

Oyun öğretimine geçmeden önce bu aşamada yapılması gereken ilk uygulama *ısınma* olmalıdır. Bedensel bir sakatlanma ve zorlanmanın olmasını engellemek ve motorsal yapıyı oyuna hazırlamak üzere yapılan ısınma, genel ve özel alan egzersizlerinden oluşmalıdır.

Genel alan ısınmasında amaç; büyük kas gruplarının kullanılmasıyla hem kasların iç ısını arttırmak, hem de organizmayı mümkün olan en yüksek sportif performans düzeyine çıkarmaktır.

Özel ısınmada amaç; oyun içinde daha çok kullanılacak ve zorlanılacak olan bölgelerin esnekliğini, dayanıklılığını arttırmak ve oyun içindeki figür ve adımlara yakınlık sağlayarak oyuna hazırlık yapmaktır.

Isınmanın süresi hava şartları, çalışma ortamı ve kişinin fizyolojik yapısına göre değişmektedir. İdeal ortamlardaki bu süre 10-20 dakikadır. Ancak dikkat edilecek diğer bir husus da grubun genel yapısıdır. Antrenmanlı bir öğrenci grubunun ısınma süresi uzun tutulurken, antrenmansız grubun süresi daha kısa tutulmalıdır. *

Isınmanın süresi ve uygulaması kadar önemli olan bir diğer konu da, iyi bir antrenman planı hazırlamaktır. Bu açıdan “halk oyuncularının hazırlık çalışmalarında, kondisyon oluşturmaya ağırlık vermek zorundayız. Bu dönemde teknik çalışmalara daha az yer verilmelidir. Gösteri mevsimine yaklaştıkça bu oran ters döner ve teknik çalışmalar ağırlık kazanır. Aşağıda bu duruma 5 (beş) aylık örnek bir tablo verilmiştir.

* G.b.i.b., Cengiz AYDIN, Antrenman Bilgisi Basılmamış Ders Notları.

		<u>Kondisyon</u>	<u>Teknik</u>
1.Ay	%	60	40
2. Ay	%	60	40
3.Ay	%	50	50
4.Ay	%	40	60
5.Ay	%	30	70

Haftalık çalışma zamanı 2-4 saat olarak alınmıştır.”⁹⁸

Oyun gösterimine geçmeden önce öğreticinin kullanacağı yöntem ve teknikleri tespit ederek uygulama sırasını dikkatle izlemelidir. Kullanacağı yöntemin oyuna uygunluğu ve kullanılabilirliği bu aşamada çok önemlidir.

Türk halk oyunlarının genel yapısını incelediğimizde, öğretimde kullanacağımız en uygun yöntemin *Tümünden Gelim Yöntemi* olduğu kanaatine varılmıştır. Bütünden parçaya gelerek uygulanan bu yöntem her yaş ve deneyimdeki gruplarda kullanılabilir.

Bu yöntemin uygulanmasında adım yapısına göre, bazen bir oyunun tamamı, bazen de bir adım cümlesinin bütünü ele alınmalıdır.

Adımlar ve adımları oluşturan hareketler arasında akıcılığı sağlayan dinamik bir yapı mevcuttur. Bu dinamik yapı sayesinde adımlar, bu adımlar sayesinde de adım cümleleri oluşmaktadır.

Sıralı hareketlerin oluşturduğu bu dinamik yapıyı aktarmanın en sağlıklı yolu tümünden gelim yöntemini kullanmaktır.

⁹⁸ Cengiz AYDIN, “Öğreticide Olması Gereken Özellikler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, s: 47.

Bazı oyunların öğretiminde kullanılan diğer bir yöntem de *Tüme Varım Yöntemi*dir. Parçadan bütüne gidilerek uygulanan bu yöntem halk oyunlarımızdaki koreolojik yapıya göre belirlenir. Adım cümlelerinin çok uzun olması, adımların karmaşık ve zor olması, oyunlarımızın algılanmasında ve aktarılmasında zorluk yaratır. Bu durumlarda adımları ve adım cümlelerini bölme ihtiyacı duyarız. Eğer böyle bir parçalama ve bölme yapılacaksa, oyunun çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Analizi yapılmış oyunun kuruluş ve müzik formu bölünmeye ve parçalanmaya imkân tanıyor ve bunların tekrar birleşiminde bir kayıp yaratmıyorsa, adım veya adım kümelerinin en uygun yerinden bölme işlemi yapılır ve adım veya adım cümlesi bu parçalardan itibaren öğretilir. Eğer koreolojik yapı buna uygun değil yada birleşme tam olarak gerçekleşemiyorsa oyun, tümünden gelim yöntemi ile verilmelidir.

Özet olarak, Türk halk oyunlarının öğretilmesinde daha çok kullanılması gereken yöntem *Tümünden Gelim Yöntemi* olmalıdır.

Belirlenmiş olan yöntemin kapsamı içerisinde sayı ve müzik kullanımı öğretim aşamasının teknik bölümünü oluşturmaktadır. “En basit anlamıyla teknik, belli bir sonucu elde etmek için kullanılan araçlardır.”⁹⁹ Sayı, ritim ve ezginin kullanımı oyunun koreolojik yapısına göre olmalıdır. Özellikle sözel sayım doğru ve eksiksiz yapılmalıdır.

Sözel sayım ile oyun içindeki tüm vurgu ve aksiyonlar ortaya çıkarılıp ifade edilebilmektedir. Dolayısıyla oyunun ezgisi ve ritmi ile belirtmediğimiz noktalar sayının kullanılmasıyla daha rahat ve somut bir şekilde aktarılacaktır.

⁹⁹ İbrahim ARMAĞAN, *Bilimsel Yöntem*, İzmir: DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları-16-a. 1983, s: 22.

Daha önceden adım ve müzik analizi yapılmış oyunun, oyun bölümleri ile müzik bölümlerinin, adım cümleleri ile de müzik cümlelerinin eşleştirilmesi gerekmektedir. Buna göre bir adım cümlesinin kaç müzik cümlesinden oluştuğu, bir müzik cümlesinin de kaç ölçüden meydana geldiği anlaşılabacaktır.

Ölçü içinde, süre biriminin değeri ve bu değerden kaç tane olduğu görülmektedir.

Herhangi bir oyunun bir adım cümlesinin, eşdeğer olduğu müzik cümlesi bir ölçüden oluşabildiği gibi, bir başka oyunun bir adım cümlesine eşdeğer olan müzik cümlesi iki, dört vs. ölçüden de oluşabilir. Bunun yanında müzik cümlesi ile adım cümlesinin ancak belli tekrarlar sonunda eşleştiği oyunlarımız da mevcuttur. Bu tip oyunlarımızın koreolojik yapıları dikkatle incelenmeli ve yöredeki diğer oyunlarla adım analizleri karşılaştırılarak değerlendirilmelidir.

Sözel sayım yapacağımız oyunlarda bu özelliklere dikkat ederek oyunun usulüne ve adım yapısına göre hareket edilmelidir. Her bir ölçünün kendi içinde sayılabileceği gibi, ölçüler bir tam sayı yada bölünmüş tam sayı olarak sayılabilirler. Bunu belirleyen genelde adım cümlesinin adım yapısıdır.

Oyundaki vurgu ve aksiyonları en iyi biçimde karşılayan sayım, zaman ve birim değer açısından adım yapısına en uygun olanıdır.

ADIM CÜMLESİ

2/4			
f f	f f	f f	f f
	MÜZİK CÜMLESİ		
Ör: 1 2 3 4	1 ve 2 ve	1 2	1

ADIM CÜMLESİ

9/4

MÜZİK CÜMLESİ

Örnekler

1.	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2.	1ve	2ve	3ve	4ve	5ve	6ve	7ve	8ve	9ve
3.	1	ve	de	2	ve	3	ve	4	ve

Sayımdaki rakamlar ya ölçü içindeki zamanı ifade etmeli, yada adım cümlesi içerisindeki ölçü sayısını ifade etmelidir. Ölçü sayısını kullanırken adım yapısına göre tam sayılar, yani ölçüler bölünerek mertebesi de alınabilir. Buna göre "1" tam sayısının yarısı "ve" olabildiği gibi bu değerler adım içinde seyir eden vurgu ve aksiyonlara göre eşit de olabilir. Yani "1" tam sayısına karşılık gelen "ve" tam sayısı kullanılabilir. Aksak usüllerde kullanılan "de" ifadesi de "1" tam sayısına ve "ve" tamsayısına eşittir. Özellikle metronomu yüksek ve içerdiği ölçü sayısı fazla olan oyun ve adım cümlelerinde sayım tekniğini belirleyen oyunun adım yapısıdır.

1 2 3 4

4 4

1 ve 2 3 ve 4

4 4

1 ve 2 ve 3 ve 4 ve de

9 8

Sözel sayımı kullanan öğreticinin oyuna eşlik ettiği de düşünülerek, kondisyonunu ve nefesini ekonomik kullanmalıdır. Dolayısıyla, hem oynayıp hem sayabilmeli, hem de tartımı ve adım yapısını etkilememelidir. Bunun için de sayım tekniğini doğru tespit etmelidir.

Türk halk oyunlarımız içerisinde sözel sayımı çok az kullandığımız yada hiç kullanmadığımız oyunlarımız da mevcuttur. Bu oyunlarımızın adım yapısı oyunun türküsüne, daha doğrusu türkünün sözlerine göredir. Bu sözler belli bir üsüle dayalı olduğu gibi serbest ölçüde de olabilir. Türkü içindeki bu yapı, oyunun adım yapısını da bağlayıcı kılmaktadır. Örneğin; *Hezin hezin, Urfani, vb.*

Oyun öğretimi için geçerli yöntem ve tekniği belirleyen öğretici, oyunun tamamını müzik eşliğinde örneklemelidir. Bu örnekleme tekrarlanarak ezgi, ritim ve sözel sayım ile ayrı ayrı yapılmalıdır.

Adım cümleleri ve oyun bölümleri ayrılmış olan oyunun öğretim sırası geleneksel sıralamaya göre olmalıdır.

Türk halk oyunlarımızın kuruluş formlarında adım cümlelerinin sıralanışı genelde, yavaştan hızlıya ve basitten zora doğrudur. Genelde bir hazırlık bölümü olup, kişi bu bölümde fiziksel ve ruhsal açıdan oyuna adapte olmaktadır.

Halk oyunları öğretiminde önemli olan bir diğer nokta da oyunların oynanışındaki sıralanış ve bağlanışlardır. (ellerden ve omuzlardan tutma vb.) Genellikle halaylar, barlar, horonlar ve hora türü oyunlarda gördüğümüz bu

geleneksel yapı, oyun öğretiminde de korunmalı ve oyuncular dizilişlerinden ayrılmamalıdır. Yanındaki oyuncunun omuz titretmesi, reboundları, aksiyonları ve vurguları ile oluşan etki ve tepkiler oyun dizilişini ve oyuncuları belli bir formda tutmaktadır. Öğretim sırasında bu yapının ayrılarak, oyuncuların tek tek çalıştırılması oyun bütünlüğünü bozmaktadır. Bu tip oyunlarda ellerin ve kolların konumu çalışma sonuna bırakılmamalı, oyun içindeki bütün adımlar bütün halinde verilmelidir.

II.2.4. DÖNÜT ve DÜZELTME AŞAMASI

Eğitim ve öğretim süreci içerisinde çoğu zaman birlikte kullanılan *dönüt* ve *düzeltilme*, öğrencilerin eksik ve yanlışlarının belirlenip düzeltilmesi, değiştirilmesi ve tamamlanması anlamındadır.

Oyundaki birlik ve bütünlüğün sağlanması, bireysel ve toplu hataların giderilmesi, tavır, detay, geleneksel komut ve nidaların çalışması bu aşamada yapılması ve üzerinde durulması gereken unsurlardır.

Bunların gerçekleşmesi için öğreticinin grubu çok iyi izleyip denetlemesinin yanında, öğrencilerin de oto kontrolünü sağlaması gerekir. Bunun için de çalışmanın filme alınıp öğrenciye izletilmesi, öğrencinin kendini görüp sınaması (hatalarını görmesi) açısından etkilidir. Bunun yanında ayna karşısında yapılan çalışmalar da oto kontrol açısından verimli olacaktır.

Öğrencilerin oyun içinde zorlandıkları yada yanlış yaptıkları kısımlar üzerinde durularak bunların pekiştirilmesi ve hataların düzeltilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Bu çalışmaların daha yararlı ve sağlıklı olabilmesi için öğrencilerin küçük gruplara ayrılarak izlenmesi ve her öğrenciyle yakından ilgilenerek oyunun kavratılması sağlanmalıdır.

Oyunun seyri açısından önem arz eden ve belirtilmesi gereken detaylar vurgulanmalı, üzerinde çalışılmalıdır.

Oyundaki bütünlüğünün sağlanması için, oyunun türüne, tavrına ve temasına göre jest ve mimiklerin kullanılması sağlanmalıdır. Oyun içinde kullanılan mendil, kaşık gibi gereçlerin geleneksel tutuşu, çalınışı ve sallanışı gösterilip oyun içinde kullanımı sağlanmalıdır.

Ekip başının, ekip sonunun ve solo yapanların hareketleri ve oyun gereçleri belirtilmeli, kullanımı ve uygulanışı yapılarak tüm gruba öğretilmelidir.

Öğreticinin müdahalesine gerek kalmadan oyunu oynayabilecek duruma gelen öğrenciler, son olarak geleneksel biçimde ve müzik eşliğinde oyunu sergilemelidir.

II.3. ÖĞRETİCİDE OLMASI GEREKEN ÖZELLİKLER

Türk halk oyunlarının öğretiminde öğreticinin başarılı olabilmesi; konuyla ilgili bilgi ve becerisine bağlı olduğu gibi, öğrencilerle olan geniş çaplı ilişkilerine ve kişisel niteliklerine de bağlıdır. Öğreticinin taşıdığı vasıflar kendisinin ve öğrencilerin başarısı kadar toplumsal yapılanmayı ve bütünsel gelişimi etkilemektedir. İyi öğretmen herşeyiyle iyi olmalı ve bulunduğu toplum içinde örnek bir insan teşkil etmelidir.*

II.3.1. ÖĞRETİCİNİN ÖĞRENCİLERLE OLAN DİYALOĞU AÇISINDAN

1- Öğrencilerin problemleri ile ilgilenip, onları anlamaya çalışmalıdır. Yakından ilgilenmeli, zevkle yardım etmelidir. İlgisini göstermenin en açık örneği, öğrencilerin isimlerini bilmesidir.

2- Öğrencilerin bütün sorularını cevaplandırmaya çalışmalı, başından savmamalıdır. Cevabını bilmediği sorularda samimi olup, bilmediğini söyleyerek araştırmaya yönelmelidir.

3- Yersiz hiciv ve alaydan kaçınmalıdır. Bu davranışlarıyla öğrenmede yavaş ve yetersiz olan öğrencileri zor duruma düşürüp, halk oyunlarından uzaklaştırabileceğini düşünmelidir. Hoş olmayacak çirkin ihtarlar da bulunmamalıdır.

* G.b.i.b., Şahin ÜNAL, "Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğretim Elemanı İle İlgili Problemler", *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157. Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi: 32, 1991, ss: 147-151.

4- Oyunu algılamada zorluk yaşıyor ve hatalar devam ediyorsa, öğrencilere karşı sabırlı olmalıdır.

5- Asabiyete kapılarak sonradan pişman olacağı söz ve davranışlardan kaçınmalı, kendini sürekli kontrol etmelidir.

6- Öğrenciyi mahcup duruma düşürecek ve kişiliğine zarar verecek söz ve davranışlardan kaçınmalıdır.

7- Öğrenciye tarafsız gözle bakıp, tümünü eşit değerlendirmelidir.

8- Başarılı oldukları anda, takdir ve övücü sözlerle onları ödüllendirmelidir.

II.3.2. ÖĞRETİM AÇISINDAN

1- Yaptığı işi sevmeli ve işine saygı duymalıdır.

2- Teorik açıdan halk oyunlarının tarihini, gelişimini, evrelerini, tür ve biçim olarak dağılımını, kültürel, sanatsal ve sportif açıdan önemini belirtip, aktarabilecek bilgiye sahip olmalıdır.

3- Müzik ve ritim bakımından yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.

4- Oyunların kuruluş formlarını ve adım yapılarını inceleyebilecek, adım analizlerini yapabilecek eğitimi almalıdır.

5- Fonksiyonel anatomi ve egzersiz fizyolojisinin alanımızı ilgilendiren teorik bilgileri ile antrenman bilgisi ve hareket eğitimi konularında gerekli olan bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.

6- Gerektiğinde, ilk yardım konusunda müdahalede bulunabilecek bilgi ve beceriye sahip olmalıdır.

7- Yaş gruplarına göre psikolojik ve fizyolojik gelişimi bilmeli ve bu gelişime uygun davranmalıdır.

8- Genel bir kostüm, makyaj ve ışık bilgisine sahip olmalı.

9- Sahneleme ve sahne kurallarını bilmeli.

10- Motorsal yapı üzerinde hız, kondisyon, dayanıklılık ve yüklenme olgularını düşünerek iyi bir antrenman planlayıcısı olmalıdır.

11- Alanla ilgili yazı, yayın ve bildirileri takip ederek gelişmeleri izlemelidir.

12- Edindiği bilgileri, kitap ve dökümanları, kaset ve film gibi gereçleri çevresiyle paylaşmalıdır.

II.3.3. EĞİTİM AÇISINDAN

1- Sınıf içi ve dışında topluma örnek olacak tutum ve davranışlar sergilemelidir.

2- Söylenti ve dedikodulardan uzak durmalıdır.

3- Bağlı olduğu kurum yada kuruluşa saygılı ve sadık olmalıdır.

4- Bayağı ve müstehcen lisan kullanmaktan kaçınmalıdır.

5- Dürüst olmalı, yalan ve abartıdan uzak durmalıdır.

- 6- İyi bir mantık ve denge sahibi olmalıdır.
- 7- Sağduyulu ve güvenilir olmalıdır.
- 8- Gayretli ve yaratıcı olmalıdır.
- 9- Çevresine karşı samimi ve nazik olmalıdır.
- 10- İşbirliği yapmaya ve paylaşmaya gönüllü olmalıdır.
- 11- Görünüş açısından temiz ve bakımlı olmalıdır.

II.4. TÜRK HALK OYUNU ÖĞRETİCİSİNİN ÇALIŞMA ÖNCESİ HAZIRLIKLARI

Türk halk oyunları öğretiminin amaca yönelik bir süreç içerisine girmesi, aktif uygulamaya geçmeden önce hazırlanmış, belli bir sıraya sokulmuş bilgilerin yanında, öğretilecek oyun için belirlenmiş bir programa bağlıdır.

Uygulamanın fiziksel ve bilişsel hazırlığı öğretim aşamasının ilk kademesini oluşturur. Bunun için yapılacak derin bir araştırma ve bu araştırmaya bağlı bilimsel veriler elde edilmelidir. Böyle bir hazırlık aşamasından sonra kime, neyi, niçin ve nasıl öğreteceğiz, yani karşımızdaki grup kimdir, potansiyali nedir? Hangi oyun yada oyunlar, ne amaçla hangi yöntem ve teknikler kullanarak öğretilecek? Bunlar cevaplanıp, belirlenmeli ve uygulamaya hazırlık yapılmalıdır.

Bir öğretici;

1- Öğreteceği oyunların; yöresel özelliklerini, yörenin coğrafik yapısını, ekonomisini, tarihini, geçim kaynaklarını araştırıp bilgilenmelidir.

2- Yöreyle ait geleneksel giysiyi, takıları ve süslenmeyi araştırarak, bunları renk ve biçim açısından incelemeli, gelişim ve etkileşimleri tespit etmelidir. Kullanıldığı yer, zaman ve şahısları belirterek ne şekilde ve hangi sırayla kullanıldıklarını öğrenmelidir.

3- Öğreteceği oyunların; müzik, ritim ve oyun analizlerini yaparak detaylı bir inceleme yapmalıdır.

4- Oyunlar ve yöre hakkında kitap, döküman, fotoğraf, görüntü ve müzik kasetleri gibi materyaller temin etmelidir.

5- Oyunların geleneksel yapısındaki temel özellikleri tespit etmeli ve bunlara dayanarak özel ısınma egzersizleri hazırlamalıdır.

6- Yöre oyunlarının insan vücudu üzerindeki etkilerini inceleyerek motorsal yapı üzerinde daha çok çalışacak, gelişecek, ağrı ve kasılma yapacak bölgeleri tespit etmelidir.

7- Karşısındaki grubu tanımıyorsa; fizyolojik yapısını, kapasitesini ve yetenek durumunu belirleyecek egzersizler hazırlamalıdır.

8- Çalışma yada ders yapılacak ideal bir çalışma salonu temin etmelidir.

II.5. İDEAL ÇALIŞMA SALONUNUN ÖZELLİKLERİ

Halk oyunlarımızın öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin yanında çalışma ve ders ortamının da önemi büyüktür. Yeterli genişlik, sıcaklık, zemin ve gerekli araç-gereçlerle donatılmış bir salon, öğretimi olumlu yönde etkilediği gibi, fiziksel gelişimi yükseltip, sakatlanmaları da en aza indirecektir.

Öğrencilerin rahat ve huzurlu olması, kendilerini kontrol etmeleri, tavır ve detay çalışmaları, gerekli ısınma ve esnetmeleri yapmaları, örnek görüntü ve müzik desteğinin sağlanması, ancak iyi bir donanımına sahip çalışma ortamıyla gerçekleşecektir. Bunun için;

- 1- Salon zemini pürüzsüz ve tahta olmalı,
- 2- Salon duvarlarının ikisinde “L” şeklinde döşenmiş aynalar bulunmalı,
- 3- Salon duvarlarına sabitlenmiş yada seyyar halde “bar” lar olmalı,
- 4- Salonun iç ve dış ses yalıtımı sağlanmış olmalı,
- 5- Tavan yüksekliği yaklaşık olarak 3,5 - 4m. olup, salon ortasında sütunlar bulunmamalıdır,
- 6- Salonda iyi bir havalandırma tesisatı olmalı,
- 7- Salonun ısıtma ve soğutma problemi olmamalı,
- 8- Aydınlatma yeterli düzeyde olmalı,

- 9- Salonun akustiğı iyi olmalı,
- 10- Salonda soyunma odaları, duş ve tuvaletler bulunmalı,
- 11- Salonun daima hijyenik olması sağlanmalı,
- 12- Çalışma harici oturup dinlenebilecek bir yeri olmalı,
- 13- Salonda çeşitli sakatlanmalara ve yaralanmalara karşı müdahale edecek kapasitede bir ilk yardım dolabı bulunmalı,
- 14- Salonda görüntü ve ses sistemini içeren çeşitli teknik araç ve gereçler olmalı, (video, televizyon, kasetçalar, amfi, slayt vb.)

II.6. OYUN ANALİZİ

Bir halk oyununu, kendisini oluşturan öğelerine ayırarak bunları tek tek incelemek, çözümlemek ve oyunun daha iyi anlaşılabilmesini sağlamaktır.

Oyunun koreolojik yapısı ve kurgusuyla beraber yöresel özelliklerinin değerlendirilip çözümlenmesinden ibarettir.

Oyunların içindeki güzelliği tanımak, saptamak ve bunlara dayanarak doğru icra edilmeleri, sağlıklı bir şekilde öğretilmeleri ve gelecek kuşaklara aktarılmaları için oyunların analizlerinin yapılması gerekmektedir.

Oyunların analizleri genel ve özel saptamalar olarak iki aşamada yapılmalıdır.

A- Genel Saptamalar:

1- Yöre ile ilgili bilgiler. Coğrafik yapısı, tarihi, ekonomisi, geçim kaynakları ve sosyo-kültürel yapısının incelenmesi.

2- Geleneksel giysi, süslenme ve takılar. Bunların renk ve biçim açısından incelenmesi, kullanıldığı yer, zaman ve şahısların belirlenmesi.

3- Yörede oynanan oyunların tür ve biçim açısından incelenmesi.

B- Özel Saptamalar:

1- Oyunun geleneksel kuruluş formu. Oyunun bölümleri, adım cümlelerinin ve adım yapısının incelenmesi.

2- Oyunun geleneksel biçimsel formu. Oyunun geleneksel oynanış şeklinin belirlenmesi. (Çizgi, çember, vb.)

II.6.1. OYUNUN GELENEKSEL KURULUŞ FORMU

“Her oyun « değişik adımlar » cümlesinden oluşur. Adımlar cümlesinden oluşan oyunun ve oyun bölümlerinin, karakter yapısını, hareket değerini ve buna paralel olarak hareket ve kurgu dengesi ile adım, cümle ve bölümler arası ilişkileri kavramak, bir oyunun geleneksel yapısının ve kuruluş formunun analizlerinin yapılmasına, incelenmesine ve doğru değerlendirilmesine bağlıdır.

...Her oyun, kendi içinde genellikle, giriş yada başlangıç bölümü, orta bölüm, final bölümü olarak üç ana oyun bölümünden oluşmuştur. Oyun bölümleri, değişik adım cümlelerinin birleşiminden, adım cümlesi de kendi içinde harf, hece, sözcük (kelime) hareketlerinin (adım ve figürlerin) birleşiminden oluşur.

Diğer bir tanımla, adımların (hareketlerin) bileşiminden, adım cümlesi, adım cümlelerinin birleşiminden, oyun bölümleri ve oyun bölümlerinin birleşiminden de BİR OYUN ortaya çıkar.

Müzikteki notalar, tartımlar ve ezgilerden oluşan müzik cümleleri ve müzik bölümleri gibi, halk oyunlarında da, oyun bölümleri, adım cümleleri, adımlar (hareketlerin) değeri, dengesi ve tartımları bulunur.

Değişik oyunlar, değişik yöresel nitelikler ve formlar içerdiği gibi bölümler ve adım cümleleri de çeşitlemeler, nüans farklılıkları gösterir.

Geleneksel kuruluş form analizleri çalışmalarında, ilk önce, oyunun kaç bölümden oluştuğu saptanır ve oyun bölümleri (A) ve (B) gibi dairesel çerçeve içerisinde yazılır.

...Adım cümleleri, A, B, C şeklinde ve nitelikleri ile belirlenerek kodlanır.

Bu çalışmalar OYUNLARIN GELENEKSEL KURULUŞ FORMUNA uyarlandığında;

1- Bir oyunun kaç bölümden oluştuğu ve sıralanış biçimi saptanarak kodlanır.

Örnek:

- Ⓐ BÖLÜMÜ
- Ⓑ BÖLÜMÜ
- Ⓒ BÖLÜMÜ

Örnek:

- Ⓐ Oyun Bölümü
- Ⓑ Şarkı Bölümü
- Ⓐ Oyun Bölümü
- Ⓑ Şarkı Bölümü
- Ⓐ Oyun Bölümü (Final)

2- Bir oyunun kaç değişik ADIM CÜMLESİNDEN oluştuğu saptanarak, kodlanır.

Örnek:

- A - Yürüyüş
- B - Koşma
- C - Çökme

3- B ve C adım cümleleri, tekrarlandığında farklılık gösteriyorsa, ayrıca kodlanır.

Örnek:

- A - Yürüyüş
- B - Koşma
- B1-Sekerek Koşma

B2- Sekerek ve el vurarak koşma

C - Çökme

C1-Çift çökme

örneğinde olduğu gibi, oyun içindeki tüm adım cümleleri ve çeşitlemeleri birlikte saptanarak kodlanır.

4- Her bir oyun bölümünde, hangi adım cümlesi / cümleleri bulunduğu belirtilerek yazılır.

Örnek:

- (A) BÖLÜMÜ = A Adım Cümlesi
- (B) BÖLÜMÜ = B, B1, C, C1, Adım Cümleleri
- (C) BÖLÜMÜ = B2 Adım Cümlesi gibi

5- Oyunun geleneksel kurgu düzeni saptanarak OYUN FORMU oluşturulur.

Örnek:

- (A) Bölümü = A - (Yürüme) (Giriş ve Diziliş Bölümü)
- (B) Bölümü = B - (Koşma)
 - B1- (Sekerek Koşma)
 - C - (Çökme)
 - B1- (Sekerek Koşma)
 - C1- (Çift Çökme)(Orta Bölüm)
- (C) Bölümü = B2 - (Sekerek ve el vurmali koşma) (Final Bölümü)¹⁰⁰

6- Adım cümlesinin açılımı yapılarak adımların ve adım kümelerinin oyun içindeki değerleri saptanır. Bu saptamada harf, hece yada harf, hece grupları birim zamana göre "A^A" şeklinde ifade edilir. Bunların oluşturduğu kelimeler de "A¹" şeklinde kodlanır. Oyun içinde yada adım cümlesi içinde aynen tekrarlanan adım

¹⁰⁰ Suna EDEN ŞENEL, *Halk Oyunları Yazımı III*, İzmir: Levent Müzikevi Yayınları, 1990, ss: 15-17.

yada adım kümeleri bir önceki ifadesi ile kodlanır ve adım kümeleri kodlanırken {}(küme) işareti kullanılır.

Örnek: HARMANDALI

9/4 (3,2,2,2)

$$A \text{ (Kolsuz Yürüme)} \rightarrow [\{A^A\} + \{A^B\} + A^C + A^D + A^E] = 3/4 + 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 9/4$$

$$A1 \text{ (Kollu Yürüme)} \rightarrow [\{A1^A\} + \{A1^B\} + A1^C + A1^D + A1^E] = 3/4 + 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 9/4$$

$$B \text{ (Eşme)} \Rightarrow B^1 \text{ (Çökme)} \rightarrow [\{A1^A\} + \{B1^A\} + B1^B + \{B1^C\}] = 3/4 + 3/4 + 1/4 + 2/4 = 9/4$$

$$B^2 \text{ (Kalkma)} \rightarrow [\{B2^A\} + \{B2^B\} + A1^C + A1^D + A1^E] = 3/4 + 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 9/4$$

Yukarıda verilen örnekte, A ve A1 adım cümleleri birer ölçüye denk gelip adım ve adım kümeleri koreolojik yapıya göre kodlanmıştır. Bu kodlamada adım kümelerini (heceleri) oluşturan adımlar birbirinin aynı ve birbirini takip eder yapıdadırlar. Belli fark ve özellik içeren adımlar ise ayrıca kodlanmaktadır. B adım cümlesi ise, iki 9/4'lük ölçüden oluşmaktadır. B¹ ve B² olan bu ölçüler (kelimeler) içinde, daha önceden kullanılmış olan adım ve adım kümeleri (harf ve heceler) aynen alınıp, aynı sembollerle kodlanmıştır.

7- Bazı oyunların koreolojik yapıları bu tür analize uygun değildir. Daha fazla ölçüden ve bu ölçülerin oluşturduğu uzun adım cümlelerinden meydana gelen oyunların kelime açılımları ölçü yerine, adım yapısına göre belirlenir. Bu açılımda, ardışık ve aynı yapıdaki adımlar grup olarak alınarak kelime kelime kodlanır. Genelde bunu belirleyen de, müzik cümlesi ve adım cümlesi içindeki yön farkıdır.

Örnek: DELİLO

2/4

Ⓐ Bölümü

$$A \text{ (Hazırlık)} \rightarrow \{A^A\} = 2/4$$

$$B \text{ (Yerinde çapraz adım)} \rightarrow [\{B^A\} + \{B^B\}] = 2/4 + 2/4 = 4/4$$

$$\begin{aligned} C \text{ (Çapraz adım)} &\Rightarrow C^1 \text{ (Öne)} \longrightarrow [\{C^{1A}\} + \{C^{1B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \\ &C^2 \text{ (Geri)} \longrightarrow [\{C^{2A}\} + \{C^{2B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} D \text{ (Diz çekme)} &\Rightarrow D^1 \text{ (Öne)} \longrightarrow [\{D^{1A}\} + \{D^{1B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \\ &D^2 \text{ (Geri hızlı)} \longrightarrow [\{D^{2A}\} + \{D^{2B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} E \text{ (Sekerek)} &\Rightarrow E \text{ (Öne)} \longrightarrow [\{E^A\} + \{E^B\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \\ &D^2 \text{ (Geri hızlı)} \longrightarrow [\{D^{2A}\} + \{D^{2B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} F \text{ (El vurma)} &\Rightarrow F^1 \text{ (Dönerek öne)} \longrightarrow [\{F^{1A}\} + \{F^{1B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \\ &F^2 \text{ (Dönmesiz geri)} \longrightarrow [\{F^{2A}\} + \{F^{2B}\}] = 6/4 + 2/4 = 8/4 \end{aligned}$$

8- Adım cümlesinde yada kelime içinde görülen küçük farklar A^a sembolü ile kodlanır. Ayak hareketlerinin ve değerlerinin değişmeden yönün değişmesi, el, kol ve baş hareketlerinde yapılan küçük değişiklikler yada eklemeler bu farkı belirlemektedir. Analizde belirtilmek istenen küçük farklar, not alınarak alt tarafta gösterilmelidir.

Örnek 1:

A (Yerinde zıplama)

A^a (Sağ tarafa zıplama)

A^b (Sol tarafa zıplama)

A^c (El vurarak zıplama)

A^{a-c} (Sağ tarafa el vurarak zıplama)

Örnek 2: 9/8 (2,2,2,3)

B (Sekme) $\Rightarrow B^1$ (Yerinde sekme) $\rightarrow [B^{1A} + \{B^{1B}\} + B^{1C}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$

B^2 (El vurmali sekme) $\rightarrow [B^{1a} + \{B^{1B}\} + B^{1C}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$

Not: B^{1a} = El vurma

B^{1A} adımında yapılan harekete el vurma eklenince, bir sonraki adım B^{1a} olarak kodlanmıştır.

9- Adım analizi yapılmış olan adım cümleleri notasyon partisyonları ile de kullanılabilir.

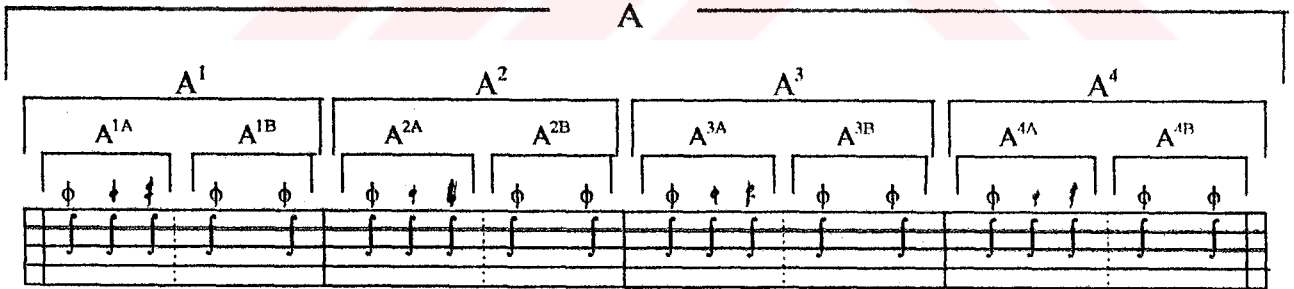
Örnek: 7/8 (3,2,2)

A (Yavaş adım) $\Rightarrow A^1$ (Öne adım) $\rightarrow [A^{1A} + A^{1B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$

A^2 (Sol ayakla) $\rightarrow [A^{2A} + A^{2B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$

A^3 (Sağ ayakla) $\rightarrow [A^{3A} + A^{3B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$

A^4 (Bekleme) $\rightarrow [A^{4A} + A^{4B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$

II.7. ESER ANALİZİ

Türk halk oyunlarının öğretiminde, müziğin yeri ve önemi daha önce açıklanmış, müzik olmadan oyunun da olamayacağı belirtilmişti. Unutulmamalıdır ki, halk oyunlarının doğru icraları ve öğretimleri geçerli yöntem ve tekniklere bağlı olduğu gibi, yeterli bir müzik bilgisine de dayanmaktadır.

Halk oyunlarının adım analizlerinin yapılması gerektiği gibi, müzik eserlerinin de analiz edilip, daha iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu incelemeler sonunda bir bütün haline gelen (oyun+müzik) halk oyunları daha sağlıklı ve daha güvenli bir şekilde öğretilcektir.

“Bir müzik eserini, kendisini oluşturan öğelerine ayırarak, o öğeleri tek tek alıp incelemek, böylece, o eserin daha iyi anlaşılabilmesini sağlamaktır. Dolayısıyla, müziksel analizin konusu içine, müzik eserini oluşturan ses, motif, ezgi, ritim incelemesi yanında, cümlecik, cümle ve bölümlerin oluşumlarının incelenmesi, kısacası, biçimin incelenmesi girer.”¹⁰¹

Aşağıda açıklanan yöntemde, uyulması gereken kurallar ve yapılan saptamalar *Türk Müziği* olarak ele alınmıştır. Birçok dala ayrılan Türk müziğinde eser analizi genel kurallar ve teknikler kullanılarak yapılır.

II.7.1. ESER ANALİZİNDE YÖNTEM

“Genel ve özel saptamalar olarak iki aşamada gerçekleştirilir.

Genel Saptamalar:

1- Önce eserin bestecisi, makamı, usulü yada ölçüsü sözel bir eserse, sözlerin türü, biçimi, yazarı ve eserin türü saptanır.

¹⁰¹ Onur AKDOĞU, *Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*, İzmir: E.Ü. Basımevi, 1996, s: 126.

2- Eserin bölmeleri saptanır. *Çalgısal bölme, sözel bölme, terennüm bölmesi, hane-teslim bölmeleri* gibi.

3- Varsa eserin diğer baskıları (edisyonları) saptanır. Daha sonra eserin değişik edisyonlarca basılı notaları karşılaştırılarak, varsa mevcut farkları saptanır.

4- Eserin en eski tarihli basılmış notası özel saptamalar için ele alınır.

Özel Saptamalar:

A. Makamsal anlayışa ilişkin saptamalar:

1- Eserin makamının geleneksel seyir anlayışına uygun olup olmadığı saptanır.

2- Ezgilerin, geleneksel olup-olmadığı saptanır.

3- Kalıp motiflerin var olup-olmadığı, varsa kullanım sıklığı saptanır.

5- ...Motif ve ezgi geliştirimine, değiştirimine ilişkin yöntemlerin kullanıp-kullanılmadığı, kullanılmışsa, bilinçli ve yerinde kullanılıp-kullanılmadığı saptanır.

6- Eserde; geçki, çeşni ve renk unsurlarının var olup-olmadığı, varsa bilinçli ve yerinde yapılıp yapılmadığı saptanır.

...B. Usul anlayışına ilişkin saptamalar:

1- Usulün, geleneksel vuruşlarıyla kullanılıp kullanılmadığı saptanır.

2- Ezginin usule bağımlı olup-olmadığı saptanır.

3- Kullanılan düzümlerin tekdüze yada değişken olup-olmadığı, değişken düzümler varsa, dikkati çeken düzümlerin kullanılıp-kullanılmadığı saptanır.

C. Sözel bir eser ise, sözlere ilişkin saptamalar:

1- Sözlerin türü saptanır. *Koşma, gazel* gibi.

2- Sözlerin biçimi saptanır. Kafiye düzeni yanında, *beyit, kıta, hece, aruz* yada *serbest vezinle* yazılışı gibi.

3- Sözlerin içeriğine uygun ezgilendirme yapılıp-yapılmadığı saptanır.

4- Prozodik anlayışın düzeyi saptanır.

D. Biçime ilişkin saptamalar:

Eserin cümle ve bölüm oluşumları incelenerek, biçim ortaya çıkarılır ve biçimin kurgusu saptanır.

E. Türe ilişkin saptamalar:

1- Eserin, ait olduğu türün özelliklerini gösterip-göstermediği saptanır.

2- Eserde *tür geçkisi* yada *tür çeşnisi* olup olmadığı saptanır.

...Sıraladığımız tüm bu işlemlerin sonuçlarının saptanmasının ardından da eserin yorumlanmasına geçilir.”¹⁰²

¹⁰² Onur AKDOĞU, *A.g.e.*, ss: 126-128.

III. BÖLÜM

Tezimizin I. bölümünde değindiğimiz, *Genel Öğretim Yöntem ve Teknikleri*, II. bölümde ele aldığımız *Türk Halk Oyunları Öğretiminde Uygulanması Gereken Yöntem ve Tekniklere* ışık tutarak, bu alandaki bilimsel yaklaşımların, öğretimdeki plan, program, yöntem ve tekniklerin belirlenmesini sağlamıştır. II. bölümde öne sürülen öğretim yaklaşımlarının daha net ve anlaşılır olmasını sağlamak için III. bölümde örnekleme yapma ihtiyacını duyduk. Bu aşamada örnek olarak ele aldığımız Edirne ili halk oyunlarından farklı yapıdaki dört oyunu belirledik. Bu oyunların adım ve müzik analizleri yapılarak, ritim ve hareket notasyonları yazılmıştır. Bunun yanında ilin genel oyun yapısını ifade eden ve bu yapıyı etkileyen tarihsel ve kültürel etmenler üzerinde durularak kısa açıklamalarda bulunduk.

Halk oyunları bölümünde okuyup, bu eğitimi alan kişilerin benzer örnekleri çoğaltıp, diğer yörelere de uygulaması mümkündür.

III.1. EDİRNE İLİ HALK OYUNLARI

Anadolu'yu Avrupa'ya birleştiren Trakya yarımadasında yer alan Edirne'nin konumu nedeniyle zengin bir kültür tarihi vardır. Tarih boyunca Anadolu'ya yada Avrupa'ya göç eden değişik topluluklar Edirne'den geçmişler, burada konaklamışlar, ancak çok azı yöreye yerleşmişlerdir.

Çağlar öncesinden beri bir savunma kenti durumunda olan kent, Tunca nehrinin kıyısında olup Balkanların içine doğru giden yolların birleştiği yerdedir. Bu iki doğal durum çok az bir zamanda kentin ticari konumunu oldukça etkilemiş ve Edirne'nin Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olmasına sebep olmuştur.

Kırk yıl başkentlik yapan Edirne'nin Avrupa'ya yakınlığı, meydana gelen iç ve dış göçler, fetihler ve savaşlar, ticaret yolları, büyük depremler ve su baskınları kenti ve burada hayatı önemli ölçüde etkilemiş, kültürel ve sosyal yapısını değiştirmiştir. Bu nedenle Edirne'deki kültürel yapı, Anadolu illerinden çok farklıdır.

Birinci Dünya Savaşı sırasında ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra, Rumeli'den göçen *Mübadele* (değiş-tokuş) ve firar göçleri, Edirne'ye yapılan önemli göçlerdendir.

Edirne'ye yapılan göçlerin en büyüğü, Kurtuluş Savaşının hemen ardından Balkanlardan yapılan yine mübadele göçüdür.

Kurtuluş Savaşından sonra devam eden göçlerin son halkasını 1950-53 yıllarında yapılan ve çoğunluğunu çiftçi ve esnaf ailelerin oluşturduğu göçler oluşturmaktadır.

Yapılan bu daimi göçlerden sonra merkez köylerine çoğunlukla Balkanlar'dan gelen göçmen aileler yerleşmişler, yerli aileler ise daha çok dağlık muntikalarda kalmışlardır.

Yerli ve göçmen ailelerin ayrı yaşadığı köyler olduğu gibi, beraber yaşadıkları köyler de mevcuttur.

Yerli halkla göçmenler arasında birlik, beraberlik çok çabuk sağlanmış ve kısa sürede uyum içinde yaşamaya başlanmıştır.

Aralarındaki kültür zenginliğinin büyümesi ve birbirine karışmasıyla adet ve geleneklerini sindiren halk ortak kültürünü kurmuştur. Aynı kanı taşıyıp, aynı kaderi paylaşan insanlar *Dramalı*, *Boşnak*, *Pomak* ayrımı yapmadan saygıyla, sevgiyle yaşamlarına devam etmişlerdir.

Birbirlerinden kız almışlar, kız vermişler, gönlül birliği etmişler, düğün-dernek kurmuşlar, el ele, kol kola oyunlar oynayıp türküler söylemiş, ağıtlar yakmışlar. Devingen yaşamlarını, dinamik yapılarını oyunlarına, türkülerine yansıtmışlardır. Omuz omuza oynamışlar; birliği beraberliği ifade etmişler, karşılıklı oynamışlar; içtenliklerini ve güvenlerini sunmuşlardır.

Yavaş yavaş biçimlenip şekillenmeye başlayan bu melez kültür içerisinde bir takım folklorik kavramlar da değişikliğe ve gelişmeye maruz kalmıştır. Bu kavramlardan halk oyunları da payına düşeni almıştır. Önceleri sadece kendi yaşadıkları çevrede yaşattıkları oyunlar, daha sonra komşu köy ve kasabalara da taşınmıştır. Köyden köye yada köyden şehre yapılan göçler, o düğünden bu düğüne koşan çalgıcılar da bu dağılımı hızlandırmıştır.

Kendi mahallelerini, kendi köylerini kurmalarına rağmen Edirne insanı toplum olarak kaynaşmış ve bütünlük kazanmıştır. Bu insanlar birbirlerinin

oyunlarını görmüşler, ezgilerini dinlemişlerdir. Kimi zaman bunlara eşlik etmişler, kimi zaman da ilgiyle izlemişlerdir. Zaman geçip kuşaklar atladıkça oyunların milliyeti de, geçmişi de önemini yitirmiş, o bölgenin kültürel bir değeri olmuştur.

Kırsal kesimdeki halkın birbiriyle olan ilişkileri, dar bir çevrede ve az nüfuslu bir bölgede yaşamalarından dolayı daha sağlıklı ve daha samimiydi. Zaten aileler arasındaki akrabalık ve yakınlık derecesi de fazla olduğundan, yaptıkları eğlencelerde, düğün, nişan gibi törenlerde her zaman birarada idiler. Genelde oyunları kız-erkek ayrı ayrı oynarlardı. Ancak yakın komşu ve akraba olan ailelerde kızlı erkekli hep birlikte oynanan oyunlar da mevcuttu.

Şehir mekezinde durum daha farklı idi. Tatil günü olarak cuma gününü kullanan *Gacal* denen müslüman yerli halk, yaz aylarında bağlarda ve bahçelerde toplanırlardı. Bu eğlencelerde kadınların ve erkeklerin toplandığı yerler ayrı olurdu. Kışın ise *Ev Cümbüşleri* olurdu. Bu eğlenceler ya Bey konaklarının selamlıklarında yada zengin bir ailenin evinde yapılırdı. Bu eğlencelerde de yine kadınlar ve erkekler ayrı olup, kendi aralarında toplanırlardı. Bu eğlencelerin yanında erkeklerin yaptıkları *Oturak Alemleri*, kadınların da *Hamam Sefaları* ve *Kısır Toplantıları* gibi eğlenceleri olurdu.

Bu eğlencelerde herkes oyun oynamazdı. Oynayanlar belirli kişilerdi. Hatta söylenen türküler bile insanların yaşına ve statüsüne göre ayrılırdı. Örneğin, bir gazinin aşk ve sevgiyi anlatan bir türkü çalıp söylemesi ayıp karşılanırdı. Yine çok genç birinin savaş ve kahramanlık türküsü çalıp söylemesi uygun karşılanmazdı.

III.1.1. EDİRNE'DEKİ DERLEME ÇALIŞMALARI ve OYUNLARIN GENEL YAPISI

Edirne'deki halk oyunları derleme çalışmaları ilk kez 1965 yılında başlamıştır. Zamanın müze müdürü Sebahattin Türkoğlu önderliğinde ve ona yardımcı olan Feriha Altınoğlu, Sabri Çıtak, Ülkü Denkel ve Cengiz Veznikli tarafından yürütülen bu çalışmalarda daha çok yakın çevrelerdeki ve göçmenlerin ağırlıkta olduğu köylerde araştırma yapılmıştır. Bunun yanında Edirne merkezinde yaşayan ve Selanik'e bağlı Serez'den göç eden Serezli Ahmet'den de kaynak kişi olarak yararlanılmışlardır. Hatta derlenen ilk oyunları ve müzikleri bu kişiden derlemişlerdir.

Daha sonraları Edirne Halk Eğitim Merkezi'nin çalışmaları ve diğer dernek, kurum ve kuruluşların halk oyunlarına ilgisi ve çalışmaları ile Edirne halk oyunları biçimlenmeye ve tanıtılmaya başlanmıştır.

Edirne'deki ilk halk oyunları gösterisi 1965 yılının Nisan ayında şehir halkına hitaben yapılmıştır. Bundan sonraki ve Edirne halk oyunlarının ilk kez Türkiye çapında tanıtıldığı en önemli gösteri de 1966 yılının Temmuz ayında İstanbul Açık Hava Tiyatrosunda Yapı-Kredi Bankasının hazırladığı *Halk Oyunlarını Yaşatma* şenliklerinde olmuştur.

Edirne halk oyunlarını incelediğimizde, oyun formu, müzik formu ve ritim yapısı olarak kendine has ve belirgin özellikleri içeren bir yapıda olduğunu görmekteyiz.

Oyunların ve ezgilerin adları çoğunlukla Rumeli'den anavatana göç edilen yerlerin adlarını taşımaktadır. Örneğin; *Zigoş*, *Drama Karşılması*, *Gümülcine Karşılması*, *Balkan Gaydası* gibi

Oyunların bir kısmı da halk arasında sevilen, sayılan, kağramanlığı ve yiğitliği efsaneleşmiş kişilerin adlarını taşımaktadır. Örneğin; *Debreli Hasan, Kara Yusuf, Ali Yazıcılar ve Kabadayı* gibi.

Tür olarak, *karşılama* ve *hora* türü oyunların bulunduğunu görmekteyiz. Karşılama türü oyunların sadece dokuz zamanlı oldukları ve oyuncuların karşılıklı gelerek çizgi formunda ve birbirlerine hiç dokunmadan oynadıklarını görüyoruz. Hora türü oyunlar ise dokuz zamanlı dışında kalan ve iki zamanlıdan on zamanlıya kadar karşımıza çıkan, serçe parmaklardan, omuzlardan ve bazende kuşaklardan tutularak oynanan oyunlar olarak görmekteyiz. Horalar biçimsel olarak, genelde daire, yarım daire ve bazende çizgi formlarında oynanmaktadırlar.

Oyunlarda işlenen temalar ise; birlik, beraberlik, güven, sevgi, aşk, yiğitlik ve kahramanlık olmuştur.

Coşkulu ve dinamik bir yapı içeren oyunlar, adım ve figür açısından oldukça zengindir. El vurmalar, çökmeler ve *passe* ler (ayak çekmeler) oyunların genelinde görülmektedir. Oyunların genel özelliği, bütün adımların *half point* denilen yarım ayak pozisyonu ile oynanmasıdır.

Oyunlardaki çökmelerde (oyunun bütününde) vücut devamlı diktir. Yani çökmeler, vertebralar (omurga) yere dik gelecek bir açıyla yapılır. Sırttaki tüm adaleler kasılı ve gergindir. Çökme anında ayak pozisyonu VI. pozisyon olup, yine *half point* durumundadır.

Oyunlardaki çökmeler dışında yapılan küçük *plie* ler (diz bükmeler) yaylanma şeklinde kullanılır.

Passe, *half point* ve transferler diğer yöre oyunlarında olduğu gibi tek yönlü çalışmaz. Her iki bacağa ve kalçaya yüklenilir. Ağırlık merkezi sürekli kalçadadır.

Yörede kullanılan enstrümanların başında, çift davul ve çift zurna gelmektedir. Bunların yanında klarnet, cümbüş, kanun, dilsiz kaval, zilli maşa, darbuka, gayda (son otuz yıldır kullanılmıyor), keman gibi sazlar da kullanılmaktadır. Kullanılan ritim sazlarda teklerin ağırlıkta olduğunu ve çubuğun çok kullanıldığını görmekteyiz. Özellikle darbukanın çalınışında ince çubukların kullanılması dikkat çekicidir.

III.1.2. POMAK GAYDASI

Mübadele göçmenleri tarafından Balkan'lardan getirilmiş bir oyundur. Adının anlamını incelediğimizde, *Pomakların* daha çok Balkanlarda, Rumeli'de ve Türkiye'de en çok Trakya ve Bursa dolaylarında yaşayan müslüman halk olduklarını görmekteyiz. "Orhan Gazi döneminde Türkler'in Rumeli'ye geçmesinden başlayarak (1354) müslümanlık yerli halk arasında giderek yaygınlaştı. Önceleri Rodoplar'da yaşayan Pomaklar XV.yy. ortalarında müslümanlaştıktan sonra Lofça (Loveç), Plevne, Rahova, Filibe, Selanik ve Manastır yörelerine dağılarak buralarda Pomak köyleri kurdular. Doksanüç harbi (1877-1878 Türk-Rus Savaşı) sırasında Pomakların bir bölümü Makedonya'ya göçerken, bir bölümü de Anadolu'ya geçti." ¹⁰³

Gayda ise, oğlak derisinden yapılan ve tulum şeklindeki derinin ön ayaklarına beş perdeli çift karnış, arka ayaklarına da sipsi adı verilen ağızlık takılarak, tulumun hava ile şişmesinden sonra icra edilen bir tür halk sazıdır.

Oyunun bu sazla oynanmasından dolayı bu adı aldığı düşünülmektedir. Ancak son otuz senedir yörede kullanılmayan bu saz, yerini davul-zurnaya bırakmıştır.

Derleme tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber, 1965-70 yılları arasında Edirne'nin Gerdelli Köyünden, Şoför Ahmet denen kişiden, Sabri Çıtak tarafından derlenmiştir.

Hora türü olan oyunun biçimsel formu, daire ve yarım dairedir. Oyuncular birbirlerinin omuzlarından tutarak büyük gruplar halinde ve kız - erkek karma olarak oynamaktadırlar.

¹⁰³ BÜYÜK LAROUSSE, cilt:18, s: 9495

Ağır ve hızlı olarak iki bölümden oluşan oyun  adım cümlesi içermektedir.
Bunlar;

A (Sağa-sola yaylanma adımı) Cümlesi,

B (Yavaş adım) Cümlesi,

C (Hızlı adım) Cmlesidir.

4/4'lk başlayan oyunun ikinci bölümü 2/4'lk olarak devam eder.

POMAK GAYDASI

Adım Analizi

Ⓐ AĞIR BÖLÜM 4/4(2,2)

$$A \text{ (Sağa sola yaylanma)} \longrightarrow [\{A^A\} + \{A^B\}] = 2/4 + 2/4 = 4/4$$

$$B \text{ (Yavaş adım)} \Rightarrow B^1 \text{ (Sola adım)} \longrightarrow [\{B^{1A}\} + B^{1B}] = 3/4 + 1/4 = 4/4$$

$$A \text{ (Sağa sola yaylanma)} \longrightarrow [\{A^A\} + \{A^B\}] = 2/4 + 2/4 = 4/4$$

$$B^2 \text{ (Sağa adım)} \longrightarrow [\{B^{2A}\} + B^{2B} + B^{2C}] = 2/4 + 1/4 + 1/4 = 4/4$$

$$B^3 \text{ (Ayak çekme)} \longrightarrow [B^{3A} + B^{3B} + B^{3C} + B^{3D}] = 1/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 4/4$$

Ⓑ HIZLI BÖLÜM 2/4

$$C \text{ (Hızlı adım)} \Rightarrow C^1 \text{ (Ayak çekme)} \longrightarrow [C^{1A} + C^{1B} + C^{1C} + C^{1D}] = 1/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 4/4$$

$$C^2 \text{ (Çapraz adım)} \longrightarrow [C^{2A} + \{C^{2B}\}] = 1/4 + 3/4 \Rightarrow 4/4$$

POMAK GAYDASI

Ⓐ AĞIR BÖLÜM

(4/4)

(2,2)

A

B¹

A

B²

B³

B¹

A

Ⓑ HIZLI BÖLÜM

(2/4)

C

KAYNAK KİŞİLER
METİN-RAHİM YANYAÇI

POMAK GAYDASI

RİTİM NOTASI
BORTAN OLDAÇ

NOTAYA ALAN
FÜSÜN (AŞKAR) ÖZDİNÇER

Moderato

The musical score for "POMAK GAYDASI" is presented in five systems. Each system contains two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The tempo is marked as "Moderato". The music is written in a style that is characteristic of Pomak Gaydası, featuring a mix of eighth and sixteenth notes, and rests. The score is written in a style that is characteristic of Pomak Gaydası, featuring a mix of eighth and sixteenth notes, and rests. The tempo is marked as Moderato. The score is written in a style that is characteristic of Pomak Gaydası, featuring a mix of eighth and sixteenth notes, and rests. The tempo is marked as Moderato. The score is written in a style that is characteristic of Pomak Gaydası, featuring a mix of eighth and sixteenth notes, and rests. The tempo is marked as Moderato.

(♮) Cızılatma: Çubuğun, "tek" sesinin alındığı deriye hafif dayalı olarak bastırılarak, tokmağın "düm" sesinin alındığı deriye vurulması ile ortaya çıkan ses.

Pomak Gaydası

-2-

Allegro

Pomak Gaydası, Do Rast makamında olup, iki bölümlü sırasal biçimi;
A+B dir.

Her bölüm aşağıdaki motiflerin çatallarından ya da bu çatalların yanyana
gelişiyle oluşturulmuş söylemlerden meydana gelmiştir.

M1 M2 M3 M4

III.1.3. KABADAYI

Yiğitliği, kahramanlığı, gücü, kuvveti, birlik ve beraberliği gösteren, serhat boylarında kazanılan zaferleri ve o dönemin halk kahramanlarını ifade eden bir oyundur.

Sadece erkekler tarafından oynan *kabadayı*, hora türü bir oyundur. Omuzlardan tutularak oynanan oyun, çizgi formunda başlar, yarım daire biçimiyle devam eder ve tekrar çizgi formunda son bulur.

Hazırlık bölümü, ağır oyun bölümü ve kaldırma* bölümü olarak üç bölümden oluşmaktadır.

A (Ayak çekme) Adım cümlesi,

B (Sağ vereve ağır adım) Cümlesi,

C (Sağ vereve çökme) Adım cümlesi,

D (Yavaş adım) Cümlesi,

D1 (Hızlı adım) Cümlesi,

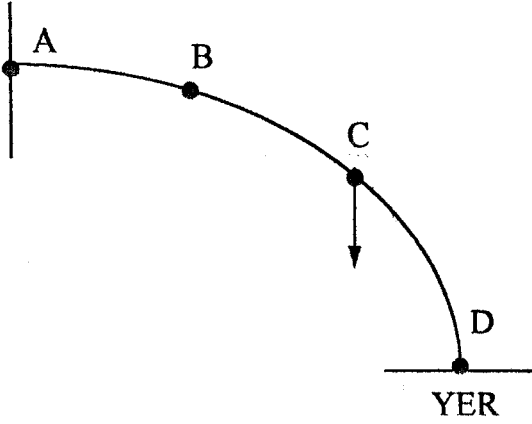
D2 (Hızlı adımda es**) Adım cümlesi olarak altı adım cümlesi içermektedir.

Kabadayı oyununun kendine has bir adım yapısı vardır. Bu yapının en büyük özelliği, ritimdeki güçlü vurguların havada yakalanmasıdır. İkinci bölümdeki adımlardaki güçlü vurgu, adımın yere basmasından hemen önce yakalanır ve çubuk senkronu ile adım tamamlanır.

* Kaldırma: Edirne ve Trakya yöresinde, özellikle *Kabadayı* ve *Kasap* oyunlarının hızlı bölümleri için kullanılan yöresel terim.

** Es: Yöresel bir terim olup, oyunda “durak” anlamındadır.

Bunu bir şemayla anlatırsak;

- A. Adım hareketinin başladığı nokta
- B. Adım hareketinin devam ettiği an
- C. Hareketin bitmek üzere olduğu an
- D. Hareketin tamamlandığı an

Oyuncu burada güçlü vurguyu “C” noktasında yakalamış ve “D” noktasında hareketi tamamlanmıştır.

Kabadayı oyununda iki davul ve iki zurna kullanılır. Zurnalardan biri ana ezgiyi çalarken diğer zurna karar sesinde *dem* tutar.

Kabadayı oyunu oynandığı bölgeye ve çalınan ezgilere göre farklılık gösterebilir. Ancak oyun bölümleri ve ana adımlar arasında fark yoktur. Genelde çalınan kabadayı ezgileri; *Tikveş, Davullarım Çalar Çaydan Aşağı, Kara Yusuf, Debreli Hasan, Ali Yazıcılar*dır.

Oyunun birinci bölümü 5/8’lik olup, ikinci bölüm 10/8’lik devam eder ve üçüncü bölümde 6/4’lük usulle son bulur.

Kabadayı oyununda ritim birinci plandadır. Oyunu ve müziği yöneten ekip başıdır ve ritmin metronomu dahil, tüm vurgular ekip başına göre ayarlanır.

KABADAYI

Adım Analizi

④ HAZIRLIK BÖLÜMÜ 5/8 (2,3)

$$A(\text{Ayak çekme}) \rightarrow [A^A + A^B + A^C + A^D] = 2/8 + 3/8 + 2/8 + 3/8 = 10/8$$

⑤ AĞIR OYUN BÖLÜMÜ 10/8 (2,3,2,3)

$$B(\text{Sağ vereve ağır adım}) \rightarrow [B^A + B^B + B^C + B^D] = 15/8 + 5/8 + 5/8 + 5/8 = 30/8$$

$$C(\text{Sağ vereve çökme}) \rightarrow [C^A + B^B + B^C + B^D] = 15/8 + 5/8 + 5/8 + 5/8 = 30/8$$

⑥ KALDIRMA BÖLÜMÜ 6/4 (4,2)

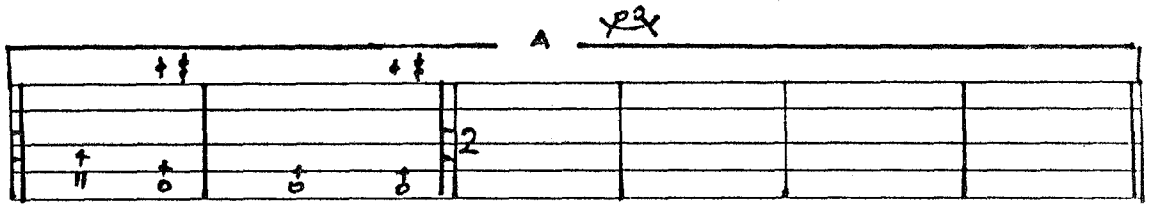
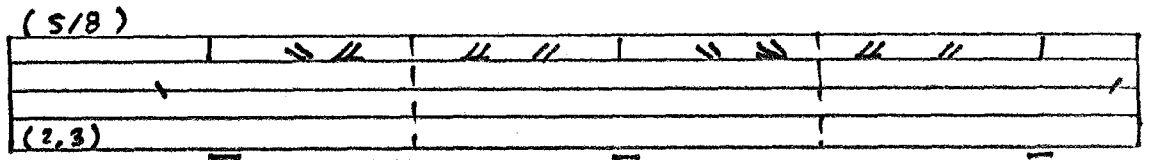
$$D(\text{Yavaş adım}) \rightarrow [D^A + D^B + D^C + D^D] = 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 6/4$$

$$D1(\text{Hızlı adım}) \rightarrow [D1^A + D1^B + D1^C + D1^D] = 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 6/4$$

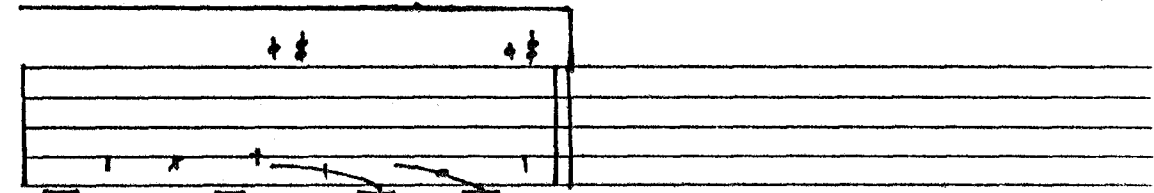
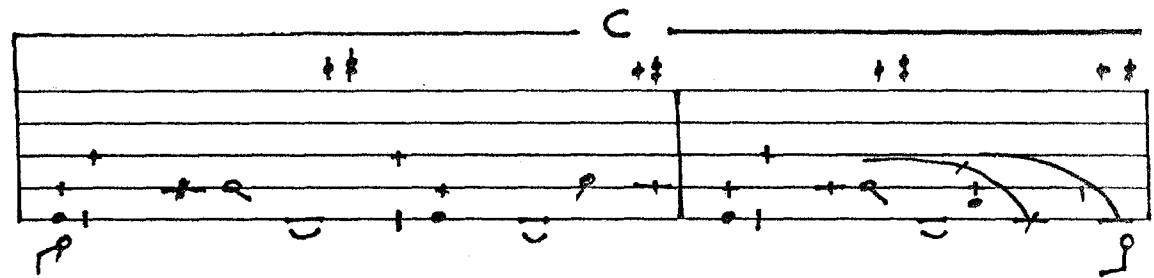
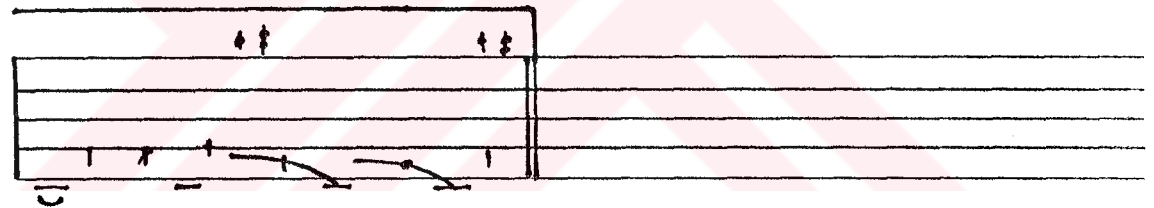
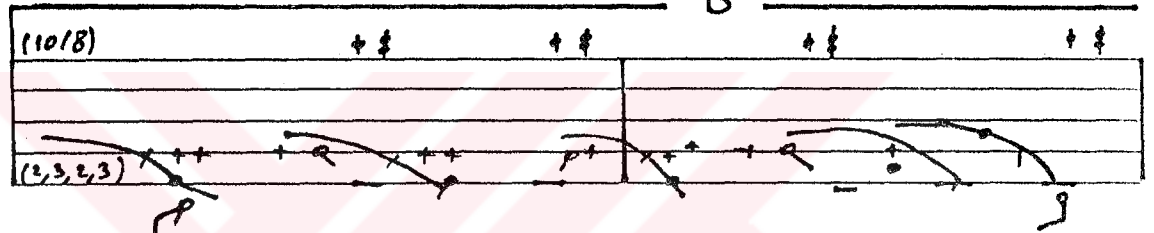
$$D2(\text{Hızlı adımda es}) \rightarrow [D1^A + D1^B + D1^C + D2^D] = 3/4 + 1/4 + 1/4 + 1/4 = 6/4$$

KABADAYI

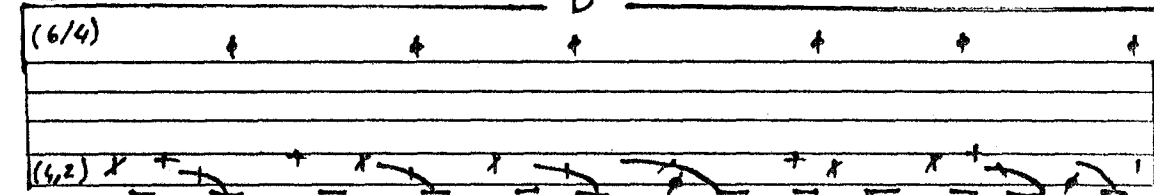
Ⓐ HAZIRLIK BÖLÜMÜ

Ⓑ BÖLÜMÜ

Ⓒ BÖLÜMÜ

Kabadaı

Handwritten musical notation for Kabadaı, consisting of two systems of staves. The first system is labeled **D1** and the second system is labeled **D2**. Each system contains two staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals, written in a stylized, handwritten manner. A large, faint, pink watermark is visible across the lower half of the page.

KAYNAK KİŞİLER
METİN-RAHİM YANYACI

DEBRELİ HASAN

(KABADAYI)

NOTAYA ALAN
FÜSÜN (AŞKAR) ÖZDİNÇER

RİTİM NOTASI
BORTAN OLDAÇ

The musical score is written for a 5/8 time signature. It consists of six systems of staves. The first two systems are for a single melodic line. The third system is marked 'Larghet' and features a treble clef and a key signature of one flat. The fourth system continues the melodic line. The fifth and sixth systems are for a double bass line, with the right hand playing a complex, rhythmic pattern. Dynamics include 'p' (piano) and 'p' (piano) markings. A large red watermark is visible across the center of the page.

Debreli Hasan

-2-

Debreli Hasan

-3-

Debreli Hasan

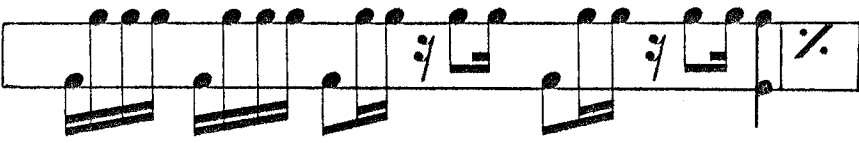
-4-

Prestissimo

5

2

5

Hüseyinî makamında olan Debreli Hasan, üç bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerin kurgusu aşağıda görüldüğü gibidir.

$$A(a+b+b^1+b^2) + B(\text{Zurna/usûllü taksim-6/4}) + C(\text{Ritim seslendirilmesi-6/4})$$

III.1.4. ARZU ile KAMBER

1975-76 yıllarında oyun ekiplerince oynanmaya başlanan oyunun, ne şekilde ve kim tarafından derlendiği bilinmemektedir.

Hora türü olan oyun, kız-erkek karma oynanabilen bir oyundur. Omuzlardan tutularak, çizgi ve yarım daire formlarında oynanmaktadır.

Ağır oyun bölümü ve hızlı oyun bölümü olarak iki bölümden oluşan oyun,

A (Yavaş adım) Cümlesi,

B (Çapraz adım) Cümlesi,

C (Ayak çevirmeli adım) Cümlesi olarak üç adım cümlesi içermektedir.

Yedi zamanlı olan oyunun birinci bölümü 7/8'lik olup, ikinci bölümü 7/16'dır. Ritim olarak A tipindedir. (3+2+2)

Arzu ile Kamber'in 17. yy.dan itibaren halk hikayeleri arasında yer alan ve Rumeli'de, Anadolu'da, Azerbaycan, Türkistan ve Kerkük dolaylarında da ağızdan ağıza dolaşan bir halk hikayesi olduğunu görmekteyiz.

Birbirinden farklı konularla halk dilinde dolaşan hikayelerden ikisi şöyledir;

"Bir kervan yolda eşkiya baskınına uğrar. Baskından yalnız küçük bir erkek çocuk sağ olarak kurtulur. Bir aile tarafından evlatlık olarak alınan çocuğa Kamber adı verilir. Bir süre sonra bu ailenin bir kız çocuğu olur, adını Arzu koyarlar. İki çocuk birbirlerini kardeş sanarak büyürler. Bir süre sonra aralarında ilgi ve yakınlık başlar. Kardeş olmadıklarını öğrenince de evlenmek isterler. Arzu'nun annesi bu evliliğe karşı çıkar ve kızını zengin bir tüccarla evlendirir. Ama

adam kısa bir süre sonra ölür. Arzu ile Kamber evlenmek için yeniden uğraşırlarsa da, anne engel olur. Aşıklar bir rastlantı sonucu birbirlerini bulurlar. Kavuşmanın heyecanı ile ikisi de bayılır. Sürekli olarak kızını izleyen kötü yürekli anne onları gene ayırmak ister, ama gençlerin çevresi su ile kaplandığından yanlarına ulaşamaz. Az sonra iki sevgilinin göğüslerinden birer güvercin çıkarak uçar ve böylece ikisi de orada can verirler. ”¹⁰⁴

Arzu ile Kamber birbirlerini çok seven iki gençtir. Ailesi Arzu'yu istemediği bir kişiye zorla vermiştir. Arzu bu durumu Kamber'e iletememiştir. Arzu kendine bir elçi bulamamış ve düğün hazırlıkları başlamıştır. Birgün çeşmeye su almaya giden Arzu, bunu fırsat bilerek Kamber'le sürekli buluştuğu bu çeşmeye bileziğini bırakır. Atını sulamak için bu çeşmeye gelen Kamber, Arzu'nun başının deritte olduğunu anlar. Arzu'nun başına gelenleri öğrenen Kamber, düğün alayının geçeceği yol ayrımına gelir. Düğün alayı yol ayrımına gelince Kamber Arzu'yu atından alıp kaçıtır. Bütün kervan aşıkların peşine düşer. Kaçmaktan yorulan Arzu ile Kamber, biraz dinlenmek için bir çalının arkasına gizlenirler. Gizlendikleri yerde aşıkları bulan kervan, onları yakalar ve hemen orada öldürür. İki aşığın öldükleri yerde siyah bir çalı peyda olur.

¹⁰⁴ *Ana Britannica*, Cilt: 3, s: 136.

ARZU ile KAMBER
Adım Analizi

Ⓐ AĞIR BÖLÜM 7/8(3,2,2)

$$A-(Yavaş adım) \Rightarrow A^1 (\text{Öne adım}) \rightarrow [A^{1A} + A^{1B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$$

$$A^2 (\text{Sol ayak}) \rightarrow [A^{2A} + A^{2B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$$

$$A^3 (\text{Sağ ayak}) \rightarrow [A^{3A} + A^{3B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$$

$$A^4 (\text{Bekleme}) \rightarrow [A^{4A} + A^{4B}] = 3/8 + 4/8 = 7/8$$

Ⓑ HIZLI BÖLÜM 7/16(3,2,2)

$$B-(\text{Çapraz adım}) \Rightarrow B^1 (\text{Çapraz}) \rightarrow [B^{1A} + B^{1B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^2 (\text{Sağa}) \rightarrow [B^{2A} + B^{2B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^3 (\text{Sola}) \rightarrow [B^{3A} + B^{3B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^4 (\text{Yerinde}) \rightarrow [B^{4A} + B^{4B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$C-(\text{Ayak çevirme}) \Rightarrow C^1 (\text{Çevirme}) \rightarrow [C^{1A} + C^{1B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^2 (\text{Sağa}) \rightarrow [B^{2A} + B^{2B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^3 (\text{Sola}) \rightarrow [B^{3A} + B^{3B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

$$B^4 (\text{Yerinde}) \rightarrow [B^{4A} + B^{4B}] = 3/16 + 4/16 = 7/16$$

ARZU İle KAMBER

Ⓐ AĞIR BÖLÜM

(7/8)

(3,2,2)

A

Ⓑ HIZLI BÖLÜM

(7/16)

(3,2,2)

B

C

KAYNAK KİŞİLER
METİN-RAHİM YANYACI

ARZU ile KAMBER

NOTAYA ALAN
GANİ PEKŞEN

RİTİM NOTASI
BORTAN OLDAÇ

Andante

The musical score is written for a piano and consists of five systems, each with a treble and bass staff. The tempo is marked 'Andante'. The key signature has two flats. The notation includes various note values, rests, and dynamic markings. A large red 'X' watermark is overlaid on the middle of the page.

Arzu ile Kamber

-2-

Allegro

The musical score is written for piano and violin. It consists of five systems, each with a piano staff (bottom) and a violin staff (top). The key signature is B-flat major (two flats). The tempo is marked 'Allegro'. The score begins with a repeat sign and a first ending bracket. The first system includes a measure with a '7' over a '16' time signature. The second system has a measure with a sharp sign (#) on the violin staff. The third system also has a measure with a sharp sign (#) on the violin staff. The fourth system begins with a repeat sign and a first ending bracket. The fifth system continues the musical notation. A large, faint, pink watermark is visible across the middle of the page.

Arzu ile Kamber

-3-

The musical score for 'Arzu ile Kamber' is presented in four systems. Each system consists of a treble staff and a bass staff. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The melody is written in the treble staff, and the accompaniment is in the bass staff. The score is marked with a large red 'X' watermark.

Hüseynî makamında olan Arzu ile Kamber, iki bölümden oluşmuştur. Bu bölümlerin kurgusu aşağıda görüldüğü gibidir.

$$A(a+b+b^1+c) + B(a+b+b^1+c+b^1+c)$$

III.1.5. BEYLERBEYİ KARŞILAMASI

1985 yılından itibaren oynanan oyunun *Edirne'yi Tanıtma ve Turizm Derneği* tarafından araştırılıp derlendiği söylenmektedir. Ancak kesin olarak kimden ve ne zaman derlendiği hakkında kesin bir bilgi yoktur.

Beylerbeyi , “Osmanlı devlet örgütlenmesinde eyalet yönetiminden sorumlu, askeri ve mülki yetkiler taşıyan yüksek görevli. Beylerbeyi ilk kez I. Murad döneminde (1362-89) Rumeli'deki genişlemeye bağlı olarak önce bu bölgede ortaya çıktı.”¹⁰⁵

Kız-erkek ayrı ayrı oynanabildiği gibi, karma olarakta oynanabilen oyun *karşılama* türü bir oyundur. Geleneksel olarak karşılıklı iki düz çizgide, eşlerin karşılıklı ve yan yana gelerek oynadıkları çizgi formunda bir oyundur.

Ağır bölüm ve hızlı bölüm olarak iki bölümden meydana gelen oyun,

A (Sağa-sola yavaş adım) Cümlesi,

B (Sağa-sola çökme adım) Cümlesi,

A1 (Sağa-sola hızlı adım) Cümlesi,

B1 (Sağa-sola hızlı çökme adım) Cümlesi,

A2 (Yerinde hızlı adım) Cümlesi olarak beş adım cümlesi içermektedir.

Ritim yapısı (2+2+2+3) D tipi olan oyun, 9/8'lik usuldedir.

¹⁰⁵ *Ana Britannica*, Cilt: 5, s: 264.

BEYLERBEYİ KARŞILAMASI

Adım Analizi

④ AĞIR BÖLÜM 9/8(2,2,2,3)

$$A-(Yavaş adım) \Rightarrow A^1 (\text{Sağa adım}) \rightarrow [A^{1A} + \{A^{1B}\} + \{A^{1C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

$$A^2 (\text{Sola adım}) \rightarrow [A^{2A} + \{A^{2B}\} + \{A^{2C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

$$B-(Yavaş çökme) \Rightarrow B^1 (\text{Sağ tarafa}) \rightarrow [B^{1A} + B^{1B} + B^{1C} + B^{1D}] = 2/8 + 2/8 + 2/8 + 3/8 = 9/8$$

$$B^2 (\text{Sol tarafa}) \rightarrow [B^{2A} + B^{2B} + B^{2C} + B^{2D}] = 2/8 + 2/8 + 2/8 + 3/8 = 9/8$$

⑤ HIZLI BÖLÜM

$$A1-(Hızlı adım) \Rightarrow A1^1 (\text{Sağa adım}) \rightarrow [A1^{1A} + \{A1^{1B}\} + \{A1^{1C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

$$A1^2 (\text{Sola adım}) \rightarrow [A1^{2A} + \{A1^{2B}\} + \{A1^{2C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

$$B1-(Hızlı çökme) \Rightarrow B1^1 (\text{Sağ tarafa}) \rightarrow [B1^{1A} + B1^{1B} + B1^{1C} + \{B1^{1D}\}] = 2/8 + 2/8 + 2/8 + 3/8 = 9/8$$

$$B1^2 (\text{Sol tarafa}) \rightarrow [B1^{2A} + B1^{2B} + B1^{2C} + \{B1^{2D}\}] = 2/8 + 2/8 + 2/8 + 3/8 = 9/8$$

Not: B1^{2a} = Sola çökme

$$A2-(Yerinde hızlı adım) \Rightarrow A2^1 (\text{Sağ ile}) \rightarrow [A2^{1A} + \{A2^{1B}\} + \{A2^{1C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

$$A2^2 (\text{Sol ile}) \rightarrow [A2^{2A} + \{A2^{2B}\} + \{A2^{2C}\}] = 2/8 + 4/8 + 3/8 = 9/8$$

BEYLERBEYİ KARŞILAMASI

Ⓐ AĞIR BÖLÜM

(9/8)

(2,2,2,3)

A¹

A²

B¹

B²

Ⓑ HIZLI BÖLÜM

A1¹

A1²

Beylerbeyi Karşılması

Handwritten musical notation for the piece "Beylerbeyi Karşılması". The notation is written on four staves, each with a key signature of one sharp (F#) and a time signature of 2/4. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals.

The first staff is labeled $B1^1$. The second staff is labeled $B1^2$. The third staff is labeled $A2^1$. The fourth staff is labeled $A2^2$.

Below the four staves, there are three sets of empty musical staves, each consisting of five lines, for additional notation.

BEYLERBEYİ KARŞILAMASI

KAYNAK KİŞİLER
METİN-RAHMİ YANYACI

NOTAYA ALAN
GANİ PEKŞEN
RİTİM NOTASI
BORTAN OLDAÇ

Larghet

1 2

Beylerbeyi Karşılması

-2-

Sabâ makamında olan Beylerbeyi Karşılması, iki bölümden oluşmaktadır.

İlk bölüm larghet ($\text{♩} = 63$) olarak seslendirildikten sonra tekrar başa dönülür ve

ikinci bölüm moderato ($\text{♩} = 120$) olarak seslendirilir.

Bu bölümlerin kurgusu aşağıda görüldüğü gibidir.

$$A(a+b+b^1+a^1+b+b^1) + B(a+b+b^1+a^1+b+b^1)$$

SONUÇ

Tezimizi oluştururken Türk halk oyunları öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklere dayalı akılcı yaklaşımlarda bulunmayı amaç edinmiştik. Genel öğretim yöntemlerinden, çağdaş eğitim bulgularından ve dans biliminin verilerinden yararlanarak halk oyunlarımızda uyguladığımız öğretim sürecinin hedefine ulaşacağı kanaatindeyiz. Alanda önemli bir problem haline geldiğini tespit ettiğimiz öğretim konusunun, önerilerimiz sayesinde daha sistemli ve daha kullanışlı bir hal alacağı inancındayız.

Halk oyunları öğretiminde yöntem ve teknikleri belirlemek ve bunların uygulamasını gerçekleştirmek, tezimizin en zor kısımlarından biriydi. Bunları ortaya çıkarmak için alanla ilgili deneyimlerimizden ve bilgilerimizden yararlandık. Bu bilgilerimizi genel öğretimdeki yöntemlerle geliştirdik. Sonuç olarak dört aşamadan oluşan bir öğretim oluşturduk. Bu süreç içinde teorik ve pratik açıdan yaklaşımları, uygulamaları ve bütünsel gelişimi sağlayacak davranışları belirledik. Uygulama aşamasında teknikleri ifade eden sayı, ritim ve müzik kullanımını inceleyerek, her bir olgunun ne kadar önemli olduğu kanaatine vardık. Sözel sayımlarda yapılan yanlışları vurgulayarak, sayının hangi durumlarda, nasıl yapılacağını açıkladık. Doğru kullanılan sözel sayım sonucunda, ritim ve ezgiyle veremediğimiz detayları çok daha kolay verebileceğimizi gördük.

Türk halk oyunlarının öğretiminde adım analizlerinin yapılması gereğini düşünerek bu konuda uzun ve bilimsel çalışmalar yaptık. Bu çalışmamızda; adım ve adım cümlelerini ayırarak, oyunların adım yapılarını incelemeyi gerçekleştirdik. Böylece öğreteceğimiz oyunlar hakkında daha çok bilgi edindiğimizi görüp, oyunların kuruluş formlarını ve hareketsel değerlerini saptama olanağına ulaştık.

Türk halk oyunları öğretiminde öğreticinin öneminden hareket ederek niteliklerini araştırdığımızda, bu güne kadar oluşan özelliklerin bir hayli eksik ve farklı olduğu çalışmamız sonucunda ortaya çıkmıştır.

Ortaya koyduğumuz niteliklere sahip olan öğretmenlerin, bu konuda daha başarılı olacakları düşüncesine vardık. Başka bir deyişle, alanımızdaki öğretmenlerin çalışmamızda tespit ettiğimiz özellik ve niteliklere sahip olması gerekmektedir.

Türk halk oyunlarının bir yönü olan, spor olgusu içinde değerlendirerek öğretimini gerçekleştirdiğimiz kişilerde gelişimin takip edilmesi, yüklenme ve antrenman programlarının buna göre hazırlanması gerektiği sonucuna vardık.

Sonuç olarak;

1- Türk halk oyunları öğretimi günümüzde oluşan tüm bilimsel verilerden yararlanarak ciddi ve titiz bir yaklaşımla değerlendirilmelidir.

2- Öğreticiler bu konuda eksiklerini tamamlamalıdır.

3- Türk halk oyunlarını sadece uygulama olarak değil, teorik açıdan da ele almalı ve öğretimde bütünlük sağlanmalıdır.

4- Oyun öğreticisi iyi bir ön hazırlık yaparak, oyunlar ve yöre hakkında yeterli bilgiye ulaşmalıdır.

5- Öğreticinin, iyi bir öğretim planı yapması gerektiği gibi, sağlıklı bir antrenman programı da hazırlaması gerekmektedir. Buna göre yapılacak olan yüklenmeler ve yaklaşımlarla, teknik ve kondisyon oluşumunu gerçekleştirmelidir.

6- Öğretici karşısındaki grupla iyi bir iletişim kurarak, kendinde olan bilgi ve becerileri en iyi biçimde aktarabilmelidir.

7- Öğrenci grubu iyi tanınmalı, fiziksel ve zihinsel gelişimleri bilinmeli.

8- Öğreticiler, oyunların öğretimine geçmeden önce müzik ve adım analizlerini yaparak oyunları iyice incelemelidirler.

9- Öğretim süresince uygulanacak yöntemlerin kılınımına ve özelliklerine dikkat edilmelidir.

10- Uygulama aşamasında kullanılacak yöntem, oyunun adım yapısına ve zorluk derecesine göre belirlenmeli ve gerekmiyorsa tümevarım yöntemi uygulanmamalıdır.

11- Oyun öğretiminde sözel sayım, oyunun adım yapısına ve usulü ile birlikte, hareket değerlerine göre belirlenmeli, sayım buna uygun olarak doğru ve eksiksiz yapılmalıdır.

12- Öğretim süresince, ezgi ve ritim öğrenciye iyice kavratılmalıdır.

Tezimizin ikinci bölümde öne sürdüğümüz yöntem, teknik ve yaklaşımları denemek üzere Edirne ili halk oyunlarından farklı yapılarda olan dört örnek oyunu ele aldık. Bunlar üzerindeki çalışmalarda, sunduğumuz tüm yöntem ve teknikleri deneme fırsatı bulduk. Ulaştığımız başarılı sonuçlarla diğer yöre oyunlarının da bu şekilde etüt edilebileceğini gördük.

Tezimizin birinci bölümünü oluştururken kaynak açısından sıkıntıya düştüğümüzü söyleyemeyiz. Ancak, ikinci bölümdeki beklentilerimiz aynı sonucu vermedi. Böylesine önemli olan bir konuda (Türk halk oyunlarının öğretimi) gerçekleştirilmiş tek bir sempozyumun yapıldığını gördük. Bu sempozyumda çözüm ve önerilerini sunan uzman ve bilim adamlarının bildirilerini inceledik. Bizim için çok değerli ve önemli fikirlerin bulunduğu bu bildirilerin birkaçından yararlandık.

Ancak bu sempozyumda incelenen bildirilerin çoğu, bilimsel yöntem ve tekniklerden çok, öğretimde karşılaşılan problemleri içermekte idi. uygulayabileceğimiz bir öğretim sürecini ve aşamalarını ileri süren, bu aşamalarda kullanılabilecek yöntem ve teknikleri öneren bir çalışmaya ne yazık ki rastlayamadık.

Tezimizin oluşumunda kaynak olarak kullandığımız diğer materyaller ise, Türk Halk Oyunları bölümü ders notları ve ders kitapları olmuştur.

İleri sürdüğümüz yöntem ve tekniklerin kullanılabilmesi, alanımızla ilgili direk bir eğitimi ortaya çıkarmıştır. Sevinerek görüyoruz ki böyle bir eğitim, ülkemizde Devlet Türk Musikisi Konservatuarı Türk Halk Oyunları Bölümlerinde verilmektedir. Ancak bu alanda hizmet veren ve halk oyunlarına katkıları olup, yeniliklere ve bilimsel çalışmalara açık olan bireyler de bu konuda kendilerini geliştirdikleri takdirde daha iyi hizmet verme olanağına ulaşacakları kanısındayız.

KAYNAKÇA

- AKDOĞU, Onur; *Türk Müziğinde Türler ve Biçimler*, İzmir: E.Ü. Basımevi, 1996.
- AKGÜN, Necati; *Egzersiz Fizyolojisi I*, Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık, 1989.
- AKGÜN, Necati; *Egzersiz Fizyolojisi II*, Ankara: Gökçe Ofset Matbaacılık, 1989.
- ALTUNTAŞ, Yener; “Halk Oyunları Öğretiminde Geleneksel Metottan Sistematik Metoda”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- ANA BRITANNICA, Cilt: 3, s: 136.
- ARMAĞAN, İbrahim; *Bilimsel Yöntem*, İzmir: DEÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları-16-a, 1983.
- AVŞAR, Mehmet Emin; “Kültürel Değişme Süresince Halk Oyunları, Öğretici ve Öğrencilerde Aranan Özellikler, Öğretim Yöntemleri”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- AYDIN, Cengiz; “Öğreticide Olması Gereken Özellikler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- AYDIN, Cengiz; Antrenman Bilgisi Ders Notları (Basılmamış), İzmir: E.Ü. D.T.M.K. Türk Halk Oyunları Bölümü.
- AYDIN, Cengiz; *Halk Oyunlarında Toplumsal Yapılanma*, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1992.

- AYDIN, Cengiz; *Türkiye’de Spor Olarak Halk Oyunlarının Örgütlenmesi*, İzmir: Doktora Tezi (Basılmamış), 1985.
- AYDIN, Mustafa; *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Çağ Matbaası, 1988.
- BAŞARAN, İbrahim Ethem; *Eğitim Psikolojisi*, Ankara: Gül Yayınevi, 1988.
- BAYKURT, Şerif; “Türk Halk Oyunlarının Öğretilip Yaygınlaştırılması Üzerine Notlar”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit; *Gelişim Psikolojisi*, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1990.
- BÜYÜK LAROUSSE, c: 24.
- ÇETİNKALP, Orhan; “Halk Oyunları Öğretiminde Yaş Gruplarının Psikolojik ve Motorsal Özellikleri, Öğretim Yöntemleri”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- DEMİREL, Özcan; *Genel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Usem Yayınları-11, 1995.
- DÜNDAR, Uğur; *Antrenman Teorisi*, İzmir: Onlar Ajans, 1994.
- KARADEMİR, Abdurrahim; “Halk Oyunlarımızın Öğretiminde Karşılaşılan Problemler”, *Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 157, 1991.
- KAYA, Yahya Kemal; *Eğitim Yönetimi*, Ankara: Set Ofset Matbaacılık, 1991.
- MURATLI, Sedat; *Çocuk ve Spor*, Ankara: Bağırhan Yayınevi, 1997.

- OĞULTÜRK, Halil; “Halk Oyunlarımız Ne Durumda”, *IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri*, III. Cilt, Ankara: Ofset Repromat Matbaası, 1992.
- ÖZBAYDAR, Sabri; *İnsan Davranışlarının Sınırları ve Spor Psikolojisi*, Serbest Matbaası, 1983.
- ÖZBİLGİN, M. Öcal; *Türk Halk Oyunlarında Türler ve Biçimler*, İzmir: Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), 1995.
- ÖZDİNÇER, Ferruh; *Geleneksel Edirne Halk Oyunları İncelemesi*, İzmir: Lisans Bitirme Ödevi (Basılmamış), 1994.
- ÖZOĞLU, Süleyman Çetin; *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, İzmir: E.Ü. Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları-3, 1982.
- RAZON, Norma; “Yaratıcılığı Geliştirici Oyunla Eğitim”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, 1990.
- SAYIN, Şârâ; “Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, 1990.
- ŞENEL, Suna EDEN; *Halk Oyunları Yazımı III*, İzmir: Levent Müzikevi Yayınları, 1990.
- ŞENEL, Suna EDEN; *Hareket Notasyonu Halk Oyunları Yazımı I*, İzmir: Levent Müzikevi Yayınları, 1990.
- TAPAN, Nilüfer; “Yabancı Dil Eğitiminin Önemi”, *Yaratıcı Toplum Yolunda ÇAĞDAŞ EĞİTİM*, İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, 1990.
- TATLIDİL, Ercan; *Toplum Eğitim ve Öğretmen*, İzmir: E.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları-11, 1993.
- TURGUT, İhsan; *Eğitim Üzerine*, İzmir: Bilgehan Matbaası, 1991.
- TÜRKDOĞAN, Orhan; *Bilimsel Değerlendirme ve Araştırma Metodolojisi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1995.

ÜNAL, Şahin;

“Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Öğretim Elemanı
İle İlgili Problemler”, *Türk Halk Oyunlarının
Öğretiminde Karşılaşılan Problemler Sempozyumu
Bildirileri 6-8 Mart 1990 İstanbul*, Ankara: Kültür
Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma Dairesi
Yayınları: 157, 1991.

ÜNAL, Şahin;

*1900-1950 Yıllarında Türk Halk Oyunları Üzerine
Yapılan Teorik ve Pratik Çalışmaların
Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi*, İzmir: Yüksek
Lisans Tezi (Basılmamış), 1995.

ÖZGEÇMİŞ

05.03.1971 yılında Edirne’de doğmuşum. İlk ve ortaokulu Edirne’de lise öğrenimimi de yine Edirne Öğretmen Lisesi’nde tamamladım. Halk oyunlarına ilkokul döneminde başladım. Ortaokul ve lise zamanlarında ise birçok yarışma ve festivallerde yer aldım. 1989-1990 öğretim yılında Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarı Türk Halk Oyunları Bölümü’nde okumaya hak kazandım. Aynı yıl Polonya’nın Zakopane kentinde düzenlenen uluslararası halk oyunları ve halk müziği yarışmasında dünya birinciliği alan ekipte görev aldım. Lisans dönemlerinde birçok okulda öğreticilik yaptım.

1994 yılında mezun olduğum bu bölüme aynı yıl ders saat ücretli olarak görevlendirildim. Yine 1994 yılında Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Oyunları Anabilim Dalı’nda yüksek lisans yapmaya başladım. 1995 yılından bu yana Türk Halk Oyunları Bölümü’nde Sözleşmeli Stajyer Sanatçı Öğretim Görevlisi olarak görevimi sürdürmekteyim. Evliyim.

Ferruh ÖZDİNÇER

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN Soyadı : ÖZDİNÇER Adı : Ferruh	Merkezimizce Doldurulacaktır Kayıt No :
TEZİN ADI Türkçe : Türk Halk Oyunlarının Öğretiminde Kullanılacak Yöntem ve Teknikler (Edirne İli Halk Oyunları Üzerine Bir Deneme)	
Yabancı Dil : The Methods and Techniques Used in Teaching Turkish Folk Dances (The folk dances of Edirne examined)	
TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐ Doçentlik ☐ Tıpta Uzmanlık ☐ Sanatta Yeterlilik ☐	
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ: Üniversite: EGE ÜNİVERSİTESİ Fakülte : Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuarı Enstitü : SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ Diğer Kuruluşlar : Tarih :	
TEZ YAYINLANMIŞSA: Yayınlayan : Basım Yeri : Basım Tarihi : ISBN :	
TEZ YÖNETİCİSİNİN Soyadı, Adı : AYDIN Cengiz Ünvanı : Dr.	

TEZİN YAZILDIĞI DİL: Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 140

TEZİN KONUSU (KONULARI) : Türk halk oyunlarının öğretiminde kullanılabilecek yöntem ve tekniklerin incelenip belirlenmesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Türk Halk Oyunları
2. Analiz
3. Öğretim Yöntemi
4. Öğretim Tekniği
5. Edirne

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız:

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: (Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'ları kullanınız.)

1. Turkish Folk Dances
2. The analysis
3. Method of teaching
4. Technique of teaching
5. Edirne

Başka vereceğiniz anahtar kelimeler varsa lütfen yazınız:

1. Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum. ☐
2. Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir. ☐
3. Kaynak göstermek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir. ☒

Yazarın İmzası

Ferruh ÖZDİNÇER

Tarih

28.02.1998

ÖZET

Bu çalışmada, Türk halk oyunlarının öğretiminde kullanılacak yöntem ve tekniklerin belirlenmesi hedef alınmıştır.

Genel olarak eğitim ve öğretim olguları açıklanmış, bu konudaki temel kavramlar belirtilmiştir.

Eğitim-öğretimde, iletişim ve etkileşimin önemi belirtilerek, öğretme ve öğrenme yaklaşımları ile genel öğretim yöntemleri incelenmiştir.

Eğitim ve öğretimde gelişimin önemi düşünülerek, yaş gruplarına göre fiziksel, zihinsel ve hareket gelişimleri incelenmiştir.

Türk halk oyunlarının öğretiminde, genel anlamda üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar; Geleneksel Yöntem, Klasik Yöntem ve Bilimsel Yöntemdir. Bu yöntemlerin uygulanmasında kullanılan teknikler ve çalışmalar incelenerek değerlendirilmiştir. Ele aldığımız ve kullanılmasını önerdiğimiz yöntem, Bilimsel Yöntemdir. Bu yöntemde, çağdaş eğitim yaklaşımları ile dans biliminin bulgularından yararlanılarak, Dört Aşamalı Öğretim Süreci meydana getirilmiştir. Bunlar; Hazırlık Aşaması, Bilgilendirme Aşaması, Uygulama Aşaması, Dönüt ve Düzeltme Aşamalarıdır. Bu aşamaların başarıya ulaşması öğreticinin (öğretmen) bilgi, beceri, ve niteliklerine bağlı olduğundan, öğreticide olması gereken vasıflar yine bu bölümde sıralanmıştır.

Uygulama aşamasında kullanılması gereken öğretim yöntemleri ile müzik, ritim kullanımı ve sayım tekniği belirtilmiştir. Bunların yanında oyun ve müzik analizlerinin yapılması gereği savunularak; oyunların kuruluş

formlarının ve adım analizlerinin nasıl yapılacağı bu aşamada belirtilmiştir. Oyun kadar önemli olan oyun müziklerinin de genel ve özel saptamalar dahilinde analiz edilmesi açıklanmıştır.

Türk halk oyunları öğretiminde çalışma ortamının önemi düşünülerek, ideal çalışma salonu özellikleri sıralanmıştır.

Her çalışma ve uygulamada olduğu gibi, Türk halk oyunlarının öğretiminden önce de hazırlık yapmak gerekmektedir. Bu düşünceye dayanarak Türk halk oyunları öğreticisinin çalışma öncesi hazırlıkları açıklanmıştır.

Çalışmamızın sonunda ise, Edirne İli halk oyunlarından dört değişik yapıda olanı ele alınmıştır. Dört oyunun tarihsel ve kültürel gelişimleri, adım ve müzik analizleri, ritim yapıları ve notasyon yazımları yapılmıştır.

SUMMARY

The aim of this study is to determine the methods and techniques used in teaching Turkish Folk Dances.

Generally, the concepts of teaching and educating have been accounted for and relating basic principles have been searched.

Considering the importance of growth in education, according to different age groups, physical and mental growths have also been examined.

In teaching Turkish Folk Dances, mainly three methods are used which are traditional, classic and scientific methods. The techniques and studies which are used in the application of these methods have been evaluated through investigations. Suggested and examined method is the scientific one in which four-stage teaching process has been formed by benefiting from both contemporary approaches to education and the findings of folk dance researches. These stages are preparation stage, informative stage, application stage, retreat and correction stage. The qualifications of the teacher has also been listed, since accomplishing these stages depends on the skills, knowledge and the qualifications of the teacher.

During application stage, together with the teaching methods, music, how to use rhythm and counting techniques have been explained. Furthermore, the idea of the necessity of analyzing dances and music has been defended and by means of this, how to do the establishment of the forms and the analysis of steps of these dances have been determined in this application stage.

**TEKİRMAN KÜLTÜR VE TURİZM
DOKÜMAN YERİ**

Music, which is as important as dances, has been discussed in both general and personal views.

Since the importance of location in these dances carries a great role, the features of an ideal practice/location have been listed.

Similar to all other studies, prior to the teaching process, some preparations should be done in the teaching of Turkish Folk Dances. In accordance with this idea, the preparations a teacher should make have been listed.

Eventually, four different types of dances from Edirne region have been examined. Their historical and cultural growth, step and music analysis, rhythm and their musical noting have been prepared.